

zenekar

2006/2

A Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetségének, valamint a Magyar Zeneművészek és Táncművészek Szakszervezetének közös lapja.

XIII. évfolyam 2. szám

<http://www.hungorchestras.com/>

Fotó: NEUBAER RUDOLF

- Lejárt szavatosságú támogatási rendszer
- Konferencia a biztonságos munkahelyekért
- Precedens értékű munkaügyi per
- Lezajlott a „Szimfonikus Körkép” rendezvény-sorozat a Művészetek Palotájában

KALENDÁRIUM

4 | A közelmúlt és a közeljövő zenei hírei, eseményei. *(Aradi Péter)*

ZENEI KÖZÉLETÜNK

ZENEKAR-TÁMOGATÁS

Kritériumrendszerrel a kultúrpolitikai döntésekig

6 | A zenekari támogatások ideje, 2006-os elosztása számos kérdést vet fel. Akárcsak az, hogy a kulturális minisztérium a jövőben hogyan képzele el a zenekarok konszolidációját, mit tart az együttesek számára járható útnak. *(Réfi Zsuzsanna)*

Lejárt szavatosságú zenekar-támogatási rendszer fogalmi zavarokkal

8 | Súlyos és megmagyarázhatatlan aránytalanságok léteznek a zenekarok támogatási rendszerében, amelyek kiküszöbölése éppúgy nem tűr további halasztást, mint a kézi vezérlésű, személyes kapcsolatrendszeren alapuló juttatási rendszer reformja. *(Popa Péter)*

TISZTELETJEGGYEL

Ciklikus kérdések

8 | Aki huzamosabb ideje figyelemmel kíséri a költségvetésből származó kulturális jellegű támogatások körüli hányattatásokat, nem igazán érti: miért áll érdekében a mindenkori kultuszkormányzatnak, hogy botrányt botrányra halmozzon ezen a téren. *(Csontos János)*

MÁV SZIMFONIKUSOK

Lendvai György anyagi problémákról, művészi perspektíváról és válságmenedzseléséről

11 | Hiába arat estéről-estére sikert az együttes, s nyújt remek művészi teljesítményt, az anyagi gondok egyre súlyosabbak, már-már a MÁV Szimfonikusok létét fenyegetik. *(Réfi Zsuzsanna)*

RÁDIÓ

Bartók Rádió továbbra is Bartók-muzsikával

13 | A hosszú hetek óta tartó huzavonát követően úgy tűnik, végre megnyugtatóan rendeződik a Bartók adó sorsa: továbbra is elsősorban komolyzenét és nem parlamenti üléseket közvetít majd. *(Réfi Zsuzsanna)*

PEARLE*

Konferencia a biztonságos munkahelyek és nagyszerű előadások jegyében

15 | Budapesten ülésezett a PEARLE* január utolsó hétfőjén. A téma a biztonságos munkahelyek megteremtésére irányuló lehetőségek számbavétele volt. A középpontban az EU új tíz tagállamának munkaadói-munkavállalói szervezeteinek, azok helyzetének és hatékonyságának bemutatása volt. *(Tóth Anna)*

OPERA

Tömbösített játékkrend, nagyobb együttesek, kevesebb szólista

22 | Kesselyák Gergely főzeneigazgató az operaházi változásokról „Ez a munka igazi szolgálat; az operaház nagyon nehéz időszakát éli, és itt most vezetőnek lenni nem egyenlő a bársonyszékből gyakorolható, kényelmes, zsíros állás elfoglalásával. *(Tóth Anna)*

Precedens értékű győzelem a munkaügyi bíróságon

26 | Farkas István Péter harsonaművészt visszahelyezték állásába. A Magyar Állami Operaháznak az alperes számára a az eddig elmaradt jövedelmét is ki kell fizetnie. Precedens értékű ez a győzelem, mert az ítélet bebizonyította, a jövőben a szakmai nyugdíjasok érdekeit is jobban lehet védelmezni. *(Réfi Zsuzsanna)*

ZENÉSZ ÉS KÖZÖNSÉG UTÁNPÓTLÁS-NEVELÉS

Hangkultúra-oktatás a Szent István Király Zeneművészeti Szakközépiskolában

28 | Egy olyan korban, amely a kép és az információ mindenhatósága mellett a hanggal sokszor mostohán, vagy éppen felelőtlen igénytelenséggel bánik, szükséges egy olyan tantárgy, amely komplex módon foglalkozik az akusztikai jelenségekkel. *(Ujházy László)*

PORTRÉ

„Le kellene rántani a klasszikus zene ódivatú leplét!”

30 | A Debreceni Filharmonikus Zenekar első karmestere nagyon lényeges kérdésnek tartja a közönségnevelést, utánpótlás-teremtést, s úgy vélekedik, ideje átértékelnünk a klasszikus kultúrának a mai társadalomban betöltött helyét és szerepét. Kollár Imre azonban nemcsak a komolyzene új útjait és lehetőségeit kutatja, hanem a dirigensi pályáján is új kihívásokat keres. *(Réfi Zsuzsanna)*

MŰVÉSZETEK PALOTÁJA

Szimfonikus körkép lesz jövőre is

32 | A Symphonia Hungarorum – Magyar Szimfonikus Körkép sorozatában szinte az összes nagy hazai együttes pódiumra lépett a Nemzeti Hangversenyteremben. *(Réfi Zsuzsanna)*

Az újdonság garázsa

33 | Mi muzsikások szeretnénk legjobban, ha az újdonságnak kívül-belül nem a garázsa, hanem a varázsa szerezne felejthetetlen élményt és nem csak művészeti üzletközpont, hanem emberközpontú palota is lenne az amúgy – főleg belül – szemet gyönyörködtető épület. *(Szabó Vilmos)*

KRITIKA

Magyar Szimfonikus Körkép – hangversenysorozat

35 | A Művészetek Palotája hívta életre, dicséretes módon, a Symphonia Hungarorum hangversenysorozatot, melynek keretében 13 együttes lépett fel hat hét leforgása alatt a Nemzeti Koncertteremben. *(Fittler Katalin)*

ZENETÖRTÉNET

Virágokból lesz a koszorú...

40 | Inspiráció-leplezés Bartók hegedűműveiben – Bartók utolsó művével, a Brácsaversennyel kapcsolatban gyakran hangzik el a vélemény: a művel az a legfőbb gond, hogy a kézirat befejezetlen. Bartók halála előtt 5 nappal, úgy nyilatkozott az asztalán fekvő kéziratról tanítványának, Serly Tibornak: készen is van, meg nem is... *(Rakos Miklós)*

Richard Wagner zenetörténeti jelentősége

46 | A zenekart az addigi alá és mellérendelt kísérő funkciójából Wagner teljes értékű szimfonikus főszereplővé alakította. Az általa megálmodott és létrehozott zenekar összetételében, méreteiben korszakalkotó, kifejezési skálája korlátlan. *(Boros Attila)*

CALENDAR

4 | News and events of the recent past and the near future.
(Péter Aradi)

MUSICAL LIFE

THE SUBSIDY OF ORCHESTRAS

From the set of criteria to decisions of cultural policy

6 | The distribution of subsidies among orchestras raises several questions this year (2006). The same applies to the ideas of the Ministry of Culture regarding the consolidation of orchestras and what it considers practicable for the ensembles.
(Zsuzsanna Réfi)

An out-of-date system of subsidy for orchestras burdened with a confusion of ideas

8 | Grave and inexplicable disproportions exist among the subsidy of various orchestras. Their elimination brooks no further delay, nor does the reform of the manual controlled system of allowances based on personal relationships.
(Péter Popa)

WITH A COMPLIMENTARY TICKET

Cyclic matters

8 | He who has followed with attention the hardships of the subsidy of culture for a longer time does not really understand why it should be in the interest of the successive cultural governments to make one scandal after another in this field.
(János Csontos)

MÁV SYMPHONY ORCHESTRA

György Lendvai on financial difficulties, artistic perspectives, and crisis management

11 | Although the ensemble achieves success night after night and has splendid artistic accomplishments, it is all in vain in the light of the increasing financial difficulties that threaten the very existence of the Budapest Concert Orchestra MÁV.
(Zsuzsanna Réfi)

RADIO

Bartók Radio keeps broadcasting Bartók's music

13 | After long weeks of procrastinations the fate of Bartók Radio station seems to become settled satisfactorily after all: instead of transmitting parliamentary sessions it will keep broadcasting serious music in the first place.
(Zsuzsanna Réfi)

PEARLE*

Conference in the spirit of creating safe jobs and excellent performances

15 | PEARLE* met in Budapest at the end of January. On the agenda was the consideration how safe workplaces could be created. In the focus of the meeting were the employer and employee organizations, the position and efficiency of the last ten member states of the EU.
(Anna Tóth)

OPERA

Repertoire blocks, larger ensembles, less soloists

22 | Gergely Kesselyák, the chief music director on changes in the Hungarian Opera: "This job is a service in the true sense of the word. The Opera undergoes very hard times. To be a director here is by no means identical with accepting a comfortable, remunerative job performed from an armchair.
(Anna Tóth)

Winning a lawsuit of test case value at the Court of Labour

26 | The trombonist István Péter Farkas has been restored to his position. The Hungarian State Opera must pay the defendant's arrears of income as well. This test case proves that the interest of professional pensioners can also be better defended in the future.
(Zsuzsanna Réfi)

EDUCATING MUSICIANS AND RECRUITING FUTURE AUDIENCES

Education of sound culture at the Szent István Király Conservatory

28 | In the epoch of the omnipotence of pictures and information when sound is often treated unkindly or even with a certain irresponsible unpretentiousness, a subject covering acoustic phenomena in a complex manner is badly needed.
(László Ujházy)

PORTRAIT

"The old-fashioned facet of classical music should be unmasked!"

30 | The chief conductor of the Debrecen Philharmonic Orchestra attaches great importance to recruiting future audiences and to the education of musicians. He finds it is time we reevaluated the position and role of classical culture in present-day society. Imre Kollár not only ferrets out new ways and possibilities of serious music but also looks for professional challenges for himself as a conductor.
(Zsuzsanna Réfi)

PALACE OF ARTS

Symphonic Panorama next year, too

32 | The concert series: Symphonia Hungarorum – Hungarian Symphonic Panorama provided almost all great Hungarian ensembles an opportunity to appear on the stage of the National Concert Hall.
(Zsuzsanna Réfi)

The charm of novelties

33 | Musicians would be most delighted if the charm of novelty inside and outside of the building – which is, for that matter, a feast for the eyes, especially inside – caused unforgettable experiences and proved to be not only an artistic shopping center but a palace focusing on people.
(Vilmos Szabó)

CRITIQUES

Hungarian Symphonic Panorama – a concert series

35 | The Palace of Arts called into life, in a highly praiseworthy manner, the concert series Symphonia Hungarorum in which thirteen ensembles could appear in the National Concert Hall during six weeks.
(Katalin Fittler)

HISTORY OF MUSIC

Flowers make up the wreath...

40 | Concealment of inspiration in Bartók's works for violin
It is often mentioned: the greatest problem with Bartók's last work, the Viola Concerto is that its manuscript is unfinished. Five days before his death Bartók told his student Tibor Serly that the manuscript on his desk was both finished and unfinished ...
(Miklós Rakos)

Richard Wagner's importance in the history of music

46 | Wagner transformed the orchestra assuming until then subordinate and co-coordinated accompanying functions into a full-value symphonic protagonist. The orchestra he had dreamt of and created was epoch-making in its composition and size; its range of expression is boundless.
(Attila Boros)

AZ ELSŐ NEGYEDÉV TALÁN LEGFONTOSABB ZENEI ESEMÉNYSOROZATA volt a Budapest Music Center által **Kurtág György 80. születésnapja** alkalmából rendezett ötnapos fesztivál, melyre február 15. és 19. között került sor a Művészetek Palotájában, illetve a Zeneakadémián. Zenetörténészek (Farkas Zoltán, Halász Péter, Papp Márta, Wilhelm András) elemző előadásai és a Kurtág-művek legkitűnőbb magyar és külföldi interpretátorainak kamaraestjei után, a Zeneakadémián tartott zárókoncerten a Nemzeti Filharmonikus Zenekar, a Nemzeti Énekkar és az ÚMZE tolmácsolásában, Kocsis Zoltán vezényletével szólalt meg a zeneszerző néhány műve, többek között a sokak által elénekelhetetlennek tartott A csüggedés és keserűség dalai, melynek előadása egyúttal a darab magyarországi bemutatója volt.

FEBRUÁR 25-ÉN, UGYANCSAK A ZENEAKADÉMIÁN, a BMC a magyar zeneszerzők doyenje, a **85 éves Szőllősy András** tiszteletére is szervezett egy hangversenyt, amelyen a Kurtág-házaspár is közreműködött, s egy másik pályatárs, Jenei Zoltán is pódiumra lépett a Gyászenek a Halotti Szertertásból szerzőjeként és egyik előadójaként. A koncertet az ünnepelt egy-egy műve, az Elegia és a III. concerto foglalta keretbe.

A **KURTÁG FESZTIVÁL IS SZEREPELT** ABBAN A KORTÁRS KOMOLYZENEI PROGRAMCSOMAGBAN, amelyről **Bozóki András** kulturális miniszter beszélt február 13-i sajtótájékoztatóján. Ezen beszámolt azokról a támogatásokról, amelyeket az NKÖM ad 2006-ban különböző zenei együtteseknek, műhelyeknek, intézményeknek és eseménysorozatoknak. A Kurtág Fesztivál mellett a kortárs zenét az ÚMZE képviseli a programcsomagban, és ide sorolható a BMC zenei gyűjteményének, illetve művész- és zenemű-adatbázisának fejlesztésére megszavazott összeg is. Az NKÖM által nyújtott zenekari támogatások között említette a miniszter a helyi önkormányzatok fenntartásában működő hivatásos zenekarok és énekkarok támogatását is. Popa Péter, a Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetségének elnöke egy másnapi lapinterjúban arra hívta fel a figyelmet, hogy ezek az együttesek támogatásukat a Belügy-minisztérium keretéből kapják, az NKÖM csupán az összeg pályáztatását és szétosztását felügyeli.

AZ **NKÖM ÉS A KECSKEMÉTI ÖNKORMÁNYZAT** elhatározta, hogy létrehoz egy új – igaz, csupán alkalmi – zenekart: a **Kodály–Bartók Ifjúsági Világzenekar**ba március 31-ig olyan 16 és 30 év közötti fiatal zenészek jelentkezését várják, akik legalább nyolc éve professzionális módon tanulnak hangszerükön, és van zenekari tapasztalatuk. A tervek szerint az együttes Vásáry Tamás vezetésével áll fel, aki tíz nap alatt készíti fel őket a kecskeméti díszhangversenyre, amelyet később két másik városban is megismételnek.

IFJÚSÁGI VILÁGZENEKAROK MÁSHOL IS MŰKÖDNEK. Az **Ifjú Zenebarátok Világzenekarát** (Jeunesses Musicales World Orchestra – JMWO) a kanadai Gilles Lefevbre alapította 1970-ben – ez volt az első nemzetközi ifjúsági zenekar. Legfontosabb küldetése a kortárs klasszikus zenei kultúra fejlesztése mellett a nemzetek és kultúrák közötti megértés és békés együttműködés szimbolizálása. A JMWO 18 és 26 éves kor közötti, kiváló képességekkel rendelkező klasszikus zenészek számára nyújt lehetőséget arra, hogy a zenekarnál eltöltött időszak alatt nemzetközileg is elismert zenei szaktekintélyek irányításával értékes szakmai tapasztalatokat szerezhessenek. Működése során az adott összetételű formáció általában egy téli és egy nyári turnén vesz részt közösen (2006 nyarán a tervek szerint a mediterrán országokban turnézna majd), a turnékat követően pedig a zenekar újraalakul, s egyes tagjai helyére az évente megrendezett hivatalos válogatási folyamat eredményeként újak érkeznek. Ugyanakkor a közös munka sikerétől függően a zenei vezetés által különösen ígéretesként megítélt résztvevők akár további hároméves időszakokra is a JMWO soraiban maradhatnak, s emellett a korábbi tagok a zenekar vezetésének meghívásától függetlenül is ismételt jelentkezők a megüresedett posztokra. Az együttesnek a nagybőgős Papp Antal személyében pillanatnyilag egyetlen magyar tagja van, de a 2006-2007-es próbajátékokra öt magyar fiatal jelentkezését fogadták el, így elképzelhető, hogy a következő évadban többen is képviselhetik Magyarországot a zenekarban. A JMWO 2005-ben Berlinből a spanyolországi Valenciába tette át székhelyét.

A **GUSTAV MAHLER IFJÚSÁGI ZENEKAR** (Gustav Mahler Jugendorchester – GMJO) 1986-ban jött létre Bécsben, **Claudio Abbado kezdeményezésére.** Egyik legfőbb célja az volt, hogy lehetőséget teremtsen fiatal osztrák muzsikusoknak arra, hogy együtt játszassanak magyar és (akkor még) csehszlovák kollégáikkal. Ez volt az első olyan nemzetközi ifjúsági együttes, amely próbajátékokat rendezett az egykori „keleti tömb” országaiban. 1992-ben a GMJO minden európai, 26 évesnél nem idősebb zenész számára nyitott együttesé vált. Évente két alkalommal, a húsvéti időszakban és nyáron turnézna. 2004 áprilisában emlékeztető hangversenyt adtak a Zeneakadémián, melyen Abbado Mahler IX. szimfóniáját dirigálta. Idén áprilisban Bolzanóban, Münchenben, Madridban, Bécsben, Párizsban és Torinóban lépnek fel – a koncerteken Schönberg Pelleas és Melisande-ját és Mahler IV. szimfóniáját játsszák, Abbado vezényletével, Juliane Banse és Monica Bacelli közreműködésével.

AZ **EURÓPAI UNIÓ IFJÚSÁGI ZENEKARA** (European Union Youth Orchestra – EUYO) éppen **30 éves múlt**ra tekinthet vissza – az Európai Bizottság ugyanis 1976 áprilisában döntött arról, hogy védnökséget vállal az együttes felett. A fő cél az volt, hogy a zenén keresztül demonstrálják az európai eszmék megvalósíthatóságát. A zenekar bemutatkozó turnéjára 1978-ban került sor az alapító-zeneigazgató, Claudio Abbado vezetésével. Az együttes munkájában 2003-ban vettek részt először magyar muzsikusok, ők a közelgő csatlakozás és a Budapestet is érintő tavaszi turné kapcsán (az EUYO 2003. március 31-én lépett fel a Budapest Kongresszusi Központban, a jelenlegi zeneigazgató, Vladimir Ashkenazy vezényletével) nem próbajáték, hanem meghívás alapján kerültek a zenekarba. Az

EUYO első széles körű próbajátékát 2003 őszén rendezték. Minden évben meghallgatásokat tartanak az EU valamennyi országában, hogy betöltsék a 140 helyet. 14 és 24 év közötti fiatalok jelentkezését várják. Idén január 23. és március 26. között zajlanak a próbajátékok – a budapesti már megvolt, február 26-án. Akik itt sikerrel szerepelnek, részt vesznek az együttes idén nyáron és jövő tavasszal sorra kerülő turnéin. Idén áprilisban még az előző tagság indul koncertkörútra: útvonaluk „keresztezi” a GMJO-ét, hiszen Münchenben két nappal előttük és egy nappal utánuk, Bolzanóban pedig két nappal utánuk lépnek fel, de ellátogatnak még Garmisch Partenkirchenbe és Salzburgba is.

MÉG EGY ZENEKAR ALAKULT AZ EU ÉGISZE ALATT, amely nevében ugyan nem ifjúsági, ám mégis a fiatalokat célozza meg, hiszen a tagok átlagéletkora 24 év. Az **Európai Unió Barokk Zenekarát** (The European Union Baroque Orchestra – EUBO) 1985-ben (akkor még Az Európai Közösségek Barokk Zenekara néven) a Bach, Händel és Scarlatti születésének 300. évfordulóját ünnepi keretbe foglaló Európai Zenei Év során hozták létre. Az eredetileg egy évre tervezett kezdeményezés végül olyan sikeresnek bizonyult, hogy 1986-ban, az Európai Parlament politikai támogatását elnyerve, az EU (akkoriban még EK) hivatalos oktatási programjaként folytathatta működését. Célja, hogy lehetőséget teremtsen a frissen vagy nemrég végzett fiatal muzsikusoknak bizonyos zenekari gyakorlat megszerzésére, ami megkönnyíti további útjukat, segíti pályájuk elindulását. Napjainkra kialakult az EUBO állandónak tekinthető éves munkarendje is, hiszen az áprilisi tagfelvételt követően július és december között folyik a zenekari munka, majd az év végén a régi tagok elhagyják a zenekart, és a folyamat újakezdődik. Általában mintegy száz fiatalot hívnak próbajátékokra, akik közül 20–25-öt vesznek föl. 2005-ben 12 országból 23 muzsikus – köztük egy magyar hegedűs – alkotta az együttest. Októberben Magyarországon is vendégszerepeltek: Sopronban, Budapesten és Szombathelyen léptek fel. Mivel az Európai Bizottság kulturális büdzséje 2006-ra 20%-kal csökkent, még mindig bizonytalan az EUBO 2006-os finanszírozása, s erről május közepe előtt nem is várható döntés. Az elvonás természetesen az EUYO-t is érinti, ezért mindkét együttes intenzíven lobbizik annak érdekében, hogy a 2007-ben induló új kulturális program lehetővé tegye számukra egy több évre szóló, tervezhető támogatás igénybevételét.

ANYAGI NEHÉZSÉGEK MIATT FEBRUÁR 1-JÉN, INDULÁSA UTÁN ALIG ÖT ÉVVEL, beszüntette működését az egyik legjelentősebb klasszikus zenei internetes portál, az **andante.com** – adta hírül egy héttel később két magyar komolyzenei portál. A jelek szerint szerencsére nem kellett véglegesen lehúzniuk a rolót: már februárban megjelent a főoldal az Andante csapatának rövid levele, melyben arról tájékoztatják az érdeklődőket, hogy a site ismét működik, bár bizonyos funkciók, illetve menüpontok még nem érhetők el, de biztosítják az olvasókat, hogy mindent megtesznek annak érdekében, hogy folytathassák a munkát.

MIKÖZBEN A FRANCIA TULAJDONBAN LÉVŐ ANDANTE A FENNMARADÁSÉRT KÜZD, a 2005 tavaszán elindult **MusiciansWho** magyar komolyzenei információs adatbázis intenzív kampányba kezdett, hogy a magyar zenei élet szereplőinek minél szélesebb körében megismertesse magát, és minél több muzsikust és zenei együttest, intézményt meggyőzzön az adatbázisba való bekerülés hasznáról. A portál nem kisebb célt tűzött maga elé, mint hogy Magyarország legnagyobb komolyzenei adatbázisává váljon. Célja ezenkívül a klasszikus zene népszerűsítése, a magyar fiatalok pályakezdésének segítése, a magyar klasszikus zene és zenészek képviselete és bemutatása itthon és külföldön, valamint minden komolyzenével kapcsolatos magyar és külföldi információ összegyűjtése, rendszerezése, és ezek eljuttatása a zenészekhez és az érdeklődőkhöz.

ÉV ELEJE ÓTA – EGYELŐRE „PRÓBAÜZEMBEN” – MŰKÖDIK az idén tízesztendő **Gramofon zenekritikai műhelye**, amely havonta nyolc-tíz zenekritikát publikál. Feltett szándékuk, hogy visszaszerezzék a zenekritika megbecsültségét a magyar sajtóban. A pillanatnyilag hattagú műhely később kibővíülhet, szeretnének ugyanis tehetséges fiatal zenekritikusoknak is teret adni. Írásaikat a HVG Online Kultúra rovata közli.

A HANGSZER ÉS ZENE CÍMŰ LAP ÉRTESÜLÉSE SZERINT a **Magyar Hangszerész Szövetség** február közepén tartott közgyűlése során **feloszlott**, mert nem sikerült a különböző érdekeket összehangolniuk. Több hangszerész mester úgy vélekedett, hogy a működésbeli problémák másik jelentős oka a magyar muzsikustársadalom részéről tapasztalható érdektelenség: a legkritikább esetben vesznek kortárs, magyar mesterhangszereket, miközben ezek nagy számban találhatnak gazdára Japánban, az Egyesült Államokban, Franciaországban és más európai országokban. A jövőben várhatóan hangszercsoportonként próbálnak együttműködni, tehát külön szerveződnek majd például a vonós, a fúvós, a billentyűs hangszerek készítői. Lapzártakor ennél többet nem lehet tudni, a szövetség honlapján egyelőre nincs semmiféle utalás a szövetség feloszlására.

BATTA ANDRÁS, A LISZT FERENC ZENEMŰVÉSZETI EGYETEM REKTORA és Bereczky Loránd, a **Magyar Nemzeti Galéria főigazgatója** februárban megállapodást írt alá a két kulturális intézmény **együttműködéséről**. Ennek eredményeként kedvezményt kap a jegy árából az a vásárló, aki a másik fél rendezvényére szóló jegyet tud felmutatni. A Zeneakadémia növendékei pedig időről időre a múzeum kiállításain adnak koncerteket. Legközelebb a Magyar Vadak Párizstól Nagybányáig 1904-1914 című kiállítás ünnepélyes megnyitóján, március 21-én.

GYÁSZOL A RÁDIÓZENEKAR: az együttes szólamvezető fuvolistája, **Hegedűs Mónika** hosszú, súlyos betegség következtében, fiatalon, három gyermeket hátrahagyva elhunyt. Az együttes március 11-én este, az Olasz Kultúrintézetben Fischer Ádám vezényletével Brahms-hangversenyt ad, amelyet Hegedűs Mónika emlékének szentelnek. A koncert helyszínén adományokat gyűjtenek a család megsegítésére. Hegedűs Mónika temetése március 13-án lesz.

Összeállította: Aradi Péter

Kritériumrendszerrel a kultúrpolitikai döntésekig

Dr. Schneider Márta támogatási összegekről, szakmai választásokról

A zenekari támogatások idején, 2006-os elosztása számos kérdést vet fel. Akárcsak az, hogy a kulturális minisztérium a jövőben hogyan képzei el a zenekarok konszolidációját, mit tart az együttesek számára járható útnak. A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának helyettes államtitkára, dr. Schneider Márta beszélt a különböző támogatási rendszerekről, ezek elosztásáról, s arról, milyen lehetőségeket lát arra, hogy a következő esztendőben a zenekarok nagyobb költségvetéssel rendelkezzenek.

– Sajtóanyagukban az a több mint egymilliárd forint, amely az önkormányzati zenekarok és énekkarok támogatására szolgál, a kulturális tárca által adott összegek között szerepel, ennek a pénznek azonban a Belügyminisztérium keretében van a helye...

– Ez valóban a BM-keretből származik, akárcsak a színházi támogatási összeg. Azért van ez így, mert ezekhez az együttesekhez ez a pénz nem közvetlenül, hanem az önkormányzatokon keresztül érkezik. De a BM csupán csatorna, s a zenekarok, énekkarok és a színházak esetében is a döntést, ennek az összegnek az elosztását a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma felügyeli. Az együttesek pályáznak, s a támogatás mértékét – a szakmai kuratórium javaslata alapján – a miniszter határozza meg.

– A tavalyihoz képest a BM-keret nagysága idén valamelyest csökkent. Az elosztó, azaz a NKÖM nem tud tenni valamit azért, hogy ez az összeg évről-évre magasabb legyen?

– Idén 50 millióval valóban kevesebbet osztanak szét, mint az elmúlt esztendőben, s a színházi támogatások is hasonló mértékben csökkennek. Mégis, az együttesek nagyobb összeget tudnak majd felhasználni, mint tavaly. Ebben az évben ugyanis az intézmények újra megkapják

– A zenekarok ebben az esztendőben emellett kiegészítő támogatásban is részesülnek, amelynek az összege 171 millió forint. Hogyan, milyen szempontok alapján történt ennek az elosztása?

– Ilyen támogatási keret eddig még nem létezett. A korábbi, zenekari konszolidációs támogatást Görgy Gábor hozta létre, miniszteri keretéből különítve el egy összeget, azért, hogy segítséget tudjon nyújtani olyan együtteseknek, amelyek valamilyen ok miatt önkormányzati támogatásban nem részesülnek, de komoly anyagi gondokkal küszködnek, illetve az onnan kapott támogatás összege nem fedezi a vállalt külön feladatokat. Ennek a konszolidációs, idén pedig kiegészítő támogatási keretnek azonban a nagysága nincs bebetonozva. Nem állandó támogatási forma. Minden miniszter a saját megítélése szerint használja. Minden évben más probléma jelentkezik, így erre a támogatási keretre minden esztendőben más és más összeg jut. Szerencsére az

elmúlt években olyan szakmai tudás halmozódott fel a minisztériumban, hogyha probléma adódik, akkor minden együttes nálunk jelentkezik, s természetesen mi is figyelemmel kísérjük ezt a kulturális területet. Az év végén illetve elején – amikor a költségvetést tervezzük –, már láthatóak

azt a lehetőséget, hogy visszaigényelhetik az állami támogatáshoz kapcsolódó ÁFA-tartalmat, ami most 20%. Egyébként a BM-keret ugyanúgy működik, mint a fejezeti kezelésű előirányzatok, s az összeg éves nagyságáról mindig a Pénzügyminisztériummal tárgyalunk.

a zenekaroknál azok a problémák, amelyeket a költségvetés eszközeivel nem tudnak kezelni. Ezek azok az egyedi ügyek, amelyek alapján a szakterület javaslatot készít a miniszter számára a kiegészítő támogatásról.

– *Most, a 171 millió forint kapcsán is történt egyeztetés?*

– A 171 millió egyedi kérelmek alapján került felosztásra, előzőleg megbeszéléseket folytattunk szakemberekkel, a fellemerült problémákat előzőleg is ismertük és ismerjük.

– *S miért nem vonják be ennek a keretnek az elosztásába a Szimfonikus Zenekarok Szövetségét?*

– Ők az önkormányzati együttesek pénzének elosztásában vesznek részt. A Szimfonikus Zenekarok Szövetségével azért nem tárgyalunk erről a keretről, mert ez nem kuratóriumi, hanem egyedi döntés.

– *Nem lenne hasznosabb, ha ezt az összeget szakmai konszenzus, s talán a létező kritérium-rendszer alapján osztanák szét? Így ugyanis számos olyan kérdés vetődik fel, miért kap például az egyik kamarazenekar 20 millió forintot, míg a másik csak ötöt... S ha ennek a támogatási rendszernek valóban egyik fontos szempontja, hogy olyan zenekarok részesüljenek belőle, amelyek zenekari műhelymunkát biztosítanak pályakezdő muzikusoknak, akkor miért nem kap kiegészítő támogatást a Rádiózenekar is, ahol ez a munka nagy sikerrel folyik?*

– A kritériumrendszert az a szakmai bizottság használja, amely a BM-keretet osztja szét. Arról volt szó ugyanis, hogy három lépcsőben vezetjük be ezt az elosztási rendet, s idén már a második esztendőnél tartunk. Ezt a rendszert már most is átfuttatjuk a döntéseknél, megnézzük, hol egyezik a szakmai bizottság meglátásával, s hol van egyedi elbírálásra szükség. A kritériumrendszer számai nagyon is lényeges statisztikai adatok. A 171 millió azonban nem az alapfinanszírozásba tartozik. A különböző problémák eltérő időközönként jelentkeznek, és egyedi döntéseket igényelnek. Volt olyan esztendő, amikor a Rádiózenekart és a Rádióénekkart is támogattuk. Tavaly és idén azért nem kaptak pénzt ebből a keretből, mert 2004-től kezdve

40 millióval nagyobb támogatási összegben részesültek az Országgyűléstől, mint korábban. A miniszter úr pedig, a mi javaslatunk alapján, úgy döntött, akadnak zenekarok, amelyek most náluk nagyobb problémával küzdenek. A keret ugyanis – sajnálatos módon – nem nő. A pénzihiány mindenütt, folyamatosan tapasztalható.

– *Megfigyelhető azért a támogatási összeg növekedése is, hiszen a Fesztiválzenekar ebben az esztendőben 345 millió forintot kap.*

– Ezeket a kultúrpolitikai döntéseket fel kell vállalni. Elsőként Görgey miniszter úr kötötte azt az elvi megállapodást a NKÖM nevében a fővárossal és a BFZ alapítványával, hogy mindhárom intézmény egyenlő mértékben, folyamatosan növekvő összeggel járul hozzá az együttes fenntartásához.

– *Közben a Nemzeti Filharmonikusok költségvetése évről-évre mindig valamennyivel kisebb lesz...*

– Régi vitája már a két zenekarnak, hogy melyik a jobban finanszírozott... Az én véleményem az, hogy nagyon jól tesz a hazai zeneéletnek, hogy két ilyen együttes folytat minőségi vetélkedést, s el kell tudnunk tartani őket. Már csak azért is, mert mindkettőre óriási a közönségigény, ráadásul külföldön is roppant népszerűek. S bár a Fesztiválzenekar nem állami együttes, a NKÖM felelőssége, hogy elvárható módon működjön. Talán erről a két együttesről mondhatjuk egyébként, hogy olyan a finanszírozásuk, ahogyan az Európában elvárható.

– *S készült már új megállapodás a Fesztiválzenekarral? Hiszen az előző, amelyet Görgey Gábor minisztersége alatt kötöttek, tavaly járt le.*

– Folyamatosan tárgyalásban vagyunk velük, s elképzelhető, hogy most egy öt esztendőre szóló megállapodás születik, de természetesen egyeztetünk a fővárossal is, hiszen mindenkinek azonos finanszírozási szintet kell vállalnia. De azért én úgy látom, ami biztos, az a 2006-os támogatás összege, 345 millió Ft.

– *Ez a folyamatos bizonytalanság minden együttesnek nagyon komoly gondot okoz. A konszolidációs vagy kiegészítő támogatás összege is évről-évre változik,*

és sokszor az kapja a legtöbb pénzt, aki a legjobban lobbizik. Nem látok egységes, globális koncepciót a zenekarok finanszírozására...

– Mi is szeretnénk egy átfogó szakmai megoldást, ez azonban akkor működne igazán, ha egy nagy, körülbelül másfél-milliárdos keretet fordíthatnánk az együttesek támogatására. Abból jutna az önkormányzati és a független zenekarokra is. S ennek elosztása a kritériumrendszer alapján történhetne. Erre azonban addig nincs lehetőség, amíg a források nem növekednek a megfelelő mértékben. Jelenleg több olyan együttes akad, amely a BM-keretből kimarad, így egyedi problémákkal küzd, s ezeket – valamilyen kultúrpolitikai szempontrendszer alapján – kezelni kell. Erre jó a miniszteri keretből létrehozott kiegészítő támogatás, amely azonban sajnos véges, míg az igények végtelenek...

– *S nem lehetett volna kissé csökkenteni a PANKKK-ra fordított összeget, s a konszolidációs keretben továbbra is 225 millió forintot szétosztani, mint a 2004-es esztendőben?*

– A PANKKK-ra sem költöttünk óriási összeget, tavaly körülbelül 200 milliót vehettek fel a jelentkezők. Ez ismét kultúrpolitikai döntés, hiszen ennek a területnek is megvannak a maga együttesei, közönsége, s az itt folytatott tehetségkutató, tehetséggondozás is nagyon fontos feladat.

– *Milyen utat lehet ebben a helyzetben a zenekaroknak mutatni, hogyan folytassák?*

– A kritériumrendszer már idén jelzi az önkormányzatok és az együttesek számára, mely területen rosszak a mutatók, hol lenne szükség hatékonyabb, gazdaságosabb működésre. Úgy vélem egyébként, a bevételi oldalon is vannak még tartalékok, hiszen nem a jegyárakat kellene ilyen alacsonyan tartani, hanem a kedvezmények rendszerét jól kitalálni. Abban azonban tudunk segíteni, hogy megkönnyítsük a szponzorok kulturális területre áramlását. Meg lehet találni erre is módot – akárcsak a Filmtörvény-nél, amely beruházási kedvezményeket ajánl vagy a kortárs alkotások vásárlása esetén igénybevehető adójóváírást –, s rögtön kedvezőbb lesz a zenekarok költségvetése...

R. Zs.

Lejárt szavatosságú zenekar-támogatási rendszer – fogalmi zavarokkal

Erősen félreérthető volt Bozóki András bejelentése a kulturális tárca zenekari támogatásairól.

A NKÖM honlapján található híradás szerint „a minisztérium az idén 3,5 milliárd forintot fordít kórusok és zenekarok támogatására, ebből az önkormányzatok hivatásos zene- és énekkarainak támogatására pályázat keretében 1,1 milliárd forintot költ.” A cím utáni felsorolásból kiderül, hogy a közlemény éppúgy nem tesz különbséget az egyes intézmények (Nemzeti Filharmonikus Zenekar, Ének-

kar és Kottatár) fenntartására szánt összegek, valamint a tényleges támogatások között, mint a tárca kezelésében, annak költségvetését terhelő támogatások, illetve a BM kezelésében lévő keret között. Ezen felül is számos félrevezető pontatlanság jellemezte a bejelentés kapcsán a világhálóra (a NKÖM honlapjára) is felkerülő híradást. Zenekari támogatás címszó alatt szerepel a regionális filharmoniai Kht.-k költségvetését fedező összeg épp úgy, mint a Budapesti Kamaraooperának szánt 18 millió Ft.

Tudott dolog, hogy a helyi önkormányzatok által fenntartott hivatásos zenekarok és énekkarok támogatásukat tizen-négy éve nem a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumától hanem a Belügyminisztérium keretéből kapják, amely egy költségvetési tétel, nagyságáért és megmaradásáért pedig a Magyar Zene-művészek és Táncművészek Szakszervezete tette a legtöbbet.

Az sem titok – legfeljebb az „outsider”-ek számára – hogy a regionális filharmoniai

TISZTELETJEGGYEL...

Ciklikus kérdések

Aki huzamosabb ideje figyelemmel kíséri a költségvetésből származó kulturális jellegű támogatások körüli hányattatásokat, nem igazán érti: miért áll érdekében a mindenkori kultuskormányzatnak, hogy botrányt botrányra halmozzon ezen a téren. Nem kielégítő magyarázat, hogy a kultúra pénzsűkületében van a XXI. századi Magyarországon: ez persze baj, talán a legnagyobb a lehetséges bajok közül – ám a keveset is lehetne világosan, átlátható szabályok és elvek szerint elosztani. Alapvető dolgok nincsenek tisztázva a harmadik Magyar Köztársaságban: leginkább az állam és a kultúra viszonya. Úgy tetszik, mint hogyha a piachívő hivatalos berendezkedésnek csupán afféle nyűg, cifraság, kényszerű hiánynövelő tényező volna a kultúra, különösképpen pedig a „magas” művészet. A végrehajtó hatalom nyilvánvalóan nem lát szoros összefüggést a lélek röptetése és a társadalmi hasznosság között: mintha tovább élne az a szemlélet, hogy az esztétikum – s ezen belül a szimfonikus muzsika – valamiféle luxus, ráadás, nélkülözhető gazdálkodási tétel. Bajos volna cáfolni bárkinek, hogy a kultúratámogatás költségvetési anomáliái nem ebből a primitíven pragmatikus felfogásból volnának eredeztethetők.

Ha az ember a szociológiai okokat keresi, folyvást Maslow klasszikus társadalomtudományi elméletébe ütközik, aki az emberi igényeket egyfajta piramisként ábrázolta. A gúla széles, alsó részén helyezkednek el az állatias egzisztenciális ösztönök: a túlélés, az evés, a szaporodás. Följebb, szűkülő keresztmetszetben a társadalomhoz való tartozás, az identitásválasztás igénye, s legfölül, a piramis teteje felé a művészetek befogadása, illetve művelése. Ha elfogadjuk ezt a közgazdasági megközelítésű világgépet, azt látjuk, hogy a mostani módon berendezett atlanti civilizáció a fogyasztás mindenhatóságán alapul, s voltaképpen a szellemi maradékely szerint működik; s az a tény, hogy Nyugat-Európában és Észak-Amerikában mégis tömzsibb ez a piramis, a mértani aránynál többet áldozva a kultúrára, csupán a jóléti állam túltermelési fölöslegéből származtatható.

Ám mielőtt végleg elmenne a kedvünk az élettől, emlékeztessük magunkat arra, hogy az atlanti civilizáció (vegyük akár művészeit vagy filozófusait) nem mindig képes kilátni a maga piramisából, vonatkoztatási rendszeréből. Ha Ázsiát vagy bizonyos afrikai és dél-amerikai társadalmakat veszünk, azt látjuk, hogy a piramisból esetleg kocka lesz, netán lefelé szűkül: a kultúra és a művészet a mindennapjaikban legalább annyira fontos, olykor még talán fontosabb is, mint a fizikai megélhetés. Még a zsigereinkben érezzük a Kárpát-medencei népi kultúrát is: nem volt az olyan régen, amikor eleink sem helyezték mindenek fölé a piaci érdekelvőséget. Ezt a társadalmi modellt picit archaikusnak érezzük mára, mások meg valamiféle romlatlanságként tekintenek rá – holott csak arról volt szó, hogy a kultúra művelését és befogadását nem feltétlenül kötötték felülről vezényelt intézményrendszerhez.

A szimfonikus zenekarok – tetszik, nem tetszik – a modernitás, az iparosodás, a természettől való elmozdulás termékei. Kellett ehhez az európai muzsika forradalmasítása is, ám egy zenekar mégsem egyszerűen művészettörténeti fejlemény: úgy

Kht-k koncertszervezők és nem zenei együttesek. Kiadásuk és az általuk szervezett hangversenyek nem irányulnak kizárólagosan a zenekari szférára, továbbá a KHT-k égisze alatt rendezett ifjúsági hangversenyek nemegyszer komoly támogatást igényelnek a fellépő zenekaroktól. Így a nekik ítélt 220 millió forint sem lehet része az említett 3,5 milliárdnak.

A kulturális miniszter által bejelentett hangzatos 3,5 milliárd részét képezi a tárcsa felsorolásában a Nemzeti Filharmonikus Zenekar, Énekkar és Kottatárnak ítélt 1 milliárd 650 millió forint, (a zenekar igazgatója szerint ennél jóval kevesebb!) amely azonban semmiképp nem nevezhető támogatásnak, hiszen a NKÖM nem támogatója, hanem fenntartója a Kht-nak, így az összeg folyósítása tulajdonképpen köteleessége.

Mint erről a Zenekar olvasóit is tájékoztattuk, a Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetsége évek óta következetes harcot folytat a rendelkezésre álló támogatási keret igazságosabb (nem kézi vezérlésű) elosztása érdekében.

Erősen megkérdőjelezhető viszont annak a kommunikációnak az őszintesége, amely egyszer azt állítja, hogy a Budapesti Fesztiválzenekarnak Görgey Gábor minisztersége alatt megítélt 3 éves támogatás a „zenekari konszolidáció” része, majd Hiller István minisztersége alatt felkéri a Szövetséget a konszolidációs elvek kidolgozására, s mindez – Bozóki András minisztersége alatt – kicsúcsosodik egy, a szakma által nem ismert indok és szisztéma alapján történt újabb 345 millió Ft-os támogatás odaítélésében a

BFZ-nek, és további összegek szétesztogatásában egy vegyes, szakmai szempontok alapján egységesen meg nem határozható körnek.

Amennyiben nem volt szándékos ambivalencia Görgey Gábor 2003-ban tett kijelentésében, mely szerint „a BFZ a magyar országimázs, a közös magyar kultúrkincs szervezete, s mint ilyen, a kulturális kormányzat szerint jogosult a támogatásra”, akkor joggal tehetjük fel ismét a kérdést: minek tekinthető a többi, évszázadnyi múltra visszatekinthető magyar szimfonikus zenekar, amely sanyarú körülményei ellenére sem tud ekkora támogatáshoz jutni újra és ismételten „a szokásjog alapján”. Létüket kénytelenek 300–400 milliós költségvetésből tengetni.

működik, mint egy vállalat. S ha művészi értelemben elengedhetetlen a szólamok szervezethez és hierarchiájához, a próbák megszervezése, a próbák megszervezése, a próbák megszervezése is, gazdasági értelemben legalább ilyen tudatosságra van szükség. Meg kell barátkozni a gondolattal: a modernizmus kulturális terméke, a szimfonikus zenekar a modernista költségvetési technikák nélkül nem tartható fenn, nem működtethető, nem finanszírozható.

Más megfogalmazásban ez annyit jelent: a fenntartók (az állam és az önkormányzatok) nem kegyet gyakorolnak a támogatások folyósításával, hanem társadalmi kötelezettségnek tesznek eleget. E kötelem alól akkor tudnának csak mentesülni, ha kijelentenék: erre vagy arra a zenekarra nincs igénye a hatalomnak. (Hogy a közönségnek nincs igénye rájuk, azt a teli koncertterem ismeretében nehéz volna megideologizálni.) Ilyet azonban nem mondanak, mert újraválasztásukhoz szükség van a mecénás imázs fenntartásához. Ez a demokrácia csapdája: a négyéves ciklusok kordában tartják a politikumot, de fel is szabdalják a hosszabb távú (például művészi) építkezést. Ez esetben is érthetetlen viszont, hogy a politikának miért nem érdeke a tiszta, átlátható finanszírozás kialakítása. A költségvetési automatizmus, a tisztaság alkotómunkához biztosítandó zenészjövendelmek megállapítása, a teljesítményelvű premizálás formállogikailag a politikacsínálónak is biztos kultúrhatárat biztosíthatna.

De vajon valóban így van ez? Élek a gyanúperrel, hogy nem. A legutóbbi néhány kultuszminiszter például tapasztalta a szimfonikus zenekarok alulfinanszírozottságát, de egyikük sem fogott világos finanszírozási reformba, amely a kevesebb pénz is az igazságosság szellemében, így közmegegyezésre oszthatta volna fel – ehelyett miniszteri és egyéb elkülönített keretből kísérelték meg a lyukak tömködését. Aligha csupán valamiféle kultúrmenedzseri alkalmatlanságról van szó – inkább arról, hogy a politikusi alkalmasság a rövidre szabdalni választási ciklusokban leginkább a sikeres válságkezeléssel demonstrálható. Ennek bűvöletében pedig egyesek odáig is elmennek, hogy maguk teremtenek válságot, amit aztán bravúrosan kezelhetnek.

A legutóbbi finanszírozási botrányok azonban mégsem csak a csökevényes demokrácia rendszerhibájának, a képmutató politikai gyakorlatnak tulajdoníthatók. Semmilyen szakszerűnek tűnő állammenedzseri nyilatkozat nem képes hitelesíteni, hogy a kultúra felügyeletét, illetve a kultúra finanszírozását miért kell más-más minisztériumhoz telepíteni, elbonyolítva és elbürokratizálva a rendszert, a szükségesnél több lehetőséget adva a pénzek esetleges elszívására. Nem magyarázható a 171 milliós gyorssegély időzítése és talányos mértéke sem annak tudatában, hogy néhány hónapja még tartalékképzés fedőnévű költségvetési hókuszpókusszal hozták létre a sürgős segélyezési helyzetet. (Kezelik a válságot, amit okoztak.) Nem hagyható szó nélkül a régi szakmai sérelem, a Fesztiválzenekar feltételezhetően politikai alapú pozitív diszkriminációja sem a többi szimfonikus zenekar rovására: ahol adóforintok áramolnak, ott személyes szimpátiának vagy ellenszenvnek nincsen helye. S itt érkezünk vissza a kiindulóponthoz: az átláthatóság, a világos szabályozórendszer igényéhez. Hogy mihamarabb a lomtárba kerülhessenek a ciklikus kérdések.

Csontos János

2003 és 2006 között különböző címek alatt kifizetett, a NKÖM keretéből származó támogatások (MFt)

	2003	2004	2005	2006
Budapesti Fesztiválzenekar	270	267	345	345
Weiner-Szász Kamarazenekar	0	0	1,5	15
Tatabányai Szimfonikus Zenekar	0	0	0	3
Rajkó zenekar	0	5	25	21
Rádiózenekar	30	30	0	0
Rádióénekkar	2	8	0	0
Osztrák–Magyar Haydn Zenekar	2,5	12	0	0
Modern Art Orchetra	0	0	0	5
MÁV Szimfonikus Zenekar	54	35	0	0
Magyar Virtuózok Kamarazenekar	0	0	1,5	5
Liszt Ferenc Kamarazenekar	66	35	10	20
Danubia Szimfonikus Zenekar	45	15	10	30
Budapesti Vonósok Kamarazenekar	0	0	1,5	5
Budapesti Jazz Orchestra	0	0	5	0
Budapesti Filharmoniai Társaság	40	50	32	38
Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar	25	35	8	20
	534,5	492	439,5	507

Hír a Népszabadság www.ol.hu/cikk/371612 portáljáról 2005-ben:

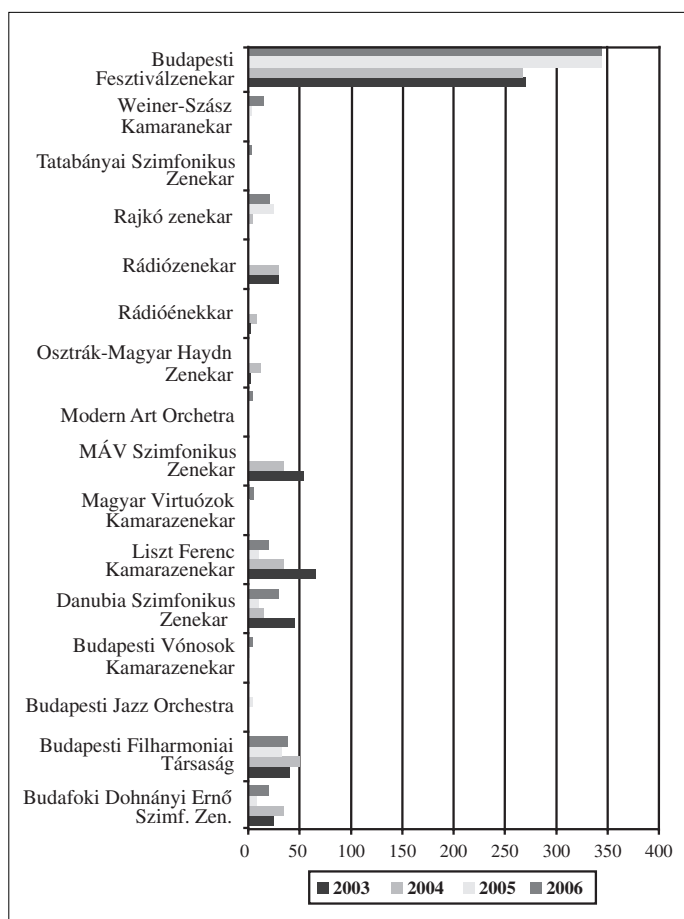
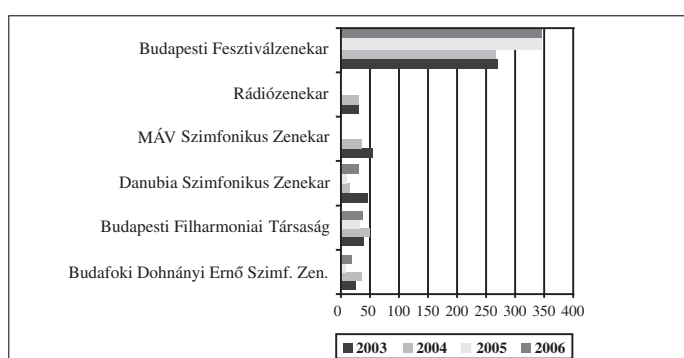
A Budapesti Fesztiválzenekar tegnap 2010-ig meghosszabbította közhasznúsági szerződését a zenekart fenntartó alapítvány legnagyobb támogatójával, a fővárossal: évi 415 millió forintot kapnak, amelyért cserébe évente ötven koncertet adnak. A szaktárcától (igazodva a szakájszöveghez, amely szerint az önkormányzati támogatással nagyjából megegyező mértékű támogatást adnak) körülbelül ugyanennyi pénzt kapnak, évi 1,5 milliárd forintos költségvetésük maradék része pedig saját bevétel.

2003 és 2006 között különböző címek alatt a hivatásos szimfonikus zenekarok számára kifizetett, a NKÖM keretéből származó támogatások (MFt)

	2003	2004	2005	2006
Budapesti Fesztiválzenekar	270	267	345	345
Rádiózenekar	30	30	0	0
MÁV Szimfonikus Zenekar	54	35	0	0
Danubia Szimfonikus Zenekar	45	15	10	30
Budapesti Filharmoniai Társaság	40	50	32	38
Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar	25	35	8	20
	464	432	395	433

E helyen nem vizsgáljuk a magyar szimfonikus zenekarokra jutó összes közpénzek (fenntartásra irányuló költségvetési-, önkormányzati összegek, továbbá különböző állami támogatások összessége) nagyságát és azok arányát, továbbá a cserébe szolgáltatott hangversenyek számát, az alkalmazottak számát és számos olyan tényezőt, amelyek összehasonlítása kínos tárgyilagossággal mutatná be a magyar támogatási rendszer szavatossági idejének lejártát. Azonban a fenti táblázatok és grafikonok is ékesszólóan mutatják, hogy súlyos és megmagyarázhatatlan aránytalanságok léteznek, amelyek kiküszöbölése éppúgy nem tűr további halasztást, mint a kézi vezérlésű, személyes kapcsolatrendszeren alapuló juttatási rendszer reformja.

P.P.

2003 és 2006 között különböző címek alatt kifizetett, a NKÖM keretéből származó támogatások diagramon ábrázolva (MFt)

2003 és 2006 között különböző címek alatt a hivatásos szimfonikus zenekarok számára kifizetett, a NKÖM keretéből származó támogatások diagramon ábrázolva (MFt)

Pályázati felhívás

A Magyar Köztársaság 2006. évi költségvetéséről szóló 2005. évi CLIII. törvény 5. számú mellékletének 9. pontja, valamint a 4/2006. (II. 8.) NKÖM rendelet alapján a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma (NKÖM) pályázatot hirdet a helyi önkormányzatok részére, hivatásos zenekarok és énekkarok működésének kiegészítő támogatására. A rendelet a Magyar Közlöny 2006. 14. számában jelent meg és megtalálható a NKÖM honlapján.

Lendvai György anyagi problémákról, művészi perspektíváról és válságmenedzselésről

„Az egyik legfontosabb cél, hogy megtartsuk a társulatot!”

Már több mint egy esztendővel ezelőtt, 2005. januárjában vette át a MÁV Szimfonikus Zenekar igazgatását Lendvai György. A pályázatában szereplő tervek, ötletek csekély részét tudta azonban eddig csak megvalósítani, mert fő tevékenységét a folyamatos válságmenedzselés jelenti. Hiába arat ugyanis estéről-estére sikert az együttes, s nyújt remek művészi teljesítményt olyan új sorozatokban, mint például a kamarazenekari estek, az anyagi gondok egyre súlyosabbak, már-már a MÁV Szimfonikusok létét fenyegetik. Mindez az együttes légkörére is rányomja a bélyegét.

Lendvai György számos megoldással próbálkozik, s ha már a muzsikusainak anyagi perspektívát nem is tud igazán kínálni, legalább új művészi kihívásokat szeretne nyújtani. S a zenekar igazgatója azért reménykedik abban is, hogy előbb-utóbb végre nem csak a túléléssel, a fennmaradással kell foglalkoznia, hanem az együttes jövőjének tervezése, elismertebbé tétele lesz a fő feladata.

– *Hogyan értékeli az első esztendjét a MÁV Szimfonikusok élén?*

– Ez az év ráment arra, hogy pontosan megismerjem a társulat külső és belső kapcsolatrendszerét. Sajnos, azt kellett tapasztalnom, hogy a helyzet sokkal rosszabb, mint vártam, mert úgy érzem, a zenekari menedzsment nem igazán működött úgy, mint egy csapat. Elődöm, Fenyő Gábor heroikus erőfeszítéssel szinte mindent egymaga vitt a vállán, s így egy olyan rendszert hozott létre, amelynek rengeteg az előnye, de akad hátránya is. Az is megnehezítette a feladatomat, hogy ő egy másik posztra távozott, s bár akár-mikor zavarhattam, készséggel állt a rendelkezésemre, nem volt olyan átmeneti időszak, amikor együtt dolgozhattam volna vele. A másik problémát az jelenti, hogy a zenekar vasutas is és nem is. Az egész iroda úgy épült fel, akár egy vasúti főnökség sőt, maga a rendszer is úgy működött, közben pedig már több mint tíz esztendeje létezik a MÁV Szimfonikus Zenekari Alapítvány. Így nem volt lehetőség egy megfelelő team kialakítására, s a munkatársak egyszerre több feladatot is kénytelenek voltak ellátni. S hogy mindez milyen gondot jelent, most látszik csak igazán, amikor a tízfős menedzsmentből hat poszton lesz személyi változás. A munkaügyiisünk például emellett a poszt mellett közönség szervező is volt, s ő tartotta a bérlőkkel a kapcsolatot. Nagyon nehéz a helyére egy olyan sze-

mélyt felvenni, akinek humánpolitikai végzettsége van, ráadásul képzett közönség szervező... Most azt a megoldást alkalmaztam, hogy felvettem egy új művészeti titkárt, s ő lesz az, aki a koncertszervezési feladatok mellett átveszi a bérlőkkel való kapcsolattartást is. Szerencsére ez a fiatal hölgy, aki a közgazdasági egyetem államigazgatási karán végzett, most még jogi egyetemre is jár, így ha megszerzi a diplomáját, lesz egy jogászunk is. Arra ugyanis nincs külön kere-tünk, hogy erre a feladatra is alkalmaz-zunk valakit...

– *Ugyanakkor az első évnek vannak pozitívumai is. Új arculattal jelenik meg a zenekar a kiadványain, megújult a honlapjuk, három új sorozatot sikerült beindítaniuk, s a jövő szezonban is újabb ket-tőt terveznek.*

– Nagy szakmai sikernek tartom azt is, hogy több év kihagyás után sikerült visszakerülnünk a Tavasz Fesztivál programjába, mégpedig az idén hat előadással, jövőre pedig két programmal. Kiváló újságíró kollégák segítségével egy sikeres sajtókampányt tudtunk véghezvinni a szezon elején, s most ennek nyomán el tudtunk indulni szponzorokat szerezni. A vasúttal is lényegesen jobb a kapcsolattunk, mint korábban. Jelenleg olyan vezetői vannak a MÁV-nak, akik átérzik a zenekar létének fontosságát, s támogatják ügyünket.

– *Korábbi tervei között szerepelt a vezetői stáb, a zenekari menedzsment átalakítása. Akkor most jött el ennek az ideje?*

– Bizonyos fokig igen, bár nagy átalakításra nincs lehetőség. Az együttes anyagi-lag sincs olyan helyzetben, hogy ezt a stábot nagyon bővíteni lehetne. Arról már nem is beszélve, hogy hiába vennék fel valakit, nem tudnám hová leültetni. Ettől függetlenül azért még nem mondtam le arról, hogy egy marketing szakembert alkalmazzak, de neki is az egyik legfontosabb feladata az lesz, hogy megtermelje a saját fizetését.

– *A tavalyi interjúban azt mondta, bízik abban, hogy hamarosan bővíteni tudják az irodájukat...*

– Reményünk még mindig van rá, de ez az átalakítás még nem történt meg...

– *Azért akad néhány pozitív fejlemény is. Komoly előrelépésnek nevezhető, hogy ősszel a fenntartójukkal, a MÁV Rt.-vel, egy határozatlan időre szóló megállapodást írtak alá a zenekar további támogatásáról.*

– Valóban nagy jelentőségűnek éreztük, hogy végre egy ilyen szerződés született, s bízunk abban, hogy így a ZRt. részéről gördülékenyebbé válik a finanszírozásunk. Már a tavalyi évben is komoly nehézséget okozott az együttesnek, hogy a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumától 35 millió forinttal kevesebb pénz

kapott. Ez azért is volt számunkra nagyon elkeserítő, mert azt tapasztaltuk, hogy az a cég, amely komoly adósságokkal, milliárdos hiánnyal küzd, kifizet a zenekarnak ugyanannyit, mint korábban, a kulturális minisztérium ugyanakkor csökkent a támogatás mértékét.

– *Egy magyar zenekar költségvetésében ez az összeg már igen komoly hiányt jelent. Hogyan tudták így a tavalyi esztendőben működtetni az együttest?*

– Valahogyan elvegettünk. A béreket ki tudtuk fizetni, de semmilyen fejlesztésre sem gondolhattunk. A muzsikusk szemponjtából ez azt jelentette, többet dolgoztak, és kevesebb juttatást kaptak. Ha azonban ez a hiány idén még nagyobb lesz, az már katasztrófális helyzetet teremt. Ráadásul a BM-keret ebben az esztendőben kevesebb, mint tavaly, s ebből a csökkenő összegből egyre több együttes kap támogatást. Az elmúlt esztendőben már azt is sikerként könyvelhettük el, hogy valahogyan kigazdálkodtuk a hiányzó összeget. Megdupláztuk például a pályázati pénzeket, s több bérleten kívüli hangversenyt adtunk külső megrendelésre, amelyre egyébként szerencsére van is igény. De sajnos mindez még nem oldja meg a gondjainkat.

– *Mit tudnak ebben a helyzetben tenni?*

– A MÁV Zrt. vezetői fontosnak tartják az együttes létét, fennmaradását, s ezért igyekeznek minden rendelkezésükre álló módon segíteni nekünk, többek között szponzorokat is segítenek keresni. S persze, mi is folyton-folyvást gondolkozunk különböző megoldásokon, és keressük a lehetőségeket...

– *Ilyen körülmények között hogyan lehet egyáltalán szezont tervezni?*

– Nehéz, de mégis muszáj. Azt hiszem, zenekaraink többsége ismeri ezt a problémát. Kérdés persze az is, hogy ilyen helyzetben az együttes mennyire vegyen részt a zenei életben, hiszen általában a koncertek veszteségesek. Én azt hiszem, előre kell menekülni. Azt tapasztaltuk, hogy a két új kamarasorozatunk, a Rádió Márványtermében és a Festetics-palota Tükörtermében rendezett hangversenyek iránt nagy az érdeklődés, a muzsikuskok is nagyon hasznosnak tartják ezeket a koncerteket, a kritika is kedvezően fogadta, ezért hát mindenképpen folytatni szeretnénk őket. Akár-

csak azt az új bérletet, amelyet az idei szezonban a Művészetek Palotájában indítottunk. Ezekre a koncertekre kedvezményes áron árulunk diák és szakmai jegyeket, mert roppant fontosnak tartjuk az ifjúságnevelést és a közönségépítést. Emellett úgy vélem, ez a különleges koncertterem arra is alkalmas lehet, hogy olyan publikumhoz is eljusson az együttesünk, amelyhez korábban nem. Örülnék, ha a Nemzeti Hangversenyterembe oda tudnánk csábítani a viszonylag közeli vidéki városokból és Pest környékéről az érdeklődőket. Ezen a téren már vannak nagyon pozitív tapasztalataink.

– *S mivel várják a törzsközönségüket? Milyen lesz a MÁV Szimfonikusok 2006/2007-es hangversenyévada?*

– Kérdés volt, hogy merre mozduljon el a zenekar. Visszatekintve az elmúlt 30–40 évre, azt kellett látni, hogy mi főként a klasszikus repertoárt, a bécsi klasszikus, romantikus valamint XX. század első felében született kompozíciókat játszottuk. Ezt az együttes igazán remekül is csinálta, nem véletlen, hogy Kroó tanár úr is azt mondta, jöjjön MÁV-os koncertekre az, aki meg akarja érteni és ismerni a klasszikus alaprepertoárt. Persze azért emellett igyekszünk különlegességekkel is szolgálni, idén is akad egy-két kuriózumkoncert. Volt, ami ebből igazán remekül sikerült, de előfordultak kevésbé szerencsés próbálkozások is. A következő szezonban rendezünk például egy mexikói estét, mexikói műsorral és közreműködéssel. De lesz egy Rózsa Miklós-estünk is, amelyen filmzenét is játszunk.

– *Milyen vendégművészeket hallhatnak bérletvásárlóik?*

– Sajnos a világsztárok számunkra megfizethetetlenek, de azért számos kiváló muzsikusk pódiumra lép nálunk a 2006/2007-es szezon koncertjein. Jön például *Vladimir Valek*, aki a Cseh Rádió Zenekar és a Szlovák Filharmonikusok vezetőkarmestere, *Irwin Hoffman*, aki Solti György előtt a Chicagói Szimfonikusok vezetőkarmestere volt, később Solti asszisztense, *Fürst János* és *Kesselyák Gergely*, akiket nem kell bemutatni a magyar közönségnek. *Onczay Csabát* jubileumi koncerttel köszöntjük s természetesen *Takács-Nagy Gábor* és *Hadady László* is tovább dolgozik az együttesel. Már eddig is akadtak nagyon pozitív visz-

szajelzések, azért az a műhelymunka, amelyet a vonósokkal illetve a fúvósokkal végeznek, hosszabb távú feladat. S el kell mondjam azt is, hogy bár nem bérletes hangversenyen, de azért az idei esztendőben szintén akad legendás művészkünk, hiszen augusztus 19-én mi leszünk *Luciano Pavarotti* kísérőzenekara budapesti búcsúkoncertjén.

– *S igazgatóként milyen tervei vannak még a következő évadra?*

– Az egyik legfontosabb cél – s ezt nem győzöm elégszer hangsúlyozni –, hogy megtartsuk a társulatot, annak minden tagját, hogy ne kelljen létszámot leépíteni, és ne csökkenjen a zenekar jelenléte a magyar és a külföldi zenei életben. A másik, a magas művészi színvonal megtartása és folyamatos fejlesztése. Hosszútávon pedig a zenekar anyagi forrásainak biztosítása megnyugtató módon. *Gál Tamás* karnagy úr 18 esztendeje áll az együttes élén, s kiváló munkát végzett ez alatt idő alatt. A kuratórium most úgy döntött, hogy el kell kezdeni utódjának a keresését. Így a jövő évad tervezésénél már ezt a szempontot is figyelembe vesszük. Nyugati zenekaroknál egy ilyen kiválasztás körülbelül két évet vesz igénybe, nálunk sem számolunk rövidebb kifizetési idővel. Reméljük, hogy egy új arc, más munkastílus, új repertoár és kapcsolati rendszer segít új lendületet adni a muzsikuskoknak. A Kuratórium is kinyilvánította elismerését *Gál Tamás* karmesteri munkája iránt. Vezetése alatt a zenekar sok nagy szakmai sikert ért el, ezért nagyon fontosnak tartja, hogy tevékenységének befejezése ennek megfelelően, méltó módon történjen.

– *S mi lesz azokkal az ötletekkel, amelyeket a pályázatában leírt, s amellyel a huszonhét aspiráns közül a legjobbnak bizonyult?*

– Azok közül a tervek közül, amelyek a dolgozatomban szerepeltek, néhány már megvalósult, néhányon munkálkodom, de sok még a kipróbálás szintjéig sem jutott el. Most ugyanis folyamatos válságmenedzselés folyik. Ami szakmailag nem túlzottan szép feladat, azonban roppant fontos. Persze, azért reménykedem abban, hogy a következő esztendőben nem csak a zenekar életben tartásával, hanem tényleges átalakításával, elismertebb tétellel is foglalkozhatom majd...

R. Zs.

Bartók Rádió továbbra is Bartók-muzsikával

Az intézmény nehéz anyagi helyzete az együtteseket is sújtja

A hosszú hetek óta tartó huzavonát követően úgy tűnik, végre megnyugtatóan rendeződik a Bartók adó sorsa: továbbra is elsősorban komolyzenét és nem parlamenti üléseket közvetít majd. A szerkesztőség dolgozóit pedig nagy örömmel töltötte el, hogy amikor erről a veszélyről először szó esett, hallgatóiktól rengeteg támogató telefonhívást, levelet, e-mailt kaptak. Sokak, köztük művészek, közéleti emberek, akár az aláírásgyűjtésre is hajlandóak voltak, hogy ezt a frekvenciát továbbra is megőrizték az értékek közvetítőjének. Névadója, Bartók Béla születésének 125. esztendejében különleges programokkal ünnepel az adó, bár Alföldy-Boruss István főszerkesztő elmondta, az intézmény szűkös költségvetése az ő munkáját is sokkal nehezebbé teszi. A büdzsé csökkenése súlyosan érinti a zenei együtteseket is, bár mindent igyekeznek elkövetni azért, hogy újabb forrásokra és mecénásokra leljenek.

– Most már biztos, hogy továbbra is zenei műsorokra bukkan az, aki a megszokott frekvenciára tekeri rádiója keresőjét?

– Igen, hiszen újabb egy esztendőre megkapta a Magyar Rádió a keleti URH sávra a sugárzási engedélyt, ahol továbbra is a parlamenti közvetítések hallhatók. Így a Bartók adónál nincs semmi változás, és továbbra is a megszokott műsorrenddel jelentkezünk. Azért ez az idő sem túl sok, nagyon kell készülnünk a folytatásra, arra, mi lesz akkor, amikor ez az év letelik. Rádásul a következő hat hónapban, az új rádióelnök kinevezéséig, szinte azt mondhatjuk, hogy nem fog semmi történni, nem születnek döntések, így végképp nem sok a 2007. február 1-jéig tartó idő. Az azonban nekem és munkatársaimnak különösen nagy örömet jelentett, hogy most, amikor felmerült az a veszély, hogy az adó ezentúl parlamenti közvetítéseket sugároz, példamutató összefogást figyelhettem meg hallgatóink, a vezető művészek, a zenei szervezetek és intézmények részéről. Már készítették a petíciókat, és szükség esetén az aláírásgyűjtés is azonnal elindult volna. Százszámra érkeztek a támogató e-mailek, levelek, telefonok. Ebből is kiderült, mennyire hallgatott a mi csatornánk, sokaknak vagyunk fontosak, akik akár küzdeni is hajlandóak értünk. S valóban mi vagyunk az egyetlen, napi huszonnégy órában sugárzó komolyzenei, kulturális feladatokat ellátó csatorna.

– Akadnak azért időről-időre újabb és újabb kísérletek...

– Valóban elindult már nálunk is egy-két ilyen csatorna, s a nyugat-európai rádiózásban mindenhol léteznek kereskedelmi klasszikus zenét sugárzó adók. Sőt, nemrég hallottam egy újabb, nemsokára sugározni kezdő komolyzenei csatornáról. A

kollégáim között akadnak is néhányan, akik ettől a hírtől megijednek, én azonban úgy vélem, ezek az adók azokat a kulturális feladatokat, amelyeket mi teljesítünk, nem tudják ellátni. Nekünk óriási előnyünk a többiekkel szemben többek között az, hogy az elmúlt évek alatt kiváló kapcsolatot alakítottunk ki az összes jelentős koncert-helyszínnel, fesztivállal, színházzal, s rögzíteni vagy akár közvetíteni tudjuk a lényeges hangversenyeket, operaelőadásokat. Emellett tagjai vagyunk az EBU-nak, az Európai Rádiók Közösségének, így valóban a világ legkülönbözőbb pontjairól tudunk kiváló produkciókat bemutatni. A Bartók rádió bárki otthonába odavarázsolja a New York-i Metropolitan legjobb előadásait, a Salzburgi Fesztivál koncertjeit, s a készüléket bekapcsolva az érdeklődők ott lehetnek akár a Bayreuthi Ünnepi Játékokon. Az idei esztendő talán legizgalmasabb adása az a körkapcsolásos nap volt, amikor Mozart születésnapján a hallgatók kilenc különböző helyszínrre látogathattak el velünk.

– S mivel ünneplik névadójuk születésének 125. évfordulóját?

– Be kell valljam, a Mozart-jubileum előtt gazdagabb programkínálattal tiszteleghetünk, január 3-án elindítottuk például a Mozart-összkiadást, s ebben az esztendőben az osztrák zeneszerző összes darabja műsorra kerül, nyáron pedig élőben közvetítjük minden operáját. Sajnos Bartók-művekből, a jogdíjak miatt, szűkebb a választék. Csupán A kékszakállú herceg vára című operának egyszeri, élő közvetítéséért egymillió forintot kell fizetnünk. A magyar zeneszerző kapcsán egyébként nem évben, hanem koncertévdobban gondolkodtunk. Így a jubileumi szezont már tavaly ősszel elkezdtük, amikor Fischer Ádám a

Rádiózenekar élén a Prágai Ősz sorozatában vezényelte Bartók Kékszakálluját, majd ez a műsor a Művészetek Palotájában és a Zeneakadémián is nagy sikerrel hangzott fel. Egyébként mi minden esztendőben Bartók Béla születésnapján egyben a Bartók Rádió napját is ünnepelhetjük. Most úgy tisztelgünk az évforduló előtt, hogy március 25-én, déltől éjfélig kiemelt műsorfollyammal, több előadással jelentkezünk. Többek között ellátogatunk az újranyíló Bartók Emlékházba, ahol a Magyar Rádió Gyermekkórusa énekel, a Márványteremben zongorahangverseny lesz, a VI-os stúdióban pedig Krausz Adrienne zongorázik. Este fél nyolctól a Nemzeti Filharmonikusok előző esti, Művészetek Palotájában adott koncertjét sugározzuk, s a tervek szerint ezt követően Bartók Péter Apám című könyvéből hangzanak el részletek. Egyébként a zenei együttesek programjában is kiemelt szerepet kap a két jubileum, hiszen Vásáry Tamással Mozartbérletet indítottunk, a Budapesti Tavaszi Fesztivál keretében pedig egy igazi operakülönlegességet, Mozart Zaidját adjuk elő. Szóval a szegényes büdzsé ellenére szerencsére azért van miből válogatni!

– Az igen szűkös költségvetés azt jelenti, kevesebb pénzből gazdálkodhatnak, mint tavaly?

– Igen, de ez az intézmény egészére igaz. S bár az adók költségvetése is szegényes, a zenei együttesek talán még nehezebb helyzetben vannak. Még szerencse, hogy az országgyűlés közel 700 millió forintos támogatást nyújt a zenekarnak, az énekkarnak és a gyermekkórusnak. Bár itt a támogatás szót hangsúlyozni kell, hiszen az együttesek fenntartását a Magyar Rádió Rt. vállalja. Jelenleg azonban ennek az alapfenntartásnak a parlamenti hétszázmillió je-

lenti a lényeges részét... S mivel kevesebb a pénz, így a következő évadban kénytelenek vagyunk kevesebb koncertet rendezni. A Rádió menedzsmenete, vezetése ugyanis elsősorban azt várja el az együttesektől – ami egyébként az alapfeladatuk –, hogy Z, azaz saját felvételeket készítsenek. A jövőben ugyanis ezeket a hanganyagokat kellene a rádióadásokban is minél többet használni. A pénzügyi következtében az már most biztosnak látszik, hogy a jövő szezonban a hangsúly a műhelymunkára, a stúdiókoncertekre toródik. Mindez talán a zenekart érinti a legérzékenyebben.

– *S mi lesz a másik két együttessel?*

– Az MR Gyermekkórusa eleve kisebb összegből, kevesebb költséggel gazdálkodik, jól bejáratott rendszerben folyik náluk a munka, így az ő napi életüket ez a helyzet nem befolyásolja érzékelhetően. Az Ének-kar esetében akad azért némi változás, hiszen a jövőben nekik jóval kevesebb lesz a turnéjuk, hangversenyük, és ők is sokkal több Z felvételt fognak készíteni. Ennél az együttesnél is szükség lenne fiatalításra, ezért belső meghallgatást tervezünk, és márciusban két külföldi zsűritag előtt mutathatja be mindenki a tudását. Remélem, mindez segít abban, hogy valóban reális kép alakuljon ki az Énekkarról.

– *Mit szól ehhez az anyagi helyzethez, s az ebből következő koncertcsökkentéshez a zenekar jövődőlbeli zeneigazgatója, Fischer Ádám?*

– Számos stratégiai egyeztetést folytatam és folytatok vele, s egyelőre megértően fogadja a helyzetet. Egyébként ő is úgy vélekedik, hogy a belső műhelymunkát erősíteni kell, s a stúdiókoncerteknek is meglesz a maguk művészi hozama. Mindez segít abban, hogy az együttes művészi színvonala még magasabb legyen. Persze, természetesen Fischer Ádám is annak örülne – akárcsak a muzikusok –, ha több hangversenyen léphetnének a közönség elé, s ha valóban minden szempontból egyenrangúak lennének a többi nagy, hazai zenekarral.

– *Ezt az egyenrangú helyzetet azonban nem könnyű lényegesen alacsonyabb fizetésekkel megteremteni. S gondolom, jelen helyzetben a muzikusok nem is számíthatnak béremelésre...*

– Hát, így igaz. Sajnos, a fiatal tehetséges muzikusok közül már többen megváltak a Rádiózenekartól, mert sikerült jobb lehetőséget találniuk. Ennek ellenére

azért folyamatosan frissül, megújul az együttes, most ugyanis egyszerre többen érték el a nyugdíjkorhatárt, s szerencsére még számos jelentkező akad a helyükre. A koncertmesteri állásnak például tizennégy aspiránsa volt, s ebben a szezonban a két legkiválóbbat a gyakorlati munkában is kipróbáljuk, így választjuk ki a jövő évadra a legjobbat.

– *Visszatérve a zenekar nehéz anyagi helyzetére, Fischer Ádám többször emlegette, hogy bár ő maga nem tud pénzt szerezni, talán azért a nevével lehet mecénásokat gyűjteni. Sőt, úgy hírlik, az egyik kívánsága egy olyan menedzsmen volt, amely több támogatót tud mozgósítani...*

– Azért még ő maga is próbál, nem is sikertelenül, mecénásokat gyűjteni az együttes köré. Valóban szükség lenne a menedzsmenben is változtatásra, de ezzel is a Magyar Rádió új elnökét várjuk. Akárcsak Fischer Ádám kinevezésével, hiszen a tervek szerint 2006. szeptemberétől a karmester végre már az együttes főzeneigazgatója lesz.

– *Jelenleg a második lépcsőnél tartanak, s ezt a szezont a dirigens első vendégkarmesterként tölti az együttessel. Hallható a változás?*

– Igen, másképpen játszik a zenekar. Több kritikus és számos művész visszajelzése is azt igazolja, hogy egyre jobb az együttes. S remek ötlet volt az is, hogy egy-egy koncerten fiatal zenészekkel egészül ki a zenekar, ezek a hangversenyek ugyanis nagyon sikeresek. A főiskolások könnyen beilleszkedtek, látható lelkesedéssel muzsikálnak, s jelenlétüknek köszönhetően a régi tagok is másképpen játszanak. Ezt a sorozatot a jövőben mindenképpen szeretnénk folytatni.

– *A Zenekar lap utóbbi számaiban sok szó esett az utánpótlás- és a törzsközönség-nevelésről. A Rádiózenekarnál mit tudnak tenni ezügyben?*

– Több síkon is próbálkozunk. Az egyik adminisztratív lépést már megtettük, a jegyek mellé olyan kérdőíveket osztottunk szét, amelyben a műsorszerkesztéssel kapcsolatos véleményekre, kívánságokra kérdeztünk rá. A Zeneakadémián, január elején több százan dobták be gyűjtőládáinkba ezeket a kitöltött lapokat. Valóban kíváncsiak vagyunk a publikum észrevételeire, de nem titkolt célunk az is, hogy az e-mail címek, nevek összegyűjtésével közönség-

adatbázist alakítsunk ki, s így remélem, szorosabb és intenzívebb kapcsolatot tudunk kiépíteni hallgatóinkkal. Nagyon fontosnak tartom az Olasz Intézetben rendezett ingyenes koncertjeinket is, hiszen ezek közül az utolsó már olyan sokan voltak kíváncsiak, hogy nem is fért be minden érdeklődő. A jegyeladással pedig azt tapasztalom, mindenkinek gondja van, s erre a következő hónapokban nekünk is ki kell találnunk valami új megoldást.

– *A Rádiózenekar az utóbbi években állandóan anyagi gondokkal küszködik. Az országgyűlési támogatás állandó összeg, a Magyar Rádió Rt.-től pedig ezek szerint semmiképp sem számíthatnak több pénzre. Mit tudnak ebben a helyzetben tenni azért, hogy valahogyan mégis javítsanak a helyzeten?*

– Minden erőnkkel külső forrásokat, támogatókat keresünk. Szerencsére akad azért egy-két vállalat, amely segíti a Bartók adót és a zenei együtteseket. Egy-egy koncerthez is sikerül szponzorokat találni. Igyekezünk minél több együttműködést kötni, közös produkciókat életre hívni a különböző fesztiválokkal, intézményekkel. Ilyen kooperációban valósul meg például a Fischer Ádám ötletéből született, Budapesti Wagner Napok sorozata, amelynek a Művészetek Palotája ad otthont, s ennek keretében június 10-e és 17-e között a Parsifal kerül színre neves énekesekkel, s a három együttesünkkel. De nemcsak külső, hanem belső harcaink is akadnak jócskán. Sokan nem tudják, nem értik igazán, mi is a zenekarnak, a kórusnak és a gyermekkarnak a valódi értéke. Hiába szerepel a médiatörvényben az, hogy a részvénytársaságnak biztosítania kell az együttesek működését, sokan azt mondogatják, ilyen nehéz anyagi helyzetben erre nem kellene pénzt áldozni. Nagy kérdés, hogy ki lesz a Rádió új elnöke, s ő hogyan gondolkodik minderről. Mit vállal a következő négy esztendőre...

– *Hogyan lehet ilyen körülmények között megtervezni a 2006/2007-es szezont?*

– Nehezen. Fischer Ádám már a 2010-es évadbeli elképzeléseiről beszél, miközben én még azt se tudom, mi lesz jövőre. Mindenesetre készül a program, s az idei költségvetési keretek között mozogva rakjuk össze a műsort, aztán majd meglátjuk, mi lesz... Tesszük a dolgunkat, és reménykedünk a szebb jövőben!

R. Zs.

Konferencia a biztonságos munkahelyek és nagyszerű előadások jegyében

Budapesten ülésezett a PEARLE* január utolsó hétvégéjén. A téma a biztonságos munkahelyek megteremtésére irányuló párbeszéd résztvevőinek bemutatása és a lehetőségek számbavétele volt. A közép-pontban az EU új tíz tagállamának munkaadói-munkavállalói szervezeteinek, azok helyzetének és hatékonyságának bemutatása volt, némi összevetésben néhány nyugat-európai régi demokráciában uralkodó helyzettel.

A konferenciát bevezető és záró előadás keretezte, közben azonban két helyiségben, párhuzamosan folytak a megbeszélések. Egyik szekcióban a munkaadói szervezetek, másikkban pedig a munkavállalói, azaz a szakszervezetek képviselői dolgoztak.

A munkacsoportok három szekciót képviseltek

1. szakszervezetek
2. munkaadók
3. kormányzati képviselők

Kivonat a szekcióülések anyagából

Az érdekegyeztetés, az érdekek érvényesítésének legfőbb eszköze a PÁRBE-SZÉD, amelynek az európai gyakorlatban két vagy három résztvevője van. Az egyszerűbb, ahol a munkaadók és a munkavállalók ülnek egymással szemben és a kormány távol tartja magát a tárgyalásoktól. Az ilyen KÉTOLDALÚ érdekegyeztetésnek alapfeltétele, hogy az állam ne csak a párbeszédekben ne legyen jelen, de munkaadóként se vegyen részt a művészeti tevékenységben. Ennek alapfeltétele, hogy a fő munkaadó az állam helyett az állami támogatással működő intézmény legyen, ahogy az általában már Európaszerte (a régi tagállamokat tömörítő EU15-nek nevezett csoportban) meg is valósult.

A HÁROM OLDALÚ tárgyalások a most csatlakozott EU10 tagállamokban jellemzik az érdekegyeztetés fórumait. A párbeszéd itt is kétoldalú, azaz a munkaadók és munkavállalók ülnek egymással szemben, de a kormány jelentős szerepet vállal munkaadói oldalon.

Herczog László, a Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium államtitkára a szociális párbeszédéről szólva a kor-

mányok kiemelkedő szerepét hangsúlyozta, amely egyfajta örökségnek tekinthető ebben a régióban. Legfőbb fórum a már 17 esztendő óta Országos Érdekegyeztető Tanács, amelynek tagjai a szakszervezetek, a kormány és a munkaadók.

Mostanra kialakultak a magyarországi szociális párbeszéd stabil intézményei, miután az EU figyelmeztetett, hogy 2000 előtt Magyarország munkáltatói érdekképviseletben és a szakszervezetekkel való párbeszéd területén gyenge lábakon állt. Pedig hazánkban gazdag hagyománya van a szakmai szerveződésnek. Szükségességét minden korban igazolták az események, napjainkban talán még fokozottabban igaz ez. Égetőek a foglalkoztatási problémák. Ebben a régióban sosincs elég pénz.

Ennek ellenére lehet megoldást találni párbeszédrel, megértéssel és gondoskodással.

Szemben azokkal, akik úgy gondolnák, hogy ilyen etikai gesztusokkal nem lehet pótolni az elvesztett munkát, a hiányzó keresetet, sok érdekelt állítja, hogy már maga a szándék is segítség lehet.

A szociális párbeszéd fórumok a demokrácia fontos intézményei. Az emberek szeretnek részt venni a döntések előkészítésében és meghozatalában.

A legtöbben a munkavállalók vannak, az ő érdekképviseleti szervezeteik rendelkeznek a legrégebbi hagyományokkal. Érthető volt tehát, hogy a résztvevők jelentős hányada éppen ezt az oldalt képviselte. Sokféle szerveződésről, tömörülésről, finanszírozásról, működtetésről esett szó. Érdekes módon azonban nagyon kevés eltérés mutatkozott a szakszervezetek felépítése, népszerűsége, lehetőségei között a különböző – régi és új – európai demokráciákban.

MUNKAVÁLLALÓI OLDAL – SZAKSZERVEZETEK, SZAKSZERVEZETI TÖMÖRÜLÉSEK

Munkáltatói érdekképviseletek, ágazati és szakmai szakszervezetek vesznek részt a párbeszédben. Egy-egy ágazatban vagy szakmában minél több ilyen létezik, annál bonyolultabbá válik a szabályozás. Ezért

megjelentek a kisebb ágazati szakszervezeteket tömörítő ernyőszervezetek is, amelyek több feladatot átvállalnak az egyes tagszervezetektől, de meghagyják azok önálló működését, gazdálkodását, döntési jogait.

Az ernyőszervezetek létrejötte az integráció jelentőségére hívja fel a figyelmet, hiszen minél nagyobb tömörülés hallatja a hangját, annál eredményesebb lehet a párbeszéd.

Nemcsak országokon belüli, de nemzeteken átívelő szervezetek is reprezentálják a létező integrációt. Munkavállalói oldalról elsősorban az EAEA (az európai művészek és a szórakoztató „iparban” dolgozók szövetsége), a FIM (az 1948-ban létrejött nemzetközi muzsikusszövetség, amely kimondottan a munkavállalók érdekében szerveződött), a FIA (a színházakat tömörítő európai szövetség), EURO-MEI (a szórakoztató szektorban dolgozó technikai és adminisztratív dolgozók érdekképviselete). Mindez nem választható el természetesen a munkaadókat tömörítő PEARLE*-tól, hiszen párbeszéd esetében kell lenni legalább még egy oldalnak.

Tagországok nemzeti szintű működése

Az alapkérdések: *hogyan lehet elindítani és fenntartani a szociális párbeszédet, továbbá hogyan lehet magunkat mint legitim partnert elismertetni?*

Első lépésként meg kell nyerni, majd gyarapítani kell a tagságot, továbbá kapcsolatot kell teremteni a különböző országok hasonló szervezeteivel.

Ezek után lehet más jellegű témákkal bővíteni a tevékenységet (ekkor kerülhet sor például a különféle egyéni – jogi, szociális – segítség megszervezésére).

Már Közép-Kelet-Európában is megfigyelhető, hogy több, kisebb-nagyobb szakszervezet tömöríti még az azonos szakmában dolgozókat is. Az európai tapasztalatok alapján leszögezhető: létezik egy-egy nagyobb szakszervezeti tömörülés – általában az állami szektorban dolgozók védelmére – és számos, szakmai vagy területi régió alapján szerveződött

kisebb szakszervezet. Ahhoz, hogy ezek ne gyengítsék, hanem erősítsék a szakszervezeti munkát az alábbi gyakorlat jött létre: vagy egy ernyőszervezet létesül a különböző szakszervezetek tömörítésére, vagy a legnagyobb (töbnyire a legrégebbi) vállalja ezt a feladatot. Bármelyik megoldás születik, a kisebb tagszervezetek (zenekarok, kórusok, intézmények) küldöttekkel képviselik magukat a döntéshozatalnál. Így az ernyőszervezet, vagy a nagyobb szakszervezet sok terhet levehet a kisebb tömörülésektől. A tagtoborzás feladata azonban marad a kis szervezeteknél, mert ők vannak közvetlen kapcsolatban a zenekarokkal, a kórusokkal.

A sémaként vázolt megoldás többféle

változatban valósul(hat) meg a különböző hagyományokkal rendelkező országokban:

Németországban két szakszervezeti tömörülés létezik.

Egy nagy, az állami szektorban dolgozó művészeti dolgozók számára. Az első ilyen a 19. század végén alapított, a német *színházi munkásokat* tömörítő szervezet.

Később létrejött az *operakórusok szakszervezete*, majd (1952-ben) a *zenekari szövetség* (tagjai zenekari muzsikusok rádiók és rádiókórusok tagjai). E szervezet pénzügyi és művészi érdekeket képvisel. 13–15000 aktív művészt tömörít.

A kisebb szakszervezetek tagjai a *zeneiskolák oktatói, az önkormányzati színhá-*

zak, zenekarok dolgozói. Ők a „nagyok” által kidolgozott kollektív szerződést alkalmazzák, kisebb eltérésekkel, például ami a munkaidőt illeti.

Éves közgyűlésen egyeztetnek a rádiókkal és önkormányzatokkal kultúrpolitikai kérdésekben, bérpolitikában. Három évente találkoznak a különböző zenekarokkal, kórusokkal. Ez a legmagasabb orgánus, ahol megbeszélik a következő három év feladatait.

Magyarországban egy ernyőszervezet létezik, a *Művészeti Szakszervezetek Szövetsége*, amely hat eltérő nagyságú művészeti szakszervezetet tömörít a zene, a film, a színház, az írók, az artisták és a képzőművészek területéről.

Pályaelhagyó muzsikusok, félházas hangversenyek

– interjú Karol Petoczcel, a Szlovák Hivatásos Muzsikusok Egyesületének elnökével –

– *Mi történik, amikor csöng a telefon, és az Önök szakszervezetének segítségét kéri, mert csökkent a költségvetés, valakiket el kell bocsátani, másokat félállásban lehet csak foglalkoztatni, a nyugdíjkorúakat nyugdíjazni kell és egyáltalán – baj van, lehet, hogy a zenekart is meg akarják szüntetni.*

– Sajnos gyakran csöng a telefon, hiszen anyagilag nehéz helyzetben van az ország, és mi sem tudjuk mindig a legjobb döntést hozni, a legjobb utat választani. Nagyon kellemetlenül érezzük magunkat, mentegetőzünk, levelet írunk. Megkérdezzük a rendezőhöz, a rendező végrehajtóját, hogy valóban nincs-e más megoldás? Egy ilyen levél miatt kényszerültem nyugdíjba idő előtt – a címzett a Szlovák Rádió igazgatója volt, aki csökkenteni akarta a rádiózenekar létszámát. Egyébként a halogatás taktikáját alkalmazzuk, hogy minél később szülessen határozat – hátha csoda történik! Felkérjük a FIM vezetőségét, legtöbbször személy szerint Thomas Dayant, hogy adjon tanácsot, írjon ő is a kulturális miniszternek – még sosem sikerült így megmenteni egy zenekart sem, de legtöbbször két-három év haladékot nyerünk, ami azért nagy segítség tud lenni a muzsikusok számára.

A zenekarok megszüntetésének első hulláma 1997-ben söpört végig az országon. Ennek esett áldozatul a Nova Scena (Új Színház) 33 tagú együttese, ugyanabban az évben szélnek eresztették a Kamaraoperát, ahol frissen diplomázott főiskolások ültek tapasztalt zenészek mellett, remek gyakorlatot szereztek és nagyon magas színvonalon muzsikáltak. Szép repertoárjuk volt, nagyon sajnáltuk, hogy megszűntek. Mindent megpróbáltunk, hogy megakadályozzuk: még a minisztérium előtti térre is kivonultunk, játszottunk, hogy felhívjuk magunkra a figyelmet. Annyit értünk el csupán, hogy az ellenzéki pártok diadalmasan mutogattak a kormányra: lám-lám, milyen felfordulást okozott.

Természetesen kivívtuk a kormányzó pártok haragját, pedig minket valóban csak a szakmai elkötelezettség vezérelt.

Néhány év nyugalom után következett a második hullám; 2005-ben új igazgatót neveztek ki a Szlovák Filharmónia élére, aki az első hónapban megszüntette az Aeterna Bratislava Kamarazenekart, amely historikus hangszereken játszott, Európaszerte elismerésnek örvendett. Az indok az volt, hogy ezek a muzsikusok megélnék saját lábukon, nekik nem szükséges támogatást biztosítani. Egy év alatt beigazolódott, hogy ez nem igaz; ma már ez a zenekar nem létezik, mindenki keresi a helyét.

Aztán az eperjesi operettzenekart számolták fel. Néhány évvel korábban összevonták a kassai és az eperjesi színházi társulatot, a zenekarral együtt, hogy csökkenjenek a működési költségek. Az eredmény: a muzsikusok reggel beültek a buszba, elmentek Eperjesre próbálni, majd beültek a kocsmába és kivárták az esti előadást. Napidíjat kellett nekik fizetni, buszköltség terhelte a költségvetést. A díszletek, jelmezek pillanatok alatt tönkrementek a sok mozgatástól – év végére többet költöttek a társulatra, mint korábban. Egy év után elkezdtek visszaállítani az eredeti állapotot, a két színház pedig folytonosan vitatkozott, hogy melyik mennyit adott a másiknak. A zenekarban az utolsó években már csak 17 állandó státuszú muzsikus volt, a szükséges létszámot kiegészítőket biztosították. De voltak, dolgoztak, a közönség szerette őket. Ebben az esetben is, mint az összes többiben, megpróbáltunk mindent megtenni a megmentésükért, beleértve a FIM mozgósítását is. Megkerestük a kulturális minisztert is, de mindhiába, hiszen az eperjesi együttes nem minisztériumi, hanem önkormányzati fenntartás alá tartozott, és a döntést sehogy sem tudtuk befolyásolni.

A következő fájdalmas lépés Szlovákia legrégebbi szimfonikus zenekarát, a már 80 esztendőes Szlovák Rádió Szimfonikus Zenekarát érintette, amelynek több mint száz tagja volt. Már a konkrét intézkedést megelőzően is állandó bizonytalanságban éltek az emberek, mivel a Szlovák Rádió élére új igazgató került, a posztra többen kandidáltak. Érdekes módon éppen a zenekarral kampányoltak: az egyik úgy, hogy biztonságot ígért, a másik pedig úgy, hogy átszervezést, leépítést, de mindenképpen reformokat. A megválasztott igazgató aztán a reformok mellett döntött. Olyan módon próbált eljárni, mint annak idején Kocsis Zoltán a Nemzeti Filharmonikusoknál: próbajátékkal megválogatni azo-

Másik, több műfajt „lefedő” szövetség a Magyar Zene- és Táncművészeti Szakszervezetek Szövetsége, amely bebizonyította, hogy a szövetkezés hasznos lehet politikai szempontból, az egységes érdekvépviselet szempontjából és gazdasági szempontból egyaránt.

A *szakszervezetek szövetsége* sok olyan szolgáltatást biztosít, amit aztán nem kell az egyes ágazatoknak elvégezni:

Két államilag elismert könnyű- és rockzenei szakiskolát üzemeltet.

Tevékenységeivel bővíteni igyekszik a szabadfoglalkozású zenészek foglalkoztatási lehetőségeit.

Második internetes zenei honlapját üzemelteti március 1-től.

Mindezek ellenére ez a szerveződési forma nem hierarchikus. Az alapszervezetek, amelyek vagy munkahely vagy terület alapján szerveződnek önállóak: saját maguk köntnek kollektív szerződést, gazdálkodnak, választanak tisztségviselőt. Saját belátásuk szerint szervezik közgyűléseiket. A szakszervezeti szövetség legfőbb testülete a kongresszus, amely legalább 5 évente egyszer összeül. A kongresszusok, közgyűlések között gyakorlati, folyamatos munka folyik, amit a szakszervezeti elnökség biztosít.

Az egyik alapszervezet például az operaházi szakszervezet, amely az összes művészeti és nem művészeti dolgozóit tömöríti. Minden, az országra jellemző szakszervezeti probléma itt is fellelhető.

A színházi dolgozók szervezete tagja az ernyőszervezetnek. Ez az alapszervezet a színházak további 32 alapszervezetét foglalja össze. Új szekciót hoztak létre a szinkronizáló dolgozók.

Szlovénia fő kulturális szakszervezete a GLOSA, amelyben a különböző csoportok a kulturális élet különböző területeivel – konferenciákkal, operaénekesekkel, könyvtárakkal, technikai dolgozókkal, stb. – foglalkozik. Minden csoport érdekei külön-külön definiálhatók, de az alapfeladatokat könnyebb közösen ellátni. Létezik egy Szlovén Zenész Szövetség, amely együttműködik a GLOSA-val, de független, nem tartozik a szakszervezeti szövetséghez.

kat a muzikusokat, akik továbbra is maradhatnak, csak éppen azt a fizetésemelést nem tudta biztosítani, aminek birtokában Kocsis Zoltán nyugodtan magasra emelhetné a mércét. Ekkor próbáltam meg fellépni a zenészek érdekében, de az állásomba került. Végül sor került a próbajátékra, de felemás módon. Meghívtak öt vendégkarmestert, az ő kezük alatt játszottak együtt – és nem egyenként – a zenekari tagok, majd a dirigensek véleményezték őket. Valójában semmi értelme nem volt az egésznek, semmi érdemi nem derült ki. Ennek ellenére el akartak küldeni mintegy tizenöt muzsikust, majd hosszas alkudozás után végül csak hét, már nyugdíjaskorú kollegát menesztettek. A legnagyobb győzelmi tehat itt arattuk: aktív zenészeknek nem kellett távozniuk.

Mindez természetesen nem nyújt vigaszt a megszüntetett zenekarokért, az utcára került muzikusokért, akik közül sokan mind a mai napig nem találtak maguknak helyet. A komolyzene iránti érdeklődés a minimumra csökkent, a fiatalok körében szinte teljesen megszűnt. A legjobb zenész sem tud oktatási intézményekben elhelyezkedni, mert nem tudnak számukra tanítványokat biztosítani. De milyen lehetőségeik vannak azok után, hogy sok éven át muzikusnak készültek, és ez bizony nagyon időigényes foglalkozás, emellett nemigen lehet többféle szakképesítésre szert tenni. A nők többnyire otthon maradtak, a férfiak, ha nem tudtak zenetanárként elhelyezkedni, vállalkozni kezdtek, többnyire olyan területen, amihez nem értettek, hiszen hiányzott hozzá az alapvető képzésük. Tudom, hogy ez másutt is hasonlóan alakult az utóbbi évtized(ek)ben, de higgye el, Magyarországon sokkal jobb a helyzet. Nálunk elképzelhetetlen, ami Budapesten napi gyakorlat, hogy ha odautazom és hangversenyre, operába akarok menni, legalább két héttel korábban jegyet kell foglalnom, hogy bejussak. Nálunk félig üres minden. Az emberekben nincs erre igény, nem is erre voltak nevelve. És ez igaz természetesen az önkormányzatokon dolgozóakra is, akik döntenek arról, mire mennyi pénzt lehet fordítani. Szlovákiában általában nagyon kicsi a kultúra iránti igény, ami egyenes válasz az iskolai képzés ilyen irányú hiányosságaira.

– *Milyen új feladatok várnak Önökre az elkövetkező időkben?*
– Most éppen arra várunk, ki lesz az új kulturális miniszter. Nálunk évente váltanak le és jelölnek ki új kultuszminisztert,

mert az éppen regnáló vagy a koalíciós politikusoknak, vagy a művészeknek nem tetszik. És az ember nem gondolná, hogy például az egyáltalán nem jól szervezett színészek milyen összetartóak tudnak lenni, ha a miniszter buktatásáról van szó. A jelenlegi miniszter például saját magáról állítja, hogy nem ért ugyan a művészetekhez, viszont jó menedzser, kijelentette, hogy csak azt támogatja, ami vonzza az érdeklődőket. Egy felmérés alapján döntötte volna el, hogy mi iránt érdeklődnek az emberek, és amire túl kevés szavazat érkezik (mint például a múzeumok), arra nem nyújt támogatást. Az óriási fölháborodás láttán „megkegyelmezett”: nem likvidálja, csak a támogatását csökkenti azoknak az intézményeknek, amelyeknek kisebb a látogatottsága. Most a színészek fogtak össze és szálltak vele harcba; az eddigi tapasztalatok alapján ez a bársonyszékébe kerül majd. Tavaly úgy jártunk például, hogy amikor segítségül hívtuk a FIM szakembereit és Thomas Dayan Pozsonyba érkezett, éppen leváltották a minisztert, akivel tárgyalni akart. Tárgyalt a helyettesével, akit ugyancsak leváltottak, amikor kinevezték az új minisztert.

Ugyanez a folyamatos harc, ez a fejletlen átszervezés jellemzi egyébként a zeneoktatást is. Mindig új vezetők jönnek, ők mindig újabb és újabb reformot akarnak. A cél mindig a spórolás, de mindig kiderül, hogy az újabb és újabb módszerekkel sem lehet takarékosabban működtetni az oktatást. Ahhoz azonban elegendőek a folyamatos átszervezések, hogy a meglévő kevés tanárt és növendéket elbizonytalanítsák. Tavaly kitalálták, hogy az addigi tíz pozsonyi zeneiskolából egyet alakítanak ki, hogy csak egy igazgatót kelljen fizetni. Hamar kiderült azonban, hogy minden zeneiskolának kell egy külön igazgatóhelyettes, aki helyben dolgozik, szervezi az iskola életét.

Az életünk örökös tiltakozással és magyarázkodással telik, ami nagyon megnehezíti a munkát. És akárhogy csűrjük-csavarjuk a helyzetet, az okokat, a kulcsmondat az, hogy művészetekre nálunk nincs igény. A Nemzeti Színház előadásaira Ausztriából hozzák a közönséget Pozsonyba, a többi intézmény is adáz harcot folytat a közönségért, de mindhiába. Önöknél sem könnyű a helyzet, de ámulva nézem a teltház hangversenyeket, operai és színházi előadásokat. Valahol azért megtérül a művészeti nevelésbe fektetett idő és energia.

Szlovákia Csehszlovákia kettéválása után sok kis szakszervezet jött létre, amelyek rossz struktúrában működnek, koordinációs problémákkal küszködnek. A zenészek egymással nem együttműködő szakszervezetekbe tömörültek. Próbálták központosítani ezeket a szervezeteket, de nagy a hatalmi harc. Nem a saját feladatokkal, azaz a meglévő tagok védelmével foglalkoznak, hanem mindenki új tagokat akar toborozni, akár a másik rovására is.

Az egyik a Szlovák Profi Zenészek Kamarája, amelybe hét zenekar tartozik. A hétből hat egyben az egyik szakszervezet tagja is. Nem úgy, hogy a zenészek kétféle tömörüléshez csatlakoztak, hanem úgy, mint például a kassai zenekar, ahol a tagok egyik része ennek, a másik egy másik szakszervezetnek a tagja. 13 éve alakult – ez alatt 4 szakmai szervezet szűnt meg. (pl. a pozsonyi operettzenekar).

Ötévente tartanak közgyűlést – a hatékonyság növelése érdekében próbáltak együttműködni a jazz-zenészekkel, de nem találták meg annak a módját; még tagdíjat sem tudtak tőlük beszélni. Legutóbb együttműködést kezdeményeztek a filmes szakszervezettel.

Belgium: kis ország, bonyolult struktúrákkal.

Holland, német és francia nyelvterületek vannak az országban. Ez a szokásostól eltérő helyzet. Ezt is figyelembe kell venni a különböző foglalkozási szektorok számavátele mellett. Sikerült azonban megoldani, és most már valamennyi szektort lefedik a nyelvi területek alapján úgy, hogy a szakmai szervezetek együtt dolgoznak más nyelvterületen dolgozó kollegákkal.

Franciaországban a művészek szakszervezete az *Általános Szakszervezeti Szerveződés* részét alkotja így automatikus szakmai képvisellel rendelkezik. Őt ilyen nagy szerveződés és számos kisebb létezik: a jogosultságok nagyon hasonlóak: kollektív szerződéseket például mindannyian aláírhatnak. Franciaországban ritka az állandó szerződéssel dolgozó művész, de kevés a szabadúszó is. Legtöbb előadóművész rövid távú szerződéssel dolgozik.

Ausztriában a legnagyobb az *Osztrák Szakszervezeti Szövetség*.

A vállalkozóknak igazolványt kell kiáltaniuk és kereskedelmi kamarai tagoknak kell lenniük. A kamara köti meg a szerződéseket a szakszervezettel. Ez alól kivétel az oktatás, sport, kultúra. Ezen a területen nem kell vállalkozónak lenni,

nem kell engedély, nem jár automatikusan a kamarai tagsággal, a szerződést nem a kamara köti. Tekintettel a speciális tevékenységre, nagyobb szabadságot biztosítanak ezeknek az embereknek.

Szabadúszó és önfoglalkoztató művészek

Európa-szerte alapvető tendencia a szabadúszó és önfoglalkoztató művészek számának növekedése, miután az állam, az állami intézményrendszer folyamatosan csökkenő szerepet vállal. Ennek megvannak a következményei, amelyek jelentősen érintik a szakszervezetek feladatait, a szerveződés dinamikusságát. A szakszervezeteken belül egyénre szabott szolgáltatások is vannak: létezik jogi tanácsadás és jogi képviselő, ellátnak jogvédelmi feladatokat és segítenek egyéni problémákban.

Fontos feladat az előadóművészi jogok képviselése és az ebből fakadó feladatok ellátása a szerzői jogok alapján.

Egységes megfigyelés, hogy általában a művészetek területén sokkal magasabb arányú a szakszervezeti lefedettség, mint az ipar területén.

Szlovéniában a szlovén zenészek szakszervezete azért jött létre, hogy kollektív társadalmat alkosson, mivel a tagok többsége önfoglalkoztató zenész. Ingyenes jogi képviselőt biztosít a szakszervezeti tagoknak, amire egyre gyakrabban van szükség. Szociális segítséget ad, segít az átképzésben. A copyright-problémák miatt a szerzői jogok törvényének és a média-törvény megalkotásába fogtak bele. A szervezet taglétszáma igen alacsony. 2900 szakszervezeti tag van, ami a kultúrában foglalkoztatottak 85%-át jelenti. Ezt sikertörténetként élik meg a szlovén kollegák..

Belgiumban jól működik a dolgozók jogvédelme.

Szeretnék, ha a szabadúszók ugyanolyan jogokat élveznének, mint az állami alkalmazottak.

Németországban a művészeti terület szakszervezeti lefedettsége 90–92%, szemben az ipar 17%-val.

Magyarországban a zenészeket tömörítő szervezeteknek kb. 10 000 tagja van. A tagok munkahelyei a szimfonikus zenekarok, kórusok, kamarazenekarok, az opera, táncegyüttesek, vannak szabadfoglalkozásúak a rock, jazz, cigányzene, szórakoztató zene területén és ide tartoznak a művészetoktatók, zenetanárok minden képzési szinten.

A *színházi dolgozók körében* rendszer-váltás után tagcsökkenés, utóbbi 3–4 évben növekedés figyelhető meg. Ma 2500–2600 tagot számlálnak, akik között vannak színészek, technikai személyzet, adminisztráció.

Franciaországban csak 10% körüli a szervezettség a művészeti dolgozók körében. Ez nagyon kevés az európai átlaghoz képest.

Tagdíjak

A művészeti szakszervezetek kicsik, de általában jól működnek. Fő anyagi forrásoknak a befizetett tagdíjak tekintendők. A tagdíj általában a jövedelem 1%-a. A szabadúszó és önfoglalkoztató tagok többnyire kedvezményre jogosultak.

Németországban – tagdíj a jövedelem 0,5%-a, **Magyarországon** általában az alapfizetés 1%-a, a szabadúszó vagy önfoglalkoztatók esetében a jövedelem 0,5%-a. **Szlovéniában** minimumösszeget állapított meg, mert a szabadúszó zenészek rossz anyagi helyzetben vannak. Ez általában az európai ipari szakszervezetek gyakorlatának megfelelő 1%-ot jelent, a szabadúszók esetében kb. 3€/hó. **Szlovákiában** 1996-os megállapítás szerint a tagdíj szimbolikus: kb. 5€/hó. **Franciaországban** a tagdíj minimum 13€ évente.

Szakmai és személyi háttér

A szakszervezeti feladatok ellátása megfelelő szakembereket igényel, ami az ismert finanszírozási problémák miatt nehezen megteremthető. Az ügyeket általában kevés függetlenített munkatárs végzi.

Németországban van egy berlini központ, 14 munkatárssal. **Magyarországon** három főállású dolgozót foglalkoztatnak. Szlovéniában fő- és mellékállásban foglalkoztatott alkalmazottak látják el a feladatokat. Ez azonban kevésnek bizonyult, mert a szabadúszó és mellékállásban foglalkoztatott művészek problémáit nem tudták kezelni. Most minden intézményben van szakszervezeti képviselő, aki a kollektív szerződés értelmében olyan jogokkal rendelkezik, hogy rendes fizetésén felül 10%-ot kap munkájáért. Hasonló a függetlenített titkárhoz, az állását sem veszítheti el. Fő feladata megőrizni mindent, amit a szakszervezet elért. **Szlovákiában** a szakszervezet még Csehszlovákiában jött létre, a kettéválással ez is kettévált

Törvényi védelem, gazdasági tehetetlenség

– beszélgetés Rolf Beckerrel, a Német zenekari Szövetség képviselőjével –

– *Társadalmi szerepénél fogva feltehetően példákkal tudja illusztrálni, mi történik, Ön – illetve a szervezete – mit tud tenni akkor, ha egy zenekar jelzi: csökkent a költségvetésük, működésük vesztélyben forog, feltétlenül le kell faragni a kiadásokból. Mit tanácsolnak: bocsásanak el muzsikuskat, vagy adjanak mondjuk mindenkinek kevesebb fizetést.*

– Sajnos volt alkalmunk tapasztalatok gyűjtésére, mert gyakran szembesülünk ezzel a problémával. Kelet- és Nyugat-Németország újraegyesítése után egyszerre nagyon sok zenekara lett Németországnak. Eleinte különböző együttműködési formákkal próbálták megoldani az anyagi gondokat. Az önkormányzatok által fenntartott zenekarok egymás között „fuzionáltak” és igaz, hogy akkor nagyobb együttes keletkezett, de több településnek kellett előteremteni a költségvetést. Ez átmeneti megnyugvást jelentett, de a gazdaság nem tudott olyan mértékben szárnyalni, hogy előbb-utóbb ismét megkérdőjeleződjék egyes zenekarok léte, karcsúsításának vagy megszüntetésének kérdése. Ilyenkor az elsődleges feladat, hogy lehetőleg senki ne kerüljön szociálisan lehetetlen állapotba. Egy használható megoldás a kordedvezményes nyugdíjazás: Németországban ugyan 65 év a nyugdíjkorhatár, de bizonyos esetekben lehetőség van 58 évesen is nyugdíjba vonulni. Arra törekszünk, hogy az elbocsátások inkább korai nyugdíjazást, semmint munkanélküliséget eredményezzenek. Így senki nem marad kereseti lehetőség nélkül.

Nagyobb a gond, amikor egy-egy zenekart anyagi fedezet híján egyszerűen fel kell oszlatni, és 35–55 év közötti, alkotóerejük teljében lévő muzsikuskat kerülnek az utcára. Ilyenkor ismét egyfajta rangsorolás következik: a fiatalok, a tetterősek jobban talpra tudnak állni, gyorsabban tudnak új munkát találni, mint az idősebb kollegák. Viszont a legfiatalabbnak kevesebbet kell fizetni; elsőként tehát menjenek a 30-35 évesek. És ha nem is az történik, hogy elküldik ezt a korosztályt, de ilyen szempontokat is számba vesznek. A zenekarok ilyenkor társadalmi támogatást keresnek, hogy

muzsikusaiknak segítsenek munkát találni. Létezik egyfajta támogatás, amelyet októberben és júliusban fizetnek ki a Német Színpadi Egyesület munkaadói szervezetével konzultálva. Ez az összeg amolyan 13. havi bérnek (szűkösebb időkben annak 80%-nak) felel meg, de lehetővé vált, hogy – a javadalmazási rendszer lényegi megváltoztatása nélkül – üzemeltetési költségeket is fedezzenek belőle a zenekarok. E támogatást a zenekarok szét is oszthatják, vagy csak részben oszthatják szét, de gondolkodhatnak úgy is, hogy félreteszik szükséges, váratlan kiadásokra, és ha néhány év múlva esetleg megszűnnek a gondok, ismét bértámogatásra fordítsák a pénzt. Ám ha az önkormányzatok költségvetése ezt nem bírja el, ha ott is már teljesen üresre söpörték a padlást, akkor új utakat kell keresni a túléléshez. A szabály szerint egyébként adható karácsonyi és szabadságpénz is, de nincs tudomásom arról, hogy sok zenekar tudna ezzel a lehetőséggel élni. És sajnos, minden támogatás, minden költségvetési furfang ellenére az újraegyesítés óta 30–35 zenekart vesztettünk el.

– *Mi történik olyankor, amikor egy zenekaron belül többféle munkavállalói egyesület, többféle szakszervezet tagjai ülnek egymás mellett? Vállvetve harcolnak a közös ügyért, vagy egymással is huzakodnak?*

– A zenekarokon belül ez nem fordulhat elő, mert egyetlen, közös érdekvédelmi szervezetük van. Az operaházakban már más a helyzet, mert ott az énekeseknek, a műszakiaknak, a kórusoknak mind megvan a saját külön szakszervezetük. Ott komoly szervezést igényel, ha valaki csak egy kicsit is meg akarja változtatni a finanszírozási rendszert, vagy csak annak elemeit. Weimarban, Goethe városában összecsapott a színházi szövetség, a zenekari érdekvédelmi szervezet és a többiek; a zenekarnak sikerült saját költségvetést kiharcolni, ami egy időre megoldást jelentett számára.

– *A legfrissebb hírek szerint vannak-e vesztélyben zenekarok? Folytatódik-e ez*

a másfél évtizede tartó szomorú hullám?

– Mintegy másfél éve vesztettünk el Berlinben egy zenekart, amely már kétszer-háromszor is mélyponton volt, de ezúttal nem lehetett megmenteni. Parlamenti határozat született erről a lépésről. Az állásukat vesztett tagokról egy ideig a munkaügyi hivatal gondoskodott, később azonban elvesztettük velük a kapcsolatot. Lehet, hogy még munkanélküliek, lehet, hogy más szakmát találtak. Ez még annyira sem könnyű, mint a többi területen. Sokéves tanulás, képzés, nagy befektetés például a hangszerek vásárlásával – és mi mást tud tenni egy muzikus? Adottságai, ismeretei erre predesztinálják, életük, lényük elemi alkotója a zene – a legtöbben nem tudnak e nélkül élni, még ha meg is tanulnak valami mást dolgozni. Tanul, képezi magát 25 éves koráig, elhelyezkedik, aztán 30 évesen elküldik, hogy jöjjenek a fiatalabbak? Eltelik újabb öt év, és már a próbajátékon sem tud részt venni, mert ott a felső korhatár általában 35 év. És a muzikusmunkanélküliek nagyon gyorsan termelődnek újra, mivel Németországban több, mint húsz felsőfokú zenei képző intézmény működik.

A legnagyobb probléma az, hogy az ilyen gondok megoldása a munkaadók, a fenntartók feladata, de sajnos valójában nem az ő hatáskörük. Németországban és a többi európai országban ugyanis teljes mértékben megváltozott a kultúra szó értelme, tartalma. Azok a politikusok, akik zászlajukra a kultúrához kötődő jelzőket írják, csak szűk kisebbséget tudnak képviselni. Számos egyéb terület élvez elsőbbséget költségvetési szempontból, és a kultúrával sehol sem foglalkoznak az alaptörvények. Természetesen a kultúra ápolása megkapja a megfelelő erkölcsi támogatást, de nem, vagy nehezen tudják az ehhez szükséges pénzt kigazdálkodni. Németországban pillanatnyilag éppen az alaptörvényeket akarják módosítani, mintegy politikai jeledásként, hogy a kultúra veszélyben van. Hogy mi történhet ennek érdekében a gyakorlatban? Nem tudom, de nem vagyok túlságosan derűlátó.

Nincs főállású szakszervezeti dolgozó, csak néhány önkéntes. **Franciaországban** még keresik az alkalmazás módját. A regionális állomásokon kell kidolgozni a struktúrát, hogy fizethessenek a függetlenített szakszervezeti dolgozóknak. A megoldás nem születik egyik napról a másikra – tapasztalatcserére van szükség.

Befolyás és kapacitás

A szakszervezetek működésének eredményességét tekintve legfontosabb szó a *befolyásolás képessége*. A szakszervezet befolyásának kapacitása függ a szervezet nagyságától. A kis szakszervezeteknek tehát nehéz a kellő befolyást megszerezni. Sok problémát okoz, hogy sok helyen kevés a bizalom a szervezetek iránt. A kelet-európai országokban az emberek nem bíznak a szakszervezetekben, mert a kommunista időkre emlékeztet.

A bizalom helyreállításának egyik eszköze, ha az embereknek úgy érzik, hogy megéri szakszervezeti tagnak lenni.

Csehországban például a cseh Televízió elkezdte nem fizetni az ismétlési díjakat; a színészek összefogtak, nyertek a televízióval szemben (ami egyébként a ritkább eset). Ezután a tagság 20%-kal nőtt. Ha valamit elveszít a szakszervezet, a taglétszám garantáltan csökken.

Szlovéniában zenészek kizsákmányolásának megakadályozását elősegítő törvényt alkottak a szakszervezetek segítségével, ami után a taglétszám megduplázódott. Országos folyamat a racionalizálás, ami a fizetés csökkentését, a kifizetések pontatlanságát jelenti a kultúrában. Jó, ha meg tudják oldani ezeket a kérdéseket, mert akkor tudnak új tagokat toborozni, a régiókat megtartani. Mindezeket számon tartják a szlovén szakszervezetek.

Szlovákiában jól értékelték Pozsonyban a szakszervezet munkáját, hamarosan újabb és újabb tagok jelentkeztek. Idén bejelentkezett végre a Szlovák Filharmónia is.

Eredményesség

Sok esetben azért nem tud eredményt elérni a szakszervezet, mert vagy az egyes szervezetek nem tudnak egymással megegyezni, vagy a tárgyalópartnerek nincsenek éppen olyan stádiumban, hogy hatékony állásfoglalást képviseljenek.

Szlovákiában meg akarták menteni a feloszlott zenekarokat, de a partner min-

dig változott a minisztériumban, így mindig mindent előlről kellett kezdeni. Rossz az együttműködés a minisztérium és a szakszervezet között. Veszélybe került a Rádiózenekar is, mert politikai harc folyt a rádió elnöki posztjáért.

Magyarországon a színházi dolgozók panasza szerint problémás a színházigazgatók és a szakszervezetek közötti párbeszéd. Ennek legfőbb oka, hogy fogytán a közalkalmazottak száma; és a szabadfoglalkozású, vállalkozó tagok védelme egyre nehezebb.

KÉTOLDALÚ KOLLEKTÍV SZERZŐDÉSEK MUNKAADÓI OLDAL – MUNKAADÓI SZÖVETSÉGEK (elsősorban Közép- és Kelet-Európában)

A leggyakrabban emlegetett szerződésforma a Kollektív Szerződés: kötelező azoknak, akik a munkaadói szakszervezet tagjai. Munkavállalókra nézve is kötelező, függetlenül attól, hogy szakszervezeti tagok-e. Valamennyi ágazati szereplőt lefed. A szakszervezet résztvevője a kétoldalú megállapodásoknak: tárgyal és aláírja a kollektív szerződéseknek a kultúra minden területén, az állami szektorban is.

A Kollektív Szerződéssel sok mindent el lehet érni tárgyalások révén. Ellensúlyozni lehet némileg a piacgazdaság teremtette munkaerő-piaci feszültséget, védettebbé lehet tenni a munkavállalót. A tervezeteket sok kommunikáció, a munkavállalók iránti elkötelezettség révén jelentősen át lehet alakítani.

A szerződések alaptémái:

- bér (mindig a minimumot határozzák meg, ami már nem csökkenthető, csak növelhető)
- munkaidő megoszlás
- normák a szabadnapokra vonatkozóan, szabadnapok megoszlása.
- hétvégi munka (amit a színházaknál külön meg kell fizetni).

Ausztriában például 14. havi fizetés is létezik és még azt is szabályozzák, milyen ütemben, milyen határidővel kell kifizetni a 13. és 14. havi fizetéseket. Évente 5 hetet tesznek ki a szabad- és ünnepnapok. Vita volt a színházak nyári szabadságáról. Hét hetet adtak minden évben, hogy a színészek elmehessenek a fesztiválokra. Ez azonban soknak bizonyult, mert kevés próbaidő maradt. Nyári időszakon kívül kellene még 1 hetet biztosítani, vagy pénzzel megváltani a szabadság-csökke-

nést. Innsbruckban tárgyaltak, hogy mindkét félnek megfelelő megoldást hozzanak, de 30 perc után a szakszervezeti képviselők elhagyták a termet.

Lehet elégedettséget kiváltó megállapodásokat kötni, csak meg kell érteni a másik fél pozícióját.

Szlovákiában a kollektív szerződés csak limitált módon érvényesül. A szabadság például öt hét, ami megtoldható, ha a szezon megengedi. A túlorák, pótszabadság összesen hét-nyolc hetet eredményezhet.

Jogbiztonság

Ahol alkalmazzák a Kollektív Szerződést, feltehetően betartják a munkajogi törvényeket, a munka törvénykönyvét.

Az **Egyesült Királyságban** azonban a Munka Törvénykönyve nem vonatkozik minden esetben a művészeti dolgozókra. A keret-megállapodást publikálják, amelynek létrejöttében a munkaadók és munkavállalók vesznek részt. A kormány csak a minimálbér, nyugdíj, munkaidő, szabadság és betegszabadság megállapításában ül le a megállapodás asztalához. Egyéb kérdésekben a szervezetekre bízva vitát.

Magyarországon a munkajogi törvények minimális biztonságot nyújtanak. Nem könnyű a megállapodásokat aláírni, mert munkaadói oldalon nehéz a képviselők megválasztása, és a szakszervezetek nem tudnak kellő nyomást gyakorolni. Legfontosabb lenne a Munka Törvénykönyve által nem lefedett szerzői jogokat érvényesíteni.

A Kollektív Szerződés egyik partnere a munkavállalói oldal

Ágazati szakszervezeti szinten születik meg a Kollektív Szerződés, illetve annak a szakszervezetekre vonatkozó passzusai. A szakszervezetek, mint a munkavállalókat tömörítő szervezetek jelentik a párbeszédet biztos résztvevőit. Kérdés ugyanis, ki üljön az asztal túloldalán? Ki képviselje a munkáltatói oldalt? A kormány? A minisztérium? (Melyik minisztérium, a munkaügyi vagy pénzügyi?) Vagy a munkaadók?

Bárki is ül ott, minden érdeket tudnia kell képviselni. A munkaadóknak, akik a munkavállalók partnerei a régebbi demokráciákban, ismerniük kell a kormányzat álláspontját a tárgyalásokat érintő dolgokban. A párbeszédet tehát több

A Bolgár Rádió Szimfonikus Zenekara a 21. század elején

– Georgjev Momcsil az együttes helyzetéről és lehetőségeiről –

– *Egészen pontosan milyen pozícióban dolgozik a Bolgár Nemzeti Rádiónál?*

– Én vagyok a Bolgár Nemzeti Rádió zenei vezetője és ebben a minőségemben hozzám tartoznak a rádiózenei együttesei is.

– *A zenei együttesek között van-e szimfonikus zenekar? Ha igen, akkor kizárólag a rádión belül vannak-e feladatai vagy kilép a nagyközönség elé is?*

– A Bolgár Nemzeti Rádiónak hat zenei együttese van. Egy nagy szimfonikus zenekar, vegyeskar, bigband, népi hangszeres együttes, gyerekkar és egy kisebb hangszeres-vokális együttes a popzene tolmácsolására. Ezek a társulatok 45–50 éve folyamatosan működnek a rádióban. Alapvető feladatuk a felvételek készítése. 70–80%-ban a régi és új bolgár zene hangrögzítésével foglalkoznak. Emellett készítenek hangfelvételeket más bolgár és külföldről érkezett vendégkarmesterekkel, van saját hangversenyévadjuk, amikor kórusal vagy anélkül koncerteznek, részt vesznek külföldi turnékon is. Ez utóbbi négy-öt alkalom évente – 2006. januárjában Svájcban, februárban Ankarában vendégszerepeltek.

– *Ez előre- vagy visszalépést jelent az elmúlt évtizedekhez viszonyítva? Az új kelet-európai demokráciák legnagyobb problémája ugyanis, hogy az állami támogatási rendszer megváltozásával, a gazdaságilag gyengébb időszakokban fokozott és észrevehető gyengülésével komoly elvonások nehezítik a kultúra, ezen belül például a zenekarok működését. Gyakoriak az elbocsátások, sok helyen zenekaroknak*

kell megszűnniük. A gyorsan fejlődő bolgár gazdaság mennyire tudja fenntartani kulturális intézményeit, zenekarait?

– Sajnos nem érzékeljük, hogy nagyon gyorsan fejlődne a bolgár gazdaság, kivéve a mezőgazdaságot és a turizmust, ami valóban jövedelmező ágazat lett. A többi azért még a hagyományok béklyója köti. Nálunk is lényegesen kevesebb pénz jut a kultúrára, mint mondjuk 15 évvel ezelőtt. Van azonban egy rádiótörvény, amely szerint a rádió költségvetésének 5%-át új produkciók létrehozására kell fordítani. Ebből az összegből jut a rádiózenekarnak is – fenntartásra és új felvételek készítésére. Akadnak szponzorok is, de javarészt ők is a nemzeti elosztásból fedezik költségeiket.

– *Nem költségvetésből működő szponzort – üzemet, gyárat, kereskedést – nehéz találni?*

– Nagyon sokan nyújtanak támogatást, de inkább csak a sportnak. A kultúrának nincs nálunk olyan mély hagyománya, mint a sportnak, és – elsősorban a kereskedelmi televíziós és rádiós társaságok részéről – nem is kap annyi nyilvánosságot, hogy a szponzoroknak megérje a ráfordítást. A közszolgálati rádió kettes csatornája foglalkozik a klasszikus zenével – ez felel meg az Önök Bartók adójának. Szponzorációs szempontból azonban ennek az adónak nincs jelentősége. Létezik néhány éve egy úgynevezett promóciós törvény, amely szerint a vállalatok, intézmények a nyereség bizonyos százalékával a képzést és a kultúrát kell, hogy támogassák. Emellé azért elkélne még egyéb támogatás is.

– *Hány tagja van a rádiózenekarnak?*

– 106 tagú, igazán nagy szimfonikus zenekar.

– *Van saját próbaterme?*

– A stúdióban próbál az együttes, ami technikailag nagyon jól felszerelt. Annyira, hogy bérbeadása (a zenészekkel együtt) jelentős bevételi forrás. Sok hangfelvételt készítenek nyugat-európai megrendelésre is. Olasz, francia hollywoody filmek zenéjét például, ami jelentősen javítja a zenekar, a muzsikusok szociális státuszát.

– *Milyen minőségű hangszerekkel van ellátva a rádiózenekar?*

– Nagyon régiiek, ami a fúvósok esetében komoly problémát jelent. Annak idején minden fúvós szólam számára azonos márkájú, jó minőségű hangszereket vásárolt a Bolgár Rádió, de ennek mintegy 20–25 éve. A zongoránk is nagyon márkás, kiváló darab, de nagyon-nagyon régi. Most keresünk szponzort legalább a teljeskörű felújításához. Mindez komoly gondot okoz nekünk, hiszen alapvetően befolyásolja az elkészülő hangfelvételek minőségét.

– *Milyen kilátásaik vannak?*

– Nem szabad feladni – sem a reményt, sem a támogatók keresését. Bankokkal, vállalkozókkal tárgyalunk és abban bízunk, hogy fejlődik a gazdaság, mert akkor mindenki sokkal bőkezűbb lehet. Emellett örülünk mindannak, amink van, és hogy viszonylag zavartalanul dolgozhatunk.

más párbeszédnek kell megelőznie, hogy a kialakított állásfoglalás vállalható legyen.

Ausztriában a Kollektív Szerződés rögzíti a fizetések „alapszabályait”, de nem az állam állapítja meg, hanem a szakszervezetek és a munkaadók révén alakul ki. Sosem voltak közalkalmazottak.

Németországban a helyzet ugyanaz: a megállapodásért munkaadó (i szövetség) a felelős.

Szlovéniában ezzel szemben a kultúra területén a munkaadó mindig az ÁLLAM. Ezért a kormány a tárgyaló partner, csatlakoznak továbbá a közigazgatás képviselői.

Anyagi fedezet

Visszatérve a tárgyalások biztos partnerére, a szakszervezetekre, kérdés merülhet fel finanszírozási státuszukkal kap-

csolatban. E minőségükben ugyanis nem egyszerűen egy oldal érdekképviselői szervezeteként szerepelnek, hanem egy közös feladat egyik résztvevőjeként. Ha a feladatot állami kötelezettségvállalásnak tekintjük, akkor tartsa fenn őket az állam? Ha a munkaadók által elvégzendő feladatból vállalnak részt, tartsák fenn őket a munkaadók? A tagoknak kell azonban a tagdíjából a fenntartást fizetniük. Tekintettel a Kollektív Szerződés

és a szakszervezetek EU által is előírt kapcsolatára, a munka anyagi fedezetére megoldást kellett keresni. Többféle alternatíva létezik.

Szlovéniában szakszervezeti tag a munkavállalók 30%-a. Nagy a szolidaritás, az elért eredmények mindenhol érvényesek. Gondolkodnak a tagdíjmelésen, mert különben nem tart ki a szolidaritás.

Olaszországban tagdíjmelést terveznek. Ott egyébként azok is fizetnek, akik nem tagok.

Ausztriában üzemi tanácsok vannak, amelyekben belül mindenki fizet a szakszervezetét.

A Kollektív Szerződés másik partnere a munkaadói oldal

Különböző állami struktúrák esetében, mást-mást jelent a „munkaadók” kifejezés. Szervezeteik kialakulása adott történelmi pillanatokhoz, esetleg adott törvények létrehozásához kötődik.

Belgiumban a szervezet 1969 óta működik – egy akkor életbelépett, új finan-

szírozási törvény következtében jött létre. Első lépésben csak a színházigazgatók kezdték, ma már az egész területet

A finanszírozás szinte csak a tagdíjakból áll, ami a jövedelem 0,3%-a.

Széleskörű tevékenységgel, szolgáltatásokkal segítik a munkaadókat. Legfontosabb talán a szociális párbeszédben való részvétel

Magyarországban 1992-ben, szövetségként jött létre a munkaadók szervezete. Kiadványa a német Das Orchester-hez hasonlít. A szakszervezet is örült a szövetségnek, mivel a harchoz jól képzett ellenfél kell. Miután alig kap pénzt a költségvetésből, az önkéntes munka a legfontosabb. Tagdíjnövelés kellene egy titkárság felállításához.

Ausztriában a művészeti ágban a színházak tulajdonosai hozták létre a munkaadók szövetségét, majd aztán a bécsi színházak kiváltak, mert gazdagabbnak tartották magukat. A második a színháztulajdonosok regionális társulása, miután a színházakat a piacgazdaság erősödésével kft.-ké kellett alakítani. Ma már mind magánkéz-

ben van. Ausztriában csak a Kollektív Szerződés megkötése után regisztrálhatja magát egy társulat a minisztériumban. Ez egy minimál-szerződés, ami alá nem lehet menni, de meg lehet haladni.

Az elbocsátottak ennek alapján kártérítést kapnak, ami a munkaerőpiac hatásosabb működését eredményezi.

*

A konferencia végén határozat született, amely minden eddig megoldatlan problémájával együtt elfogadta a különböző oldalak, szervezetek munkáját. A szociális partnereket ebben tárgyalásokra, a művészeti dolgozók támogatására szólították fel. Fontos elemként szerepel benne az uniós tagság nyújtotta lehetőségek kihasználása. Elsősorban a szlovák résztvevők kérésére a határozat hangsúlyozza, hogy a kétoldalú tárgyalásoknak a kormánytól függetlennek kell lenniük. Ebből az is következik, hogy az EU10, az új kelet-európai demokráciák is elfogadják a közvetlen állami irányítás fokozatos kivonulását a kultúra területéről, annak minden előnyével és hátrányával.

Tömbösített játékrend, nagyobb együttesek, kevesebb szólista

– Kesselyák Gergely főzeneigazgató az operaházi változásokról

– *Magyarországon még igazán nem szokványos jelenség, hogy vezető intézményekben harmincas éveinek első felében járó főzeneigazgató dolgozzék. Az is igaz, hogy eddigi pályafutása alapján akár jóval idősebbnek is gondolhatnánk. Karmesterként komoly sikereket könyvelhetett el, ám kinevezése vihart kavart. Hogy élte meg az elmúlt hónapok eseményeit?*

– Azt, hogy én most ezt a munkát végezhetem, azért semmiképpen sem tartom szenzációnak, mert történetesen fiatalon kerültem ide. Az, hogy fontosabb pozíciók betöltéséhez feltétlenül jóval idősebbnek kell lenni, már Magyarországon is a múlté. Elég csak megnézni az utóbbi évek miniszterelnökeit... És ha körülnézünk a nagyvilágban, jó néhány jelentős operaházban egészen fiatal vezető testület vette át az irányítást a közelmúltban. Külföldi összehasonlításban sem számít tehát különleges eseménynek egy harmincas éveinek közepén járó zeneigazgató. Mindez nem jelenti természetesen azt, hogy a „nagy öregek” tudására, tapasztalatára ne

Kesselyák Gergely Budapesten született, 1971-ben, 1989-ben érettségizett a Budapesti Piarista Gimnáziumban. 1995-ben diplomázott a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetemen, Lukács Ervin növendékeként. Közben kétszer részt vett Jurij Szimov mesterkurzusain. Versenyeredményei: Parma, Arturo Toscanini verseny, 3. helyezés (1994), Budapest, MTV Nemzetközi Karmesterverseny, 3. díj (1995).

1993-tól rendszeresen vezényli Magyarország vezető szimfonikus zenekarait: a Nemzeti Filharmonikus Zenekart, a Budapesti Filharmoniai Társaság Zenekarát, a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekarát, MATÁV Szimfonikus Zenekart és a MÁV Szimfonikus Zenekart. 1995 és 1997 között a Magyar Rádió Ifjúsági Zenekarának vezetője, 1997-től: a Miskolci Nemzeti Színház operatagozatának alapítója és zeneigazgatója, 2001-től: a „Bartók +” Nemzetközi Operafesztivál alapító zeneigazgatója, 1994-től: a Magyar Állami Operaház vendégkarmestere, 2001-től karmestere. 2004-től Budapest Nyári Nemzetközi Opera és Balett Fesztivál művészeti igazgatója, 2005 óta a Szegedi Szabadtéri Játékok művészeti igazgatója.

1993 óta nyolc különböző zenés színházban (Magyar Állami Operaház, Budapesti Operettszínház, Kolozsvári Magyar Állami Operaház, Szegedi Nemzeti Színház, Miskolci Nemzeti Színház, Debreceni Csokonai Színház, Szolnoki Szigligeti Színház, Veszprémi Petőfi Színház) hatvan produkciót vezényelt.

lenne szükség. Én is számos alkalommal kérek tanácsot idősebb kollegáimtól, és ezeket többnyire meg is fogadom.

Őszintén, minden álszerénység nélkül állítom azonban, hogy ez a munka igazi szolgálat; az operaház nagyon nehéz időszakát éli, és itt most vezetőnek lenni nem

egyenlő a bársonyszékből gyakorolható, kényelmes, zsíros állás elfoglalásával. Az óriási megtiszteltetés mellett ez valóban egy több évre vállalt, napi 24 órás szolgálat. A feladat nehéz, sokszor rendkívül hálátlan és az, hogy sikeresen tudtam-e megoldani, csak néhány év elteltével derül ki.

Ez a – szépségét is adó bizonytalanság – csak tovább nehezíti a helyzetet.

Én 34 évesen úgy döntöttem, hogy életem következő öt évében azon a kilenc éve halmozódó problémátömegben próbálok meg segíteni, amelyet operaházi karmesterként kilenc éve látok, és a társulat, vezetőtársaim közreműködésével menedzselni igyekszem azt az új gondolkodásmódra való átállást, amely nélkül nem lehet konzolidálni a helyzetet. Ez nagyon nehéz dolog egy ilyen nagy intézmény esetében, különösen, hogy az 1989-es rendszerváltás ellenére sem történt itt rendszerváltás. Annak ellenére, hogy az alatt a kilenc év alatt, amikor itt dolgoztam, mindenki – Szinetár Miklóssal együtt – nyilatkozott, hogy ez a ház reformálásra vár, de nem ő szeretné végrehajtani, mert magát más fajta vezetőnek tartja. S ha mindenkiben él is az igény a változásra, azt mindenki másképpen képzelem el. Amikor a sok lehetséges út közül rálépünk az egyikre, saját meggyőződésünkön kívül bölcsen és ügyesen meg kell tudnunk győzni a környezetünket – esetünkben ezt a hatalmas intézményt – arról, hogy erre szükség van, és a végeredmény igazolja majd a kellemetlenségeket. Ezt fogom én fel szolgáltatónak – és nem életcélnak. Minden erőmmel azt a csodálatos műfaj szolgálom, amit operának hívunk – elsősorban karmesterként, esetenként rendezőként és most, ebben a nehéz, változásért kiáltó időszakban pedig vezetőként. Ez most egy állomás az életemben, most így szolgálom a műfaj ügyét, elképzeléseim szerint azonban egy idő után nem itt lesz rám szükség.

Sokszor hallom, hogy 34 évesen a csúcsra jutottam, és innen már csak bukni lehet. Egyáltalán nem csúcsnak érzem; egy munkának, amit el kell végezni, és most én jelöltem erre. Életem álma egyébként, hogy egy kiválóan működő operaházban, lehetőleg Magyarországon és a ha lehet a szülővárosomban, Budapesten (de akár más magyar városban, esetleg külföldön) minél több, jobb darabot vezényelhessek. Ehhez pedig igazi műhelymunka, aprólékos próbaidőszak szükséges – nem úgynevezett „egypróbas” karmester vagyok, jól lehet a helyzet miatt sokszor kényszerülök erre a megoldásra is. Nagyon sokat utaztam az elmúlt időszakban és megtanultam gyorsan, hatékonyan dolgozni, nagyon kevés próbával, esetleg próba nélkül is elfogadható előadásokat létrehozni. Talán emiatt fogadott el engem az operaház társulata ez alatt a kilenc év alatt. Elégedett, nyu-

godt azonban csak akkor vagyok, amikor zenekarral, kórossal, énekesekkel együtt alaposan kidolgozott produkcióval léphetek a közönség elé, ez kell egyébként a megfelelő szakmai előrelépéshez is. És a publikumot nem lehet becsapni! Észleli a különbséget a még oly jól sikerült, kevés próba ellenére is összefogott, jól „leviselkedett”, valamint az igazán közös katarzisként megélt szakmai munka nyomán létrejött előadás között.

Mindennek ismeretében talán elhiszik nekem, hogy valóban nem ezt a székeltartom a csúcson – de a lehetőség, hogy ennek segítségével könnyebben valósuljanak meg saját és mások muzsikuszálmai, valóban megtisztelő. Szeretnék azonban egyre több időt a próbákra tölteni akkor is, ha nem én rendezek, vagy nem én vezénylek. Örömmre eddig is meg tudtam tartani legtöbb előadásomat, karmesterként tehát napi kapcsolatban vagyok a társulattal. Rendezőként pedig egy felálló fiatal szereposztással tudtam bő két hónapon keresztül naponta együtt dolgozni. Bízom abban, hogy a jövő évtől még inkább a muzsika javára billen a teendők adminisztráció-zene mérlege, és a kollégák próbáit is rendszeresen látogatni tudom. Segíthetek egy-egy premier, repríz-premier megvalósításában. Annak idején Miskolcon, nyugodt vidéki körülmények között egymást hallgattuk a nézőtérrel, figyeltük az akusztikai problémákat. Ha én ültem kint, odamentem az árok szélére, megbeszéltem a tapasztalatokat a kollégákkal, ha este én dirigáltam ugyanezt, már tudtam, hogy a nézőtérrel mi az, ami sok, mi az, ami kevés, hol nem hallatszott az énekes. Tisztában lehettem azzal, mi hatásos és mi nem a néző szemével-fülével akár színpadi, akár zenei szempontból. A zenei megvalósítás hol van összhangban a színpadi képpel és hol üti azt; hol kell esetleg egy hosszabb koronát tartani, kivárva mondjuk egy színpadkép változásának befejezését. Ilyen apróságokon múlhat egy előadás harmonikussága, folyamatossága, és éppen ilyen mozzanatok kidolgozására nem jut idő, gyakran a magam munkáját is beleértve. Én olyan színházat szeretnék, ahol jut idő ezekre a finom műhelymunkákra. Hihetetlen tehetségpotenciál van ebben a társulatban, és nekünk, vezetőknél elsősorban az a feladatunk, hogy e tehetségek kibontakozását segítő munkafeltételeket tudjuk megteremteni.

– A megteremtéshez szükséges, Ön által is már említett szerkezeti változások a mű-

ködés melyik pontján kezdődnek majd? A szájról-szájra reppenő hírek természetesen ezúttal is megelőzték a hivatalos nyilatkozatokat. Több verzióról is beszélnek: tömbösített műsorpolitikáról, hogy a kevesebb díszletmozgatással pénzt tudjanak megtakarítani. Átminősített szerződésekről, hogy az énekeseket, korrepetitorokat nem közalkalmazottként, hanem számla ellenében csak azokért a produkciókért díjaznák, amelyekben részt vettek. Lehet, hogy mindez nem igaz, de mindenki tudja, hogy a helyzet változni fog: volt-e valamilyen hátrázott reakció a társulat részéről?

A tömbösített játékréteg egyik alapfeltétele – amit a pályázatomban is leírtam – egy olyan méretű háziszínpad megléte, amely kompatibilis a nagyszínpaddal, díszletezhető tehát és kiváltja a színpad délelőtti próbafunkcióját. Az esti előadás díszletei tehát érintetlenül maradhatnak, mert a próbaterem ki tudja szolgálni a próbák igényeit. Erre az Erkel Színház rekonstrukciójának megvalósulásával lesz lehetőség, ahol egészen csodálatos próbatermekre van kilátás. Ezek között kettő színpadi méretű lesz, az egyikben zenekari árokkal. Azaz lehetséges lesz díszlettel, jelzésszerű fényekkel, zenekari közreműködéssel is próbálni anélkül, hogy a színpadot megbontanánk. Egyelőre azonban mindezt nélkülözni kényszerülünk, így azt a bizonyos „tömbösített” változatot az Erkel Színházban tudjuk bevezetni, mivel itt jóval kevesebb előadást tudunk játszani, mint az Operaházban.

– Ennek technikai, elvi vagy egyéb oka van?

– Az intézménynek nincs két társulata, így nem működtethetünk két teljes színházat. Minél többet játszunk az Andrassy úton – és minél többet akarunk ebben a gyönyörű, a közönségünk által nagyon szeretett épületben játszani –, annál kevesebb „jut” az Erkelre. S bár mindennek ellenére nagyon sok Erkel-előadásunk van és lesz a jövő évadban is, ott mégsem érződik annyira a próbászínpad hiánya, mint az Opera épületében. Az Erkelben tehát be tudjuk vezetni a tömbösített módszert, és egyben össze is tudjuk majd hasonlítani a blokkokban játszó operaházi tapasztalatokkal. Igaz, hogy az igazán blokkosított műsorrendet nem tudjuk megvalósítani, mivel háziszínpad híján délelőttönként igénybe kell vennünk a színpadot.

– Mikorra várható az Erkel Színház rekonstrukciója?

– Két szezon múlva, azaz a 2007/2008-as évad alatt folyik majd a munkák jelentős része, és a 2008/2009-es évadot ha nem is szeptemberben, de valamikor késő ősszel el tudjuk kezdeni.

– *Mennyire lehet kezelni azokat a fenntartásokat, amelyekkel minden változást, többek között ezt a blokkosítást a társulat fogadja?*

– Köztudottan Magyarország a legpeszsimistább kelet-európai állam, pedig nem nekünk a legrosszabb. Nem is jó, különösen most itt az Operaházban, de az ilyen fokú borúlátás azért nem indokolt. Mindenki akar változást, hiszen az sem jó, ami van, de mihelyt sor kerül a változásra, akkor félünk. A mi sokat bírált pályázatunkban leírtunk egy modellt, amiben nem részleteztük utolsó „porcikáig” a folyamatokat, hiszen az nem pályázat, hanem a megvalósítás lett volna. Most azonban három hónapi munka, egyeztetés, számos szempont figyelembe vétele után megszületett a jövő évi műsorterv. Az, hogy egy darabból hányas „szériát” tudunk egymás után játszani, függ attól, hogy hány szereposztással tudjuk játszani, hogy milyen nehézségű szerepek vannak benne. Szó nincs arról, hogy mindenből mindig mondjuk öt előadás van egymás után. Aki operával foglalkozik, és én tizenkét éve azzal foglalkozom, ezer körüli a vezényléseim száma, nem gondolhat arra, hogy mondjuk öt Nürnbergi menjen egymás után, ahogy ezt sokan megkérdezték mostanában. Ha nagyon nehéz a mű, vagy ha a fontos szerepet éneklő énekes nem teherbíró alkat, nem lesz blokkosítás. A cél, hogy a produkciót egyben tartsuk: legyen egy intenzív felkészülési időszak nemcsak a premiernek, hanem a legtöbbet játszott repertoárdarabok előtt is. A művészek csak arra a darabra koncentrálnak, ne ingázzanak különféle más próbák és az esti előadás között, majd viszonylag belátható időn belül azt a két-három-négy rájuk eső előadást énekeljék el. Legyen közöttük annyi pihenőnap, ami ahhoz a darabhoz, az énekes terhelhetőségét figyelembe véve szükséges, de ne húzódjék el túlságosan ez az időszak.

– *Hogy tudják ezt az elvet megvalósítani a zenekarban, ahol örökzöld gond a darabokon belüli fluktuáció, hogy gyakran még egy próba esetén is más ül egy-egy pultnál az esti előadáson, mint a délelőtti próbán?*

– A társulat becsületére legyen mondva, hogy lényeges javulás figyelhető meg a

munkafegyelemben már a tavalyi évhez képest is. Természetesen Mali István zenekari igazgatót is bevontuk a kialakuló műsortervbe. Megnéztük, hogy lehet-e 100%-osan teljesíteni az „ugyanazok próbálnak mint akik játszanak” előírást és egyelőre megvalósíthatónak látszik a dolog. Az idei szezonban arra is volt alkalom, hogy kipróbáljuk: nem fásul-e bele a zenekar egy-egy mű egymás után többszöri előadásába? Minden előzetes aggodalom ellenére éppen a „saját” Don Giovannim alapján állíthatom, hogy nem. Egy hét alatt négyszer dirigáltam zenekarral, volt két zongorás próba is, mindvégig nagyon jól esett, a zenekar sem fáradt bele és egy-két kivételtől eltekintve az arcok is ugyanazok voltak. Az előadások egyre gyorsabban teltek el, ami mindig nagyon jó jel, és egyre jobb, precízebb volt a zenei megvalósítás is. És amikor négy nap kihagyás után jött még egy Don Giovanni, már nem volt olyan jó, mint a széria utolsó előadása. Tudom, hogy ez lehet szubjektív dolog, hogy a saját elképzeléseimet igazoljam, de én valóban így éreztem. Olyan tömböket egyébként nem tervezünk, mint amilyenek például a madridi operában vannak: 26 Bohémélet, 18 Otello, 16 Pillangókisasszony.... erről szó sem lehet. Egy darabból hetente legfeljebb négyet tűzünk műsorra, esetleg olyan könnyed műből, mint a Don Pasquale, esetleg ötöt. Ennyi nyugodtan kivitelezhető mind a közönség, mind pedig a muzsikusok szempontjából. Ugyanakkor mondjuk egy japán turnén, amilyenek tavaly is voltunk, húsz nap alatt huszonegy Rigolettót játszottunk, miközben napi hat-száz kilométert utaztunk, nem otthon aludtunk, hanem járműveken, minden nap más szállodában pakoltuk ki a bőröndöket – mégis el tudtuk játszani a darabot. Egy csapattal, váltás nélkül – és nem azért a napi pár tíz euróért, amit napidíjként kaptunk. Itthon tehát, megszokott körülmények között nem lehet elviselhetetlen a heti négy-öt alkalom. A muzsikusok is különbözőek: van, aki élvezi, ha többször egymás után megy egy darab, mint ahogy azt a Don Giovanni esetében is tapasztalni lehetett. Vannak olyanok is bizonyára, akik szívesebben játszanak minden nap mást. Az is tény, hogy gazdasági szempontok is erősítik a blokkosítás szándékát, hiszen jelentős műszaki költséget lehet így megtakarítani. És nemcsak a ki-berámolás költségeire gondolok, hanem a mozgatással járó kopás- és sérülésveszélyre. Minél kevesebbet rángatják ezeket

a díszleteket, annál kisebb az esélye a törésnek, szakadásnak, kopásnak, stb. Minél kevesebbet mozgatják a díszleteket, annál pontosabban lehet összeszerelni, beállítani azokat. Minél kevesebb idő jut a megfelelő összeszerelésre, annál kockázatosabb maga az előadás. És itt elérkeztünk azokhoz a művészeti szempontokhoz, amelyek elsődleges módon vezéreltek a pályázatomban, amikor a tömbösítés mellett szavaztam. Meggyőződésem, hogy így jobban összeérik egy produkció, sokkal jobban lehet az apró finomságok csiszolására figyelni, idegfeszültségtől kíméli meg a szöveget, de még a kórust is, ahol nap mint nap fejből kell elénekelni a szövegeket és nem mindegy, hogy hetente két operát, vagy három-négyet-ötöt kell előadni.

A blokkrendszer valóban meglévő gondjait pedig meg kell oldani: ha olyan szerep van, amit még egy nap szünettel sem lehet megoldani, ki kell találni, hogy mi legyen a két előadás között. Ha olyan az énekes vagy az énekesnő, akinek labilis az egészségi állapota, akkor legyen egy cover mögötte. Mindez pedig a vezető feladata.

És egy utolsó gondolat a „blokkosítással” kapcsolatban. A balett-társulat eddig is így igyekezett szervezni repertoárját, külön kérték, hogy ha mondjuk négy Rómeó és Júlia előadás van, az lehetőleg négy egymást követő napon legyen. A Hófehérkét a díszletek miatt kényszerültünk eleve így tervezni – a balettkar életében tehát nem sok változást hoz az új műsorrend.

– *Milyen egzisztenciális hozadékaik lehetnek a szükséges változásoknak? Mennyire érintik a féltve óvott közalkalmazotti jogviszonyokat, mennyire kell a foglalkoztatást esetleg a produkciókban való részvétel, az ezzel járó eseti megbízás és inkább a számlás elszámolás felé mozdítani? Ilyesmiről is szóltak ugyanis a „folyosói” mendemondák.*

– Pontos adataim még nincsenek, de a szakemberek 1800 és 2000 közé teszik az állandóan itt dolgozó munkatársak számát, akik közül 1100–1200 a közalkalmazott, a többiek valamilyen szerződés keretében végzik a dolgukat. Ugyanakkor nem lehet azt elérni, hogy egy feladat kapcsán rámutatok valakire, hogy végezze el, és az esetek többségében ne az legyen a válasz, hogy „jó, megcsinálom, de ez nincs benne a munkaköri leírásomban”. És a produkciókhoz elengedhetetlenül szükséges feladatok elvégzéséért a színháznak külön kell fizetnie. Ezt mindenféle papírokkal alá is támasztják. Szeretnénk azt elérni, hogy

akiknek az egzisztenciáját a színház biztosítja, végezzék el a színházban felmerülő munkákat. És ha tömeges leépítést ez nem is igényel, valamennyit karcsúsítani feltétlenül célszerű lesz.

– *Azaz az államilag finanszírozott státuszok munkaköri leírásait úgy kell megalkotni, hogy elvégzendő munka ne maradjon lefedetlen.*

– Úgy gondolom, erre lenne szükség, jöllehet nem vagyok intézményvezető és nem is látom mélységig a gazdasági viszonylatokat. Szeretném megőrizni ezt a „kívülállást” úgy, hogy azért a folyamatokat megértsem és ha kell, segíteni is tudjak. Ami azonban művészi kérdés és amit arccal fel kell vállalnom, az a következő.

A kórus és zenekar létszáma semmiképpen nem csökkenthető, sőt, a kórust bővíteni szeretném az elkövetkezőekben. Hosszú távú álmaim szerint húsz-harminc fővel, majd ha jobban állunk anyagilag. Ezek nem légből kapott számok, mert ha olyan operaházak előadásait tekintjük, amelyekhez mi mérjük magunkat, ott fölmegegy a függöny, és egy Toscában ott áll 150 ember. Ennyi embert mi még nem tudunk „produkálni”, de a jövő évadot már a karigazgatóval együtt úgy terveztük meg, úgy igazítottuk egymáshoz az operaházi és Erkel-beli előadásokat, hogy a meglévő lehetőségeken belül növelhessük a létszámot. A Bánk bánban például eddig 66 kórista állt a színpadon, jövőre 100 fog. A Nürnbergiben már az idén is minden kórustag (145 ember) minden előadáson szerepel.

– *A zenekarral kapcsolatosan is hasonló terveik vannak?*

– A mostani helyzet alapján a vonósok létszámát szeretném növelni, mivel jelenleg egyszerűen nincs lehetőség a törvények (a közalkalmazotti törvény, a kollektív szerződés) betartására. csak túlórával tudjuk a megfelelő szolgáltatásokat elláttatni. Folyamatosan egyeztetünk ebben a dologban Mali István zenekari igazgató úrral és Kovács János első karmesterrel, hogy sikerüljön valamennyire megemelni a vonósok létszámát. Ezt különösen szívügyemnek tekintem, hiszen magam is vonós hangszeren játszom.

– *Próbajátékot hirdetnek?*

– Erre most nincs lehetőség. Törekvéseink arra irányulnak, hogy a meglévő muzsikusokból tudjunk minél többet egy-egy produkcióhoz beültetni. Jelenleg 202 zenekari tagunk van, ezt a keretet egyelőre nem

tudjuk bővíteni. Ha valaki azonban nyugdíjba megy, a belső szerkezetet úgy alakítjuk, hogy a vonósok száma növekedjék.

Az énekesek létszáma azonban egyértelműen magas. 180 körüli a számuk. Háromfajta munkaviszonyban dolgoznak:

- közalkalmazottként,
- tízhavi szerződéssel és előadásonként egy jelképes tiszteletdíjért,
- alkalmankénti gáziért, amit leszámolnak.

Az alkalmazásuk rendje teljesen összemossódik: van, hogy egy számlás művészeknek szezononként negyven előadása van, miközben egy közalkalmazottnak egy sincs, vagy kettő-három. A törvények pedig megkötik a munkáltató kezét, nem mondhat fel annak sem, akinek nincs, vagy alig van előadása. Ennyi előadásszámot figyelembe véve azonban ez a 178–180 énekes egyértelműen sok, senki nem tudja kifutni így a pályáját, nem tud karriert építeni (sem ismertségben, sem szakmai szempontból), senki nem tudja megkapni a számára legmegfelelőbb szerepeket, és így nem lehet még a leginkább tehetségesekből sem igazán nagy énekes. Szomorú felismerés volt, hogy igazán nagy énekes az elmúlt évtizedekben csak azokból lett, akik külföldön próbálkoztak. És ez nem egyszerűen az ismertségre vonatkozik: rendezetlen munkakörülmények mellett a legnagyobb tehetség sem tud kibontakozni. Azok viszont, akik külföldi karmesterekkel, külföldi rendezőkkel és az ottani elvárásoknak megfelelően dolgoztak, akiknek lehetőségük volt hosszán próbálni úgy, hogy dolgozott velük valaki, utána többször fellépni ugyanabban a darabban, szakmailag is eljutottak arra a szintre, ahonnan már az ismertség is elérhető dolog. Egy próbával, zenekar és díszlet nélkül, majd egy délelőtti Varázsfuvola az Erkel Színházban (más karmesterrel, mint a próbán), és legyen csodálatos Pamina, nyújtson említésre méltó maradandót – komolytalan elképzelés.

Kötelességünk helyzetbe hozni tehetségeinket, ennek azonban ára van: bizony szelektálni kell valamelyest. Nem úgy, hogy jelentősen csökkentjük ezt a 180-as létszámot, hanem megfelelő súlyozással. A jövő évadot összeállítva úgy látom, hogy 60–70 fős olyan „törzsgárda” szükséges ehhez az előadás mennyiséghez, amelynek tagjai együtt élnek a színházzal, nap mint próbálnak, járnak korrepetícióra, vállukon viszik az estéket. Ők a társulati tagok, a szó színházi értelmében; a többi 100–120 lehet vendég, de artikulálni kell a még teljesen összemossódott és művészi

szempontból nem egészséges tagok-vendégművészek viszonylatot. És most nem munkajogi formulákról beszélek, hanem arról, hogy kiket szeretnénk szakmai szempontból társulati tagoknak tekinteni. A többiektől sem akarja senki megtagadni ezt a színpadot, hiszen ebből egy van az országban. Hogy aztán kinek milyen közreműködési kereteket kínálhatunk, ezt hogyan fogalmazzuk meg munkajogi szempontból, a következő lépés, amihez idő kell – két-három szezonra taksálom ezt a folyamatot, amíg körültekintően, igazságos és békés szervezés mentén végigmehetünk ezen az örömmel és fájdalommal kísért úton. Ha nem indulunk el és egy helyben topogunk továbbra is, nem adunk elégséges életteret az énekes társadalomnak. És nem vagyok abban sem biztos, hogy akik most történetesen kívül esnek majd ezen a szűkebb társulati körön, nem rázzák meg magukat és nem lesznek olyan jók, hogy néhány év múlva ők is a körön belültre kerüljenek. Lehet, hogy sokaknak ez a biztonságnak hitt kényelem árt; lehet, hogy közülük többen külföldre mennek próbára éneklésre és új szakmai távlatok nyílnak meg előttük. Olyan munkafolyamatokban vesznek majd részt, amilyenben itt nem volt alkalmuk, ezáltal rengeteget fejlődhetnek és mi szeretettel várjuk majd őket itthon is. Az átalakítás minden fájdalommal ellenére a mostani állapot jelenti az énekes társadalom szakmai temetőjét.

– *A kinevezése kiváltotta indulatok és az Ön előtt lévő népszerűtlen feladatok ellenére hogyan tudja megőrizni nyugalmát és derűlátását?*

– Ez elsősorban alkati kérdés, de azért én is élek meg hullámhegyeket és hullámvölgyeket, mint mindenki más. Olyankor azonban, amikor néhány napra külföldre utazom, és látom, hogy másutt is van élet, nemcsak ezen a négy falon belül, elgondolkodom: kell ez nekem?

– *Hova tud innen „kiszabadulni”?*

– Volt egy perui meghívásom, ahol meszterkurzust tartottam, dolgoztam a Limai Szimfonikusokkal és a limai operában is – kellemes latin mentalitással találkoztam, szórakoztató feladat volt. Egy hosszú hétvégét töltöttem Horvátországban, ahol nyári fellépést próbáltam „szerezni” az operastúdiósoknak. Ezek azonban az ünnepnapok. Az élet java részét azonban a hétköznapi alkotják, és én komolyan úgy gondolom, hogy ez egy szolgálat,

amit én vállaltam, nagy megtiszteltetésnek veszem, hogy ezzel megbíztak, és az életem meghatározott szakaszára szól. Egyszer azt találtam mondani, hogy ez a bársonyszék bizony nagyon kemény. A megfogalmazás nagy sikert aratott, gon-

dolom, azonnal átéreztek, mit akarok vele kifejezni. Nem mártíromságból csinálom, hanem mert itt tenni kell valamit és most talán én vagyok az, aki a legtöbbet tudja tenni. Remélem, sikerülni fog. Ha mégsem, a lelkiismeretem akkor is tiszta, mert

reggel 9-től este 11-ig itt vagyok és valóban mindent megpróbálok a cél érdekében. És meggyőződésem, hogy képes vagyok, kollegáimmal képesek vagyunk az operaház, a magyar zenei élet javát szolgálani.

Tóth Anna

Precedens értékű győzelem a munkaügyi bíróságon

Dr. Gyimesi László szerint az ítélet segít a munkavállalók érdekeinek védelmében

Nagyon nagy jelentőségűnek érzi a Dr. Gyimesi László, a Művészeti Szakszervezetek Szövetségének elnöke, a Magyar Zeneművészek és Táncművészek Szakszervezetének főtárgyvezetője azt a pert, amelyet a hónap elején másodfokon is megnyertek a Fővárosi Munkaügyi Bíróságon. Farkas István Péter harsonaművészt ugyanis, akinek képviselőjét dr. Gál Andrea, a szakszervezet jogsegély szolgálatának vezetője látta el, visszahelyezték állásába, s az alperesnek, a Magyar Állami Operaháznak az eddig elmaradt jövedelmét is ki kell fizetnie. A szakszervezeti vezető azért tartja fontosnak, precedens értékűnek ezt a győzelmet, mert az ítélet bebizonyította, a jövőben a nyugdíjasok érdekeit is jobban lehet védelmezni.

Ennél a pernél – meséli dr. Gyimesi László – nagyon nehéz helyzetben voltunk, hiszen a nyugdíjas munkavállalók jogviszonyát bármikor, indoklás nélkül is meg lehet szüntetni. Ami ebben a konkrét esetben kételyeket ébresztett, az az volt, hogy a Magyar Állami Operaház tagjaként dolgozó, szakmai nyugdíjas harsonaművészt, Farkas István Pétert rendkívül szokatlan módon, szezon közben, november 11-én mentették fel, s az intézkedést azzal indokolták, hogy ő 1997. június 1-től nyugdíjas. Eközben azonban az együttesben még harminc másik nyugdíjas muzsikust foglalkoztattak továbbra is, akik között nálánál idősebb művészeket is lehetett találni.

Amikor nekikezdünk a pernek, úgy döntöttünk, hogy nem a felmentés pontos okát kívánjuk kideríteni, hanem azt, hogy ok lehet-e a felmentésre a művész nyugdíjas státusza. Ezért bizonyításunkban fontos szerepet kapott az az érv, hogy szezon közben a legritkább esetben mentenek fel egy zenekari művészt, főleg úgy, hogy a nyolchónapos felmentési idejében a munkavégzéstől a teljes időre eltekintenek (a jogszabály szerint csak a felmentési idő felére kötelező a munkavégzés alól történő felmentés), s azt mondják neki, hogy már szinte másnapról nem kell bemennie a munkahelyére. Ezzel a lépéssel ugyanis kifejezetten kárt okoz magának a munkáltató is, ez nem logikus és nem életszerű. Semmilyen magyarázata nincs tehát an-

nak, miért nem dolgozhat ez a művész a szezon végéig, s miért nem lehet a munkaviszonyát akkor megszüntetni. Ráadásul ez érintett muzsikus 1974-től állt az Operaház alkalmazásában szólamvezető harsonaművész munkakörben. Ő az egyetlen, aki a zenekarban Liszt-díjjal és habilitációs oklevéllel egyaránt rendelkezik. S az is kiderült, hogy két évre visszamenőleg az együttesből senkit sem mentettek fel a szakmai nyugdíjra való tekintettel.

Ezért úgy gondoltuk, hogy itt a munkáltató – miközben látszólag jogszerűen indokolja a döntést –, mégsem ezért szünteti meg a munkavállaló jogviszonyát, mert nyugdíjas. Ezt a jog nyelvén rendeltetés ellenes joggyakorlatnak nevezik, amelyet a Munka Törvénykönyve tilt, hiszen nem más, mint a joggal való visszaélés. Ebben az esetben a munkáltató felmentési joggal élt vissza, pontosabban azzal, hogy a nyugdíjast indoklás nélkül fel lehet menteni, azonban ha a felmentés oka valójában valami más, akkor a nyugdíjas állapota való hivatkozás jogszerűtlen.

Tehát mint már mondtam, azt kellett bizonyítanunk, hogy a munkáltatónak más oka volt a felmentésre, s ez nem egyszerű feladat. Ebben az esetben feltehetően személyi vita húzódott meg a háttérben, s az, hogy a zenész egy tőle teljesen független zenekari ügyben a véleményét hangoztatta. Szerencsére voltak tanúk, akik különböző beszélgetéseken vettek részt, s a be-

csatolt iratok, a közvetlen és közvetett bizonyítékok alapján a bíróság is úgy ítélte meg: „az alperesnek a felperes közalkalmazotti jogviszonyának megszüntetése vonatkozásban tett intézkedése a felperes véleménynyilvánításának elfojtására irányult, ezért a Munka Törvénykönyve 4. paragrafusának (1) és (2) bekezdéseibe ütközik, tehát jogellenes.”

Az a döntés született, hogy a munkavállalót vissza kell helyezni az eredeti munkakörébe, ki kell fizetni az eddigi, elmaradt illetményeit, és jogviszonyát folyamatosnak kell tekinteni. Az elsőfokú ítélet ellen az alperes, a Magyar Állami Operaház fellebbezett, de a másodfokú bíróság is – immár jogerősen – az elsőfokú bíróság ítéletét hagyta helyben.

Szakszervezeti szempontból azért tanulságos és értékes ez a győzelem, mert egy nagyon nehéz jogi helyzetben is sikerült összeszedni azokat az érveket, amelyek meg tudnak akadályozni egy rendeltetés ellenes joggyakorlást, s bebizonyosodott, egy ilyen, szakmai vagy más nyugdíjas felmentésével kapcsolatos, pert is – amennyiben az érvek valósak, és azokat bizonyítani lehet – meg lehet nyerni. Állíthatom, hogy jogi szempontból kollegáim igazán bravúros munkát végeztek. S hozzá kell tegyem azt is, bár bő két esztendőn keresztül tartott a pereskedés, ez meglepően kevés időnek számít az ilyen típusú ügyekben.

(R.Zs.)

Farkas István Péter – anyagi és erkölcsi kárpótlás

Nehéz két esztendőn van túl Farkas István Péter, a Magyar Állami Operaház Liszt-díjas, szólamvezető harsonása. Munkaköréből 2003. november 11-én mentették fel, s idén, 2006 február 8-án született meg a visszahelyezéséről szóló, jogerős bírói ítélet.

– Szezon közben kapta kézhez a felmentését. Mihez kezdett ezzel a helyzettel?

– A felmentésem híre és a körülményei villámcsapásként értek! Harminc esztendő operaházi tevékenységem alatt a zenekari I. harsonás munkám mellett művészeti bizottsági, a Budapesti Filharmoniai Társaság Zenekarának választmányi tagja, majd öt esztendőn keresztül az Operaház tagsága által megválasztott szakszervezeti elnök voltam. Számos zenei eseményen, hangversenyen, operaelőadáson, nemzetközi versenyen képviseltem a magyar rézfúvós társadalmat, a magyar zenei életet, a Magyar Állami Operaházat, mint kamarazenész, szólista vagy zsűritag. Büszke voltam arra, hogy a világ egyik legszebb operaházában, a műfaj legnagyobbjaival dolgozhattam ez alatt az idő alatt! Aktív művészként és szakszervezeti elnökként is természetesen sok konfliktushelyzettel kellett szembe-sülnöm. Feltételezem, hogy váratlan felmentésem is egy konkrét esettel kapcsolatos. Az Operaház érvényben lévő kollektív szerződésében, Szinetár Miklós főigazgató és az általam aláírt zenekari próbajáték törvényességének betartására hívtam fel Petrovics Emil főzeneigazgató figyelmét, az érintett zenekari szólam többségének a kérésére. Az érdemi válasz helyett azonban a felmentésem kaptam kézhez, amit igazságtalannak és méltánytalanul éreztem!

– Milyen megoldást és szereplési lehetőséget talált?

– Lelkileg és egzisztenciálisan nagyon nehéz helyzetbe kerültem, de tudtam, a végsőig harcolni fogok az igazamért. Köszönetet mondok Dr. Gyimesi Lászlónak és Dr. Gál Andreának, akik szakmailag és emberileg is mellém álltak, és hozzásegítettek a per megnyeréséhez. Tudatában voltam, hogy az utóbbi években számos kiváló zenész kollégám (MÁV, MATÁV, ÁHZ) került – önhibáján kívül – méltánytalanul megalázó, nyomorúságos helyzetbe. A legkülönbözőbb indokokkal kapták kézhez a jogtalan elbocsá-

tásokat. Némelyek közülük lelkileg és egészségileg is tönkrement embereké váltak. Sokan perük megnyerése után sem kerülhettek vissza az állásukba. Ez a tudat bizonytalanságot és félelmet keltett a kollégákban, s engem is nagyon nyomasztott, de igyekeztem „talpon maradni.” A mindennapi megélhetéshez rendkívüli szakszervezeti kölcsönt kellett felvennem, és nem egyszer kamiont is rakodtam, hogy a számláimat ki tudjam egyenlíteni. E mellett azonban naponta gyakoroltam, s a Magyar Rézfúvós Quintettel és a Magyar Harsona Együttessel koncerteztem itthon valamint külföldön is. A Magyar Rézfúvós Quintet jubileumi koncertjét a Duna Televízió is közvetítette... Nemzetközi harsonaversenyen zsűriztem, és folyamatosan dolgoztam készülő könyvem is, amely a rézfúvós hangszerekről szól. Sokat segített, hogy rendszeresen sportolok, edzősködöm. Tanulságos volt látni, hogy a bajban mennyire ritkulnak a barátok, de éppen ezért külön köszönet jár azoknak a kollégáknak, akik visszavártak, bíztattak, öltözői szekrényemet „szabadon hagyták”, és a bíróságon is kiálltak mellettem!

– Mi lesz a folytatás? Visszamegy az Operaházba?

– Igen. De nem csak a szakmai, erkölcsi és az egzisztenciális rehabilitálás miatt! A legfontosabb számomra maga az OPERA – Wagner, Verdi, Puccini, Mozart zenéjének szeretete és tisztelete. Egész pályámon ezt igyekeztem és igyekszem bizonyítani!

Harminckét esztendő operaházi létem alatt rengeteg igazgató- és vezetésváltásnak voltam a tanúja. Az én nyert perem csak egy a sok közül az utóbbi években. Sajnálatos, hogy ezt a rengeteg energiát és perköltséget nem az operajátszásra, a társulat helyzetének javítására, hanem felelőtlen presztízs ügyekre kell fordítani. Azok a vezetők, akik felmentettek, már nincsenek a helyükön, nem a saját zsebükből fizetik a több tízmilliós tételeket, hanem mostani utódjaiknak – az operai dolgozók kárára – kell a büntetést kifizetni. Vajon hány elvesztett pernek a költsége terheli a dalszínház költségvetését és rombolja nimbuszát?

Nem tudom, hogy most milyen helyzet vár az Operaházban. A per szempontjából két év talán nem nagy idő, de számomra, egy gyakorló zenész számára ez örökkévalóságnak tűnt!

Ez alatt a két esztendő alatt szerencsémre találok Debrecenben egy másfajta jelenséggel is. Egy remek zenész kollektívával, világhírű kórossal, nagy-szerű zenekarral és egy olyan városvezetéssel, amely a kultúrát fontosnak tartja. Kiváló koncepcióval művelődési házat, prózai színházat, koncerttermet építenek, operatársulatot szerveznek, tehetséges vezetőket hívnak meg nagy lehetőséget adva nekik – s teszik mindezt az egyre nehezedő anyagi feltételek ellenére! Példaértékű, hogy így is lehet, sőt szerintem csak így érdemes a művészetet segíteni.

Remélem, hogy az Operaházunk is méltó körülmények között, „igazi” művészeti érték létrehozására fogja erőit összpontosítani, úgy, mint „VALAHA”.

R. Zs.

Hangkultúra oktatás a Szent István király Zeneművészeti Szakközépiskolában

Közel tíz évvel ezelőtt egy országos pedagógiai programban örömmel olvastam, hogy alkotói milyen nagy súlyt helyeztek a „vizuális kultúra” és „mozgóképkultúra” középszintű oktatására, ugyanakkor szomorúan tapasztaltam, hogy az akusztikai kultúra, a hangok művészete nem szerepelt a leiratban. Muzsikusként és hangmérnökként egyaránt úgy éreztem, hogy a program hiányos, hiszen éppen egy olyan korban, amely a kép és az információ mindenhatósága mellett a hanggal sokszor mostohán, vagy éppen felelőtlen igénytelenséggel bánik, szükséges egy olyan tantárgy, amely komplex módon foglalkozik az akusztikai jelenségekkel. Mivel akkor a Szent István Király Zeneművészeti Szakközépiskolában már néhány éve oktattam egy „hangtechnika” c. tárgyat, az iskola vezetőségével közösen úgy döntöttünk, hogy ezt számos, a témához kapcsolódó humán és reál ismeretanyaggal kibővívte egy sokkal átfogóbb „hangkultúra” tárgygyá fejlesztjük tovább.

A szükséges engedélyek beszerzését követően iskolánkban a „hangkultúra” ma már egy négy évfolyamos, választhatóan (két-szintű) érettségivel végződő tantárgy, ill. szakképzés formájában egy öt éves, szakmai vizsgával lezáruló – tehát önálló – szak.

A hangkultúra ismeretanyagának legfontosabb témakörei a következők:

- általános hangkultúra történet (benne pl. a hangszerek kialakulása, az ókori színház akusztikája, az operaházak és hangversenytermek létrejötte és változása, a „gépi” hang története a fonográfól a digitális technikáig),

- hangtani alapismeretek (benne pl. a hangszerek sugárzási tulajdonságai, a különböző zenekari ültetések akusztikai értékelése),

- teremakusztikai ismeretek (benne pl. az utózenés, a hangszigetelés, a hangversenytermek, próbatermek akusztikai sajátosságai),

- elektroakusztikai ismeretek (benne pl. a mikrofonok, keverőasztalok, hangrögzítő eszközök, az analóg- és digitális technika lehetőségei, a térhatású hangtechnika, a hangszórók),

- hangfelvételi műelemzés (hangfelvételek szubjektív értékelése a ma általáno-

san alkalmazott nemzetközi szempontrendszer alapján),

- a hangfelvételi műfajok (a műelemzés órák keretében, benne a rádiójáték, az opera, a szimfonikuszene, az elektroakusztikus-zene, a könnyűzene és az aktuális műsorok esztétikája, technikája),

- hangszertörténet (hangszercsoportonként tárgyalva, az alapvető akusztikai sajátosságokra is kitérve),

- zenei mozgóképkultúra fakultáció (kizárólag az un. komolyzene képi megjelenítésének lehetőségei).

A tematika alapjaiban a zene és a technika érintkezési pontjaira épül, tehát a zene akusztikai oldalról, az akusztikát pedig zenei oldalról tárgyalja. Újdonságot jelent a műelemzés és a hangfelvételi műfajok ismertetése, amely a hangfelvételek értő befogadásának készségét, a gépi hangzás szépségének felismerését segíti.

A felsorolt témákat valamennyi diákunk a délelőtti órarendbe iktatva közismereti tananyagként tanulja, heti 1–2 órában. A kifejezetten hangkultúra szakra felvett növendékeink ezen kívül heti két órában gyakorlaton is részt vesznek az iskola stúdióiban, ahol a meglehetősen gyakran jelentkező hangtechnikai feladatokat is többnyire ők látják el.

Az ötödik, (érettségi utáni) szakképző évfolyam tantárgyai pedig a következők:

- esztétika,
- partitúraolvasás,
- hangfelvételi műelemzés,
- zenei szerkesztés és újságírás,
- stúdiógyakorlat,
- valamennyi zenei tantárgy és a zenekari (kórus) gyakorlat.

Az ötödik évfolyam heti óraszám kb. 20 óra.

A tantárgy oktatásának célját tekintve külön kell választanunk hangszerez- ill. hangkultúra szakos növendékeinket. Napjaink zenei életét ugyanis annyira áthatja az akusztika és a hangtechnika, hogy a felsoroltak a leendő zeneművészek számára is a napi zenei tevékenységhez közel álló hasznos ismeretek. Nem véletlen, hogy az igényes felsőfokú zeneoktatási intézmények tananyagában szinte mindenütt szerepelnek az akusztikai jellegű stúdiumok, iskolánkban azonban az elektroakusztika

jelenléte ugyanúgy hangsúlyos, hiszen ma már a hangfelvétel is a zenei élet szerves részét képezi. A felvétel-elemzések során pedig feltárulnak a hangszóróból megszólaló zene lehetőségei, a gépi hangzás sajátosságos szépségei, mindenkor összehasonlítva az „élő” hallgatással, hiszen mindkettőnek vannak előnyei és korlátai, s ideális esetben nem egymás ellenében, hanem együttesen szolgálgják a hallgató igényeit. A leendő muzsikuskok számára mindezek hasznos ismeretek.

A hangkultúra szakosok – amellet, hogy valamennyi zenei tárgyat tanulják és emellett kórusban vagy zenekarban is énekelnek ill. játszanak – a szakmai gyakorlatok révén megismerkednek a stúdiók munkájával, s inkább a hangmérnök, zenei rendező, szerkesztő, vagy éppen akusztikus irányban tanulhatnak tovább. Itt persze sokszor felmerül a kérdés: miért nem egy kifejezetten műszaki szakközépiskolában történik mindezek oktatása? Elvileg ez sem kizárható, azonban meggyőződésem, hogy a hangmérnök munkája az operatőréhez hasonlóan művészi tevékenység, csupán az újjáteremtés nem a kép, hanem a hang közegében történik. És egy hangmérnök akár milyen mélyen is ismeri pl. egy keverőasztal felépítését, ettől még nem lesz jó szakember, mert csak a gyermekkortól kiinduló és az iskolai évek alatt folytatott zenei tanulmányok biztosítják e tevékenység biztos hátterét. Továbbá a zenekarban vagy kórusban eltöltött évek alakítják ki benne a csapatmunka, a szüntelen egymásra figyélés szellemét, az üveglakon túliak tiszteletét, a kifinomult analitikus hallásról, jó ritmusérzékről nem is szólva. (A zene- és általában a művészetoktatás ember-formáló szerepéről itt talán szükségtelen szólnunk, bár ezt sok „tanügyi döntnök” figyelmébe kellene ajánlanunk.) Ezért a hangkultúra oktatását csak zenei környezetben tudom elképzelni, még akkor is, ha ezzel az a vád ér, hogy nyitott kapukat döngötek. Így a szak pontos megjelölése: „Zenész szakképzés, hangkultúra szakon”.

A felvétellel jelentkező kilencedikesek egy része a hangkultúra szakon, míg a többiek a zenei szakokon kezdik el középiskolai tanulmányaikat. Kérdés, hogy lehetséges-e a két terület közötti átjárhatóság?

A Szent István Király Zeneművészeti Szakközépiskola hangkultúra tanterme

Éppen e lap hasábjain szükségtelen hangsúlyoznunk, hogy a zenetanulás mennyire törekeny. Vannak, akik elszánt zenei elhivatottsággal jönnek a konzervatóriumba, majd csakhamar kiderül, hogy választásuk nem volt szerencsés: vagy a tehetség, vagy a kitartás hiányzik belőlük. Sok-sok órányi hangszeres gyakorlással a hátuk mögött ilyenkor a hangkultúra szakra átmenve lehetőségük van arra, hogy kipróbálják magukat egy másik – de lényegében rokon – területen, hiszen ha nem is lesznek zeneművészek, de a szükséges felsőfokú tanulmányaik végeztével attól még kitűnő zenei rendezők, szerkesztők, hangmérnökök és akusztikusok lehetnek. S a közös tantárgyak révén az átjárhatóság az első évfolyamokon még mindkét irányban lehetséges. Ha pl. egy felvételizőnk hangszeresen még nem éri el a konzervatóriumi szintet, de a felvételi bizottság „lát benne zenei fantáziát”, akkor átmenetileg bekerülhet a hangkultúra szakra, ahol a zenei tárgyakat úgyis tanulja, s ez sokkal előnyösebb számára, mintha a zenétől távol egy gimnáziumban várná a későbbi sikeres hangszeres felvételt. Ám arra is van példa, hogy egy „hangkultúrás”, megelégvén a blokkvázlatokat és a decibelleket, inkább neki áll gyakorolni, s még idejében átmegegy egy hangszeres szakra. Ez az átjárhatóság nagyon fontos, hiszen tanulóinkat a „bele-erőltetés” helyett abban kell segítenünk, hogy a felkínált lehetőségek között megtalálják leendő hívatásukat. Ezért az első évfolyamokon a hangkultúra és a zenei szakok közötti átjárást nem gátoljuk.

A hangkultúra szak készülék-háttere költségigényes, hiszen csak szabványos stúdiótechnikai és akusztikai körülmények között oktatható, mert a felvételek nem készíthetők és nem elemezhetők gyenge erősítővel vagy hangszórókkal. A hang-

technika pedig olyan rohamosan fejlődik, hogy szinte évente szükséges egy-egy komolyabb készülék beszerzése. (Jellemző, hogy a szeptemberben megírt tanmenet márciusra gyakran már elavul). S mert a zeneoktatás közismerten ugyancsak költséges, ezért a stúdiók milliókat felemésztő fejlesztése csak átgondolt műszaki és pénzügyi tervezéssel valósítható meg. Ugyanakkor ismervé az átlagos hallgatási szokásokat, tanulóink felé abban is példát kell mutatnunk, hogy az igényes otthoni zenehallgatás milliós kiadások helyett már százezres nagyságrendből megoldható. Többek között e célkitűzés jegyében tervezzük meg az oktatásban alkalmazott hifi rendszereket is, mert a mai MP3 korszakban nagyon fontos, hogy a hangzásminőség mindenkor fontosabb legyen, mint a tárolt „adatmennyiség”. És abban is példát igyekszünk felmutatni, hogy a tanórákon a hangszórókból csak igényes zene szólal meg, a legkiválóbb magyar és külföldi együttesek és művészek tolmácsolásában, színvonalas hangzásminőséggel. Mivel e tárgyhoz kapcsolódóan igen sok szemléltető hang- és videó bejátszásra van szükség, ez egyben az érték közvetítés egyik kitűnő eszköze is, esetenként a zenetörténeti órákon elhangzottakat is jótékonyan kiegészítve. (Egy-egy felvétel sokszor nem is a hangtechnikai, hanem a művészi értéke miatt mutat be.)

Bár más oktatási intézmények is foglalkoznak e szak bevezetésének gondolatával, s talán iskolánknak is kedvezőbb lenne, ha a hangkultúrát (legalább tantárgyként) nem csak mi oktatnánk, ám mégis kerülnendő, hogy ez bárhol a szükséges tárgyi feltételek maradéktalan megteremtése nélkül történjék, hiszen ezzel a tárgy egyik lényeges eleme: a hangminőségre történő nevelés csorbulna. Ugyanakkor oktató

stúdióink ma már e témakör bemutatásának fontos bázisa: többek között a Kandó Kálmán Műszaki Főiskola és a Gödöllői Szent István Egyetem mérnök hallgatói is itt tanulják a „hangfelvétel művészete” c. tantárgyat. (A három kötetnyi hangkultúra tankönyvet is ez utóbbi intézmény nyomtatja, közös használatra.)

Kétségtelen, hogy a szakot döntően a fiúk élvezik és tanulják nagy szorgalommal, miközben többnyire objektív műszaki szemmel tekintik a tananyagot. A lányok inkább esztétikai alapon dolgozzák fel a tanultakat, ám szeretném hangsúlyozni, hogy a szakmának mindkét szemléletmódra szüksége van. S bár úgy tartják, hogy a műszaki gondolkodás inkább a fiúk sajátja, a Kandó Kálmán Műszaki Főiskolát eddig mégis több lány tanulónk végezte el sikeresen, mint fiúnk.

A hangkultúra szakra történő felvételi vizsga időben egybeesik a zenei felvétellel, s az elbírálás a szolfézs- és a hangszeres tudás, továbbá egy hangzó hangtechnikai jellegű tesztanyag „megfejtése” és egy rövid beszélgetés alapján történik. A túljelentkezés a korábbiakban kb. másfél-kétszeres, ebben az évben négy-ötszörös volt. A szak természetesen ugyanúgy a felső szintű tanulmányokra készít fel, mint a zenei szakok, bár – sajnos – a továbbtanulás helyett egyesek inkább már az érettségít követően elhelyezkednek a szakmában. Tanítványaink közül már többen sikeresek a pályán: hangmérnökként-hangmesterként dolgoznak a Magyar Rádiónál, a Magyar Televíziónál, de van közöttük zenei rendező, akusztikus tervezőmérnök és elektroakusztikai termékmenedzser is. (Ők az ismereteket még csak tantárgyként tanulták, mivel az első szakmai évfolyam vizsgája 2007-ben lesz.)

A szak egy egyedülálló kísérlet, melynek eredményessége hosszabb távon már nem oktatási kérdés. A befektetett energia csak egy virágzó hazai zeneélet, egy igényes akusztikai szemlélet esetén hozhatja meg gyümölcseit, hiszen csak akkor lesz nagyobb számban szükség azokra a szakemberekre, akik a magyar zeneművészet mindenkori rangjához méltóan gondoskodnak annak akusztikai környezetéről, elektroakusztikus terjesztéséről és az utókor számára történő megőrzéséről.

Ujházy László
tanszakvezető

Szent István Király
Zeneművészeti Szakközépiskola

„Le kellene rántani a klasszikus zene ódivatú leplét!”

Az új esztendőben új kihívásokat keres Kollár Imre

Különleges, öt estéből álló operasorozatot hallgathattak meg az érdeklődők az Óbudai Társaskörben januárban és februárban. A Miből lesz a cserebogár? címet viselő előadásokon ugyanis a közönség bepillantást kapott abba, hogyan születik meg egy operaprodukció, mi történik a próbákon, hogyan teremődik meg egy-egy figura. A Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Tanárképző Intézetének énekszakos hallgatói Mozart Figaro házassága című darabját vitték színre Fehér András rendezésében. S bár az első estéken még nem volt telt ház, a sorozat végére az érdeklődők megtöltötték a Kiskorona utcai termet. Az előadások dirigense, Kollár Imre úgy véli, többek között ilyen produkciókra van szükség ahhoz, hogy még többen kíváncsiak legyenek a komolyzenére. A Debreceni Filharmonikus Zenekar első karmestere nagyon lényeges kérdésnek tartja a közönségnevelést, utánpótlásteremtést, s úgy vélekedik, ideje átértékelniünk a klasszikus kultúrának a mai társadalomban betöltött helyét és szerepét. Kollár Imre azonban nemcsak a komolyzene új útjait és lehetőségeit kutatja, hanem a dirigensi pályáján is új kihívásokat keres.

– Az Óbudai Társaskörben az akadémisták közül nem az operatanszakosok, hanem a tanárképzősök léptek pódiumra. Mi volt ennek az oka?

– Maga az ötlet, hogy a nézők ne csak a teljesen kész előadást lássák, hanem előttük alakuljon, formálódjon a produkció, s a próbafolyamat minden mozzanatát is figyelemmel kísérhessék, Fehér Andrástól származik, s mivel a rendező a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Tanárképző Intézetének énekszakos hallgatóival foglalkozik, így kézenfekvő volt, hogy az ő növendékei lépjenek pódiumra. Örömmel vettem részt én magam is ebben a sorozatban, hiszen az opera műfaja nagyon közel áll hozzám, az akadémián ugyanis a karmesterképző mellett énekszakra is jártam, s később dr. Sipos Jenő lett a mesterem. Ezeket a rendhagyó előadásokat a publikum is roppant mód élvezte, és a sorozat számos hasznos tanulással szolgált. Az óbudai estek – amelyek mindegyikét átszötte a humor – elsősorban a rendezés folyamatáról szóltak, de persze a próbák során számos zenei kérdéstről is szó esett. Remélem, a Miből lesz a cserebogár?-nak lesz folytatása, mert úgy vélem, új utakat

kell találni a közönséghez. Ha azt akarjuk elérni, hogy újabb és újabb nézők számára váljon érdekessé, vonzóvá a komolyzene, más módszerekkel kell dolgoznunk, mint a korábbi esztendőben.

– Sikerült ezekkel az előadásokkal a fiatalabb érdeklődőket is becsalogatniuk a nézőterre?

– Nem látványosan sokan, de azért akadtak főiskolások, egyetemisták is a teremben. Úgy vélem, ismeretterjesztő, kedvcsináló produkciókból napjainkban nagyon nagy a hiány. Fel kellene végre ébrednie a döntéshozóknak, hiszen mi, muzsikások már egyre inkább tisztában vagyunk azzal, hogy harcolni kell a közönségünkért. Ilyen kísérlet, próbálkozás volt például ez az óbudai sorozat is. Régen teljesen természetes volt, hogy mielőtt az Operaházba indult valaki, otthon leemelte a polcra az Operakalauzát, elolvasta a darab születésének körülményeit, és felkészült a cselekményből. Az emberek azonban most azt várják – akár csak a moziban –, hogy a dalszínházban vagy a koncertteremben is szórakoztassák őket. Nem akarják igazán tudomásul venni, hogy az igényes kultúrát nem adják ingyen, meg kell érte dolgozni. Pedig szükség van arra, hogy fogódzkodókat nyújtsunk, s

mindenki számára könnyebben érthetővé és élvezetesebbé tegyük ezt a művészeti ágat. Ennek egyik fő zászlóvivője – a Művészetek Palotájában tartott operasorozatával – Pál Tamás. Ő pontosan azt te-

szi, amit úgy vélem, mindenkinek meg kellene tennie. Azt is tisztán kellene már a döntéshozóknak, s a különböző zenei szervezetek vezetőinek látnia, hogy Kodály Zoltán mondása: „a zene legyen mindenkié”, napjainkban már szinte megvalósíthatatlan. Korábban, az elmúlt évtizedekben mindez sokkal egyszerűbb volt, hiszen a kultúra alanyi jogon járt mindenkinek, még akár annak is, aki erre egyébként nem tartott volna igényt. A TSz dolgozókat buszokra rakták, megtöltötték velük az Erkel Színházat, a brigádnaplóban pedig kötelező volt néhány koncertjegyet is beragasztani. Nem volt konkurencia, s ez – az egyáltalán nem természetes állapot – az elkényelmesedéshez vezetett. Az együttesek azt szokták meg, hogy csupán muzsikálniuk kell, s megtelik a terem, elfognak a belépők. De még a nézőszám sem volt igazán fontos, hiszen ha egy együttes rendszeresen fél ház előtt játszott, a szükséges állami támogatást akkor is megkapta. Pedig azt tudomásul kell vennünk, hogy az ezt megelőző korokban az igényes kultúra mindig csak egy kiváltságos, szűk réteg szórakozása volt. A klasszikus művészeti ágak ápolóinak ezért ma nem lehet az a célja, hogy sportsarnokokat töltsenek meg, inkább azt a 10–20% -ot, kell megtalálniuk, aki igazán számít. Régen azoknak volt pénze – hiszen korábban mecénások tartották fenn a zenekarokat, különböző színházakat –, akiknek igényük is volt a kultúrára. Ma ez teljesen másképpen, sőt, sok esetben teljesen fordítva működik. Napjainkban, mint alapvető érzelemre, az emberi hiúságra lehet apellálni. Sikeres, reprezentatív dologgá kell tenni a koncertre, az operába járást, s akkor talán be lehet rá majd csalogatni a közönséget. A komolyzenében azonban mi mostanában főleg csak „halottfeltámasztásokkal” foglalkozunk. Le kellene rántani végre az ódivatú leplet a klasszikus zenéről! Ideje lenne maivá, izgalmassá tenni. Valahogyan közelebb kellene hozni napjaink emberéhez, s ehhez rengeteg ötletre, új elképzelésre, akár forradalmi átalakításra lenne szükség! Kérdés, hogy mindehhez milyen partnereket talál az ember...

– Ön nagyon sikeresen kezdte a dirigensi pályafutását, hiszen a Budapesti Nemzetközi Karmesterversenyen már húsz esztendősen elnyerte a közönségdíjat, s ezt követően a különböző külföldi se-

regszemléken is kiválóan szerepelt. Volt az Operaházban zenei asszisztens, dolgozott Kobayashi Ken-Ichiro mellett is. Ezt követően 1994-ben lett a Debreceni Filharmonikus Zenekar vezető dirigense, s valahogy ettől kezdve mintha eltűnt volna a hazai zenei életből, sokkal kevesebbet lehetett hallani Önről.

– Amikor a debreceni felkérést elvállaltam, előtte sokat gondolkoztam azon, hogy a budapesti szabadúszó életet válasszam, vagy inkább menjek el karmesternek egy kevésbé rivaldafényben lévő, vidéki együtteshez, ahol azonban lehetőségem van a szakma megtanulására. Nehéz kérdés volt, s én a Debreceni Filharmonikusok mellett döntöttem. Ma is úgy gondolom, hogy ilyen komoly munkára, amelynek során egy-egy darabot addig próbáltam, amíg igazán jónak nem tartottam, s valóban azokat a szólistákat hívtam meg, akikkel muzsikálni akartam, a fővárosban nem lett volna részem. Abban azonban nagyot tévedtem, hogy azt hittem, elég, ha minőséget produkál az ember, s ezzel máris kapuk sorát nyitja meg maga előtt. Mondhatjuk, épp az ellenkezője történt... Viszont az eltelt másfél évtizedben megtanultam a szakma alapjait, s ezt a tudást most már ideje kamatoztatni.

– Ennyi vidéken töltött év után azonban nem egyszerű feladat visszakérülni a fővárosi zeneélet vérkeringésébe...

– Viszont nem is reménytelen a dolog... A karmesteri pálya nem harmincesztendősen ér véget, van hát ideje az embernek a vezénylési tapasztalatok és a széles repertoár hasznosítására. Sok olyan dirigent is láttam már, akinek ugyan nagyon jól indult el fiatalon a karrierje, de aztán elfogyott a lendülete. Az is igaz, ha valakit elkap a gépszív, s egyre-másra jönnek a felkérések, turnék, akkor nincs ideje az elmélyült tanulómunkára. Csak abból tud gazdálkodni, amit korábban megtanult. A mi pályánkról sokan azt mondják, igazán a hatvanadik ikszen túl kezdődik. Ezért is örülök, hogy az elmúlt években volt időm az alapos munkára, a tapasztalat- és a rutinyűjtésre. Most majd a koncerteken kell bizonyítanom... Ebben az esztendőben új utakat, kihívásokat keresek, s szeretnék többször szerepelni a fővárosban is.

–Két évtizede dirigál. Milyen művek alkotják a törzsrepertoárját, milyen műveket vezényel a legszívesebben?

– A kedvenceim Mozart és Bartók, de egy Brahms-művet is ugyanolyan lelkesen dirigálok. Ahhoz azonban, hogy az ember élesen szelektáljon a felkérések, kompozíciók között, már nagyon jó helyzetben kell lenni. S azt sem szabad elfelejteni, hogy mi rettentően ki vagyunk szolgáltatva az együttesünknek. A műsor-szerkesztésben, programösszeállításban pedig egy vidéki zenekar esetében még inkább lényeges, hogy az adott közönségnek mire van igénye. S bár nekem az énekes műfaj is nagyon fontos, hiszen nyolc esztendőn keresztül tanultam énekelni, mégis a szimfonikus repertoárom a tiszszere az operainak.

– Zeneakadémistaként miért a vezénylést és nem az operaszínpadot választotta?

– Így alakult. Nagyon korán díjakat nyertem, elindult a karmesteri pályám, s azzal teljesen tisztában voltam, hogy az éneklés és a vezénylés nem megy együtt, hiszen mindkettő nagyon időigényes, s komoly fizikai igénybevételt jelent. Választanom kellett, s ekkor még azt, hogy milyen baritonista lenne belőlem, nem lehetett megjósolni. Ettől függetlenül az éneklés fontos része maradt az életemnek, s a karmesteri munkámban is sokat segít.

– Miben lett más, változott meg az eltelt évtizedek alatt a karmesteri ars poeticája?

– Az ember fiatalon, s persze később is, a tökéletes koncertre törekszik. Ma azonban már hajlandó vagyok elfogadni azt, hogy hibátlan előadás nem létezik. Wagner mondogatta, hogy a Trisztánt nem lehet kifogástalanul előadni, mert az kibírhatatlan volna... Egy dolog azonban az eltelt évtizedek alatt jelentősen megváltozott a gondolkodásomban. Most sokkal inkább kielégít az, hogy az adott anyagból a maximálisat, a lehető legjobbat kihozzam. Régebben egy rossz zenekar hallatán őrzöngtem, ma már annak örülök, ha képes vagyok az együttest a tőle telhető legjobb játékra ösztönözni. S persze, a világlátásom is más lett. Most már sajnos egyre inkább azt látom, hogy egy karmester szempontjából is fontosabbak a társadalmi, politikai kapcsolatok, mint az, hogy valóban milyen tudással rendelkezik... Valószínűleg ez a tapasztalat is a korral jár...

R. Zs.

Szimfonikus körkép lesz jövőre is

Több zenekart és még több fiatal nézőt várnak a 2007-es sorozatra

Különleges koncerteket, rendhagyó programösszeállításokat hallhattak azok, akik az év első két hónapjában ellátogattak a Művészetek Palotájában rendezett, átfogó zenekari seregszemlére. A Symphonia Hungarorum – Magyar Szimfonikus Körkép sorozatában szinte az összes nagy hazai együttes pódiumra lépett a Nemzeti Hangversenyteremben. Fenyő Gábor művészeti tanácsadó, a rendezvény szervezője úgy véli, bár nem minden célkitűzésüket sikerült megvalósítaniuk, hiszen kevés volt a teltházas koncert, s a fiatal érdeklődők száma sem nőtt a kívánt mértékben, a mérleg mégis pozitív. A hangversenyek nagyon színvonalasak voltak, mindegyik nagy sikert aratott, s a résztvevő együttesek is nagyon élvezték ezeket a fellépéseket. Ezért – leszűrve a megfelelő tanulságokat – a sorozatot a következő esztendőben is folytatják, s 2007 elején ismét pódiumra léphet az összes magyar zenekar a Művészetek Palotájában.

– A szimfonikus körképpel az volt az egyik céljuk, hogy újabb közönségréteget toborozzanak. Ebből a szempontból hogyan értékeli a másfél hónapon keresztül tartó sorozatot?

– A vidéki együttesek közül sokan nagyon sikeresen szólították meg a saját publikumukat. Szép számban érkeztek az érdeklődők, a szegedi zenekar koncertjére például hat busz szállította a hallgatóságot, de Miskolcra, Debrecenből is sokan jöttek, a Pannon Filharmonikusok pedig, akik tavaly már nagyon tudatos építőmunkával a budapesti közönséget is meghódították, teltházás hangversenyen léptek a pódiumra. A vidékről érkezett publikum a Művészetek Palotájától is el volt ragadtatva, a látogatók nagyon örültek annak, hogy a koncertek mellett körsétás idegenvezetéssel járhatták be a házat, sőt a csoportoknak még étkezési lehetőséget is biztosítottunk. Ezek a koncertek egyébként számos város számára olyan közéleti eseménnyé váltak, amelyen a helyi felsővezetés is részt vett. Az pedig nekünk szolgált nagy örömeinkre – s talán ebben némileg a Nemzeti Hangversenyterem léte, különleges akusztikájának, koncertjei atmoszférájának is szerepe van –, hogy egyre több városban (Pécsen, Miskolcon, Debrecenben) születnek koncerttermek.

– S mi volt a helyzet a budapesti közönséggel és a fiatalokkal?

– Azt kezdetől fogva tudtuk, hogy a fővárosi publikum nem fog özönleni erre a sorozatra, hiszen ebben az időszakban

pesti jegyvásárlók tekintetében, viszont ezek teljesültek is. S bár a szimfonikus körkép iránt a fővárosi zenehallgatók érdeklődését kevésbé tudtuk felkelteni, azért a publikum összlétszámát tekintve nem kellett szégyenkezni. Akadtak táblás házak, az estek többségében háromnegyedig megtelt a terem, de még azokon az előadásokon, amelyekre a legszűkebb publikum gyűlt össze, akkor is legalább félház előtt muzsikálhattak az együttesek, ami azt jelenti, legalább hétszázan voltak rájuk kíváncsiak. Sajnos, a fiatalokat nem sikerült olyan számban becsábítanunk a Nemzeti Hangversenyterembe, mint szeretnénk volna, de remélem, a következő esztendőben nagyobb sikerrel járunk...

– Ezek szerint lesz folytatás? Megrendezik a szimfonikus körképet 2007-ben is?

– Az idei tanulságokat leszűrve a Művészetek Palotájának vezetése úgy döntött, a következő esztendőben is megrendezi a hazai együttesek seregszemléjét, nagyon hasonló feltételekkel, mint az idén. Jövőre azonban szeretnénk azokat is bevonni, akik idén valami ok miatt nem tudtak fellépni a sorozatban, így remélem, a Magyar Telekom

Szimfonikus Zenekar és a Budapesti Fesztiválzenekar szintén koncertezik majd. Mellettük örülnénk annak, ha bővülne a kör, s olyan feltörekvő együttesek is megmutathatnák tudásukat, mint a Ménési Gergely által vezetett Szolnoki Szimfonikus

A Győri Filharmonikus Zenekar

nagyon gazdag kínálattal várta őket a Nemzeti Hangversenyterem, ekkor ünnepeltük például a Mozart-évfordulót, és olyan világsztárok is felléptek nálunk, mint például a Camerata Salzburg. Egy szóval szerény elvárásaink voltak a buda-

Zenekar és a Székesfehérvári Szimfonikusok, akiknek élén Drahos Béla áll.

– Ezek szerint jövőre is mindenki ingyen kapja meg a termet és a hangversenyek propagálására szintén átvehet egy nagyobb összeget?

– Így igaz, a feltételek nem változnak, sőt talán még egy kicsit jobbak is lesznek, hiszen a tervek szerint a koncert propagálására, az előadással kapcsolatos marke-

ting kiadásokra jutó összeg, ha nem is sokkal, de valamennyivel magasabb lesz, mint az ideik.

– A műsorösszeállításban ismét lesz valamilyen rendező elv, kikötés?

– A feltétel az, hogy ezeknek a koncerteknek a programjában legalább egy kortárs magyar műnek szerepelnie kell. Az ideik sorozatnál abban állapodtunk meg, hogy a fellépő együtteseknek olyan

szerző kompozícióját kell eljátszaniuk, akinek a halála óta nem telt el hetven esztendő. Ezt a határt most ötven esztendőre szállítjuk le, s azt szeretnénk, ha a Bartók, Kodály és Dohnányi utáni zeneszerző generációk muzsikájából válogatnának a zenekarok. Egyébként el kell mondanom, ebből a szempontból kimondottan sikeresnek tartjuk a szimfonikus körképet, hiszen mindenki nagyon változatos programot mutatott be. Igazán gazdag listáját

Az újdonság „garázsa”

Az ember mindig örül, ha a művészeteknek új szentélye, új hangversenyterem, új színház, új művelődési központ épül. Valahogy így vagyunk az egy éve működő Művészetek Palotájával is. Szívesen írnám a címben szereplő harmadik szót „v” betűvel, de nem tehetem, mert a rendkívül impozáns épület a gyakorlat próbáját csak igen nyögvenyelősen állja ki. Gyakorló zenekari tag lévén, engedtessek meg, hogy ne a közönség véleményét tolmácsoljam, hanem a hétről-hétre itt fellépő művészekét.

Az épületbe való belépés, tehát az első benyomás, gyalogos számára viszonylag egyszerű. Annál nagyobb gond az autóval érkező fellépők helyzete (kb. 90%). A garázs-varázs már itt megkezdődik.

Azt még valahogy lenyeljük hogy a főpróba alkalmával 500 forintot kell fizetni és helyet is viszonylag hamar talál az ember, hiszen az „alvilág” többszintes és jó nagy. De innen feljutni már autó nélkül a koncertteremig, valóságos kálvária. A különbség talán annyi, hogy itt több a stáció. Többnyire zárt ajtók állják el az utat, tájékoztató táblák, nyilak nem lévén, a biztonsági őrök küldenek el máshova, ahol az egyetlen kiírás szerinti nyitott ajtó is zárva van. Hosszas, néha jó negyedórát is igénylő idegesítő, benzingözös lépcsőházi bolyongás után felvergődik az ember a nagyterem szintjére. Van aki a könnyebb, de hosszabb utat választja: az autóknek fenntartott rámpán felgyalogol az utca-szintre és kívülről próbálkozik a színpadhoz jutni ahol újabb dráma kezdődik. A nagyszínpad mögött nem szabad sem ruhát, sem hangszert hagyni, ezekkel fel kell menni egy emeletet, ahol egy-egy, 15 fős kamarazenekar számára elégséges kis öltöző fogadja a 80-100 tagú zenekar női és férfi művészeit. Egymás hegyén-hátán hangszerek, tokok, frakkos táskák, esernyők, na és az öltözködő művészek. A méltatlan körülményeket tetézi, hogy a hangszerekkel immár tok nélkül vissza is kell menni az elég meredek lépcsőn, kitéve a hangszert a különböző hőmérsékleti hatásoknak és fizikai veszélyeknek. A színpad mögött gyakorolni sem lehet. Bejátszó szoba nincs. Aki tehát egy hangversenyen csak a második-harmadik számban játszik, az gyakorlatilag a minimálisan szükséges bemelegítés nélkül lép színpadra, hangverseny alatt ugyanis mindenhová behallatszana a hegedű vagy harsonaszó.

Ugyanezen a szinten egyéb szükségletek elvégzésére egy db férfi és egy db női WC található, két-két fülkével. Ez szintén nonszensz, ha egy zenekarnyi – néha ráadásként még egy kó-

rusnyi – tömegről van szó. A papír az első öt percben elfogy, utánpótlás nincs.

Lépjünk be a hangversenyterembe!

Akusztika.

Minden tisztelem a sztár-mérnöké, aki, meggyőződésem, hogy jót akart, de a színpadon fellépő művészként eleve nagy tévedésnek tartom a variálható akusztikát, mert ebben az esetben azonnal individuálissá válik minden. Ami az egyik karmesternek így tetszik, az a másiknak elfogadhatatlan, arról nem is beszélve, hogy zenekari előadóművészként sem egyszerű folyamatosan változó akusztikai körülményekhez alkalmazkodni.

Ha már itt tartunk, csak zárójelben említem, hogy jó (állandó) akusztikájú koncerttermeket lehet találni egész Európában. Nem kellett volna messzebb menni, mint Linzbe (A), a Bruckner Hausba, vagy Rotterdamba (NL) a de Doelenbe egy kis tapasztalatcserére. Egyébként tudomásom szerint - remélhetőleg mindenki legnagyobb meglepedésére- készül egy végleges beállítás az eddigi tapasztalatok alapján.

És még valami. A koncert végén az örök rendszeresen erővel tartják távol a művészeket a gratulálni vágyókat. Nem egy neves, a magyar zenekultúráért sokat tevő embernek dörömbölni kell a nézőket a művészeketől elválasztó ajtón, hogy valami módon mégiscsak odajuthasson gratulálni. Ez diszkó tempó és azért baj, mert a közönséggel való közvetlen kontaktusról nem mondhat le a Ház, inkább keresni kellene annak kegyeit, hogy még jobban magáénak érezze mindenki ezt az új kultúráldási lehetőséget.

A fentiekből ismét kiderül, hogy a lassan már vesszőparipámmá váló sokat emlegetett szemlélettel van a baj. Vagyis, hogy megint azok vannak rossz körülmények között, akik dolgoznak a sikerért és nem hibázhatnak, mert a közönség és a kritikus nem vesz tudomást arról, hogy kinek hány négyzetméter jutott az öltözködésre, és hogy az idegei már a garázsban „fullra” járatódnak, vagy hogy kinek hogy hült ki a hangszere, és kinek nem volt ideje és helye bemelegítésre. Pedig mi muzsikások szeretnénk legjobban, ha az újdonságnak kívül-belül nem a garázsa, hanem a varázsa szerezne felejthetetlen élményt és nem csak művészeti üzletközpont, hanem emberközpontú palota is lenne az amúgy – főleg belül – szemet gyönyörködtető épület.

Szabó Vilmos

Tuba

Rádiózenekar

Baróti Kristóf a Budapesti Filharmoniai Társaság Zenekarával Rico Saccani vezényletével

állították össze a jól előadható, közönségsikerre is joggal számoltató modern magyar műveknek, hiszen *Kocsár Miklós, Szöllősy András, Dubrovay László, Petrovics Emil, Vajda János, Lendvay Kamilló, Lajtha László, Jereb Ervin* alkotásainak tapsolhatott a publikum. Az idei körkép befejeztével azonnal újra felvesszük a kapcsolatot az együttesekkel, s március 14-én, amikor a ház az első születésnapját ünnepli, baráti eszmecserére hívjuk meg a zenekarok vezetőit a Művészetek Palotájába. Ezen a tanácskozáson megvitatjuk az idei seregszemle tapasztalatait, s egyeztetünk a folytatásról is.

– *Eddig milyen visszajelzéseket kaptak a résztvevő együttesektől?*

– Örömeiket, köszönetüket fejezték ki a sorozat léte, működése miatt. Sőt, sokan azt is elmondták, mennyire más érzés volt a korábban már többször előadott műsorukat ebben a koncertteremben eljátszani. Egyébként én, mint a sorozat egyik gazdája, úgy vélem, a minőséget tekintve mindegyik hangverseny igazán kiváló volt. Annyi hiányérzetem maradt csupán, azt sajnáltam, hogy ebben a szerkezetben nem volt mód arra, hogy az együttesek egymást is meghallgassák, de hát ennek a sorozatnak nem is ez volt a célja... Ki kell emelnem a Budapesti Filharmoniai Társaság Zenekarának a vendégszereplését, mert ez az az

együttes, amely Magyarországon a zenekari hagyományt és kultúrát megteremtette. Velük kezdődött a zenekari időszakítás. Ehhez – a hazai zenei életben betöltött rangjukhoz – volt méltó a koncertjük is. A három fiatal zenekar: a Dohnányi, a Danubia és Szent István Király most is kiválóan mozgósította törzsközönségét. S mivel szinte teljesen egymás után játszottak, össze is lehetett hasonlítani hangversenyeiket. Jó volt látni, hogy mindegyikük milyen igényesen és kiválóan muzsikált. Az idősebb együttesek közül a Rádiózenekar Mozart-bérletének egyik estjét hozta a Nemzeti Hangversenyterembe, a MÁV Szimfonikusok pedig nemcsak hűséges bérlőiknek kívántak kedveskedni a Művészetek Palotájában rendezett koncertjükkel, hanem egy új érdeklődői kört is szerettek volna megszólítani. Az a tény pedig, hogy a Nemzeti Filharmonikusok, akik számára ez az épület az otthon is jelent, szívesen vállalkoztak a sorozatban való fellépésre, annak is deklarálása, hogy jó helyzetük ellenére ők ugyanolyan tagként kívánnak részt venni a szimfonikus zenekarok életében, mint bárki más. Az érdekességek közé tartozik, hogy bár igyekeztünk úgy szervezni a sorozatot, hogy minden zenekar vezető karmesterével szerepeljen, akadt olyan dirigens is – *Kovács László* –, aki a seregszemle során kétszer is pódiumra léphetett.

– *Mit lehet tenni azért, hogy a következő esztendőben sikerebb legyen a közönségnevelő, közönségteremtő akciónk?*

– Több időnk lesz, mint most, így a szervezési munkát korábban el tudjuk kezdeni. Lehetőség lesz arra, hogy módszeresen értesítsük az összes fővárosi iskolát, s még azt is elképzelhetőnek tartom, hogy a vidéki városokból is toborzunk diákcsoportokat. Az egyértelmű, hogy a közönségszervezésen javítanunk kell, de ez nemcsak a szimfonikus körképre igaz, hanem a többi rendezvényünkre is. Ennek a szakmának kiválóan képzett képviselői dolgoznak nálunk, remélem, siker koronázza majd fáradozásukat. Egyébként *Kiss Imre*, a Művészetek Palotájának vezérigazgatója nyilatkozott nemrégiben úgy, hogy rá kellene bírni a zenekarokat végre arra, ne idegenkedjenek a népszerű darabok másorra tűzésétől. Ne akarjanak feltétlenül felfedező, próféták lenni. Egyébként nem vagyunk a jelenlegi helyzet miatt kétségbeesve, dolgozunk, tesszük a dolgunkat. Nagyon örülök, hogy létrejöhett ez a körkép, s a következő esztendőben is lesz folytatása, mert egyértelműen pozitív a mérlege. S a sorozat talán tényleg segít abban is, hogy újabb és újabb emberek érdeklődését keltsük fel a klasszikus zene iránt, s hogy a vidéki publikum is jobban a sajátjának érezze a Nemzeti Hangversenytermet... R. Zs.

Magyar Szimfonikus Körkép – hangversenysorozat

A Művészetek Palotája hívta életre, dicséretes módon, a Symphonia Hungarorum hangversenysorozatot, melynek keretében 13 együttes lépett fel hat hét leforgása alatt a Nemzeti Koncertteremben. A 13 koncert: lehetőség a fővárosi közönségnek, hogy országos szinten tájékozódhasson zenekaraink játékát illetően. A sorozat egészére kiterjedő beszámoló azonban nem vállalkozhat többre, mint hogy minden est sajátosságait-jellegzetességeit emeli ki, szándéka szerint karakterisztikus pillanatok megörökítésével.

* * *

Január 23-án zeneigazgatója, Kocsár Balázs vezényletével lépett fel a **Debreceni Filharmonikus Zenekar**, koncepciózus programmal. Ám Mozart: D-dúr (Haffner) szimfóniájával kezdeni merész vállalkozás volt – bemelegítésnek esett áldozatul a mű. Mint a gyér közönség lelkes tetszésnyilvánítása is jelezte, remek előadásban csendült fel Kocsár Miklós: Concerto lyricója. A Szűcs Máté diplomakoncertjére készült művet ezúttal is az ő szólójával hallhattuk, s valószínűleg sokan megjegyeztük egy életre a sugárzóan tehetséges brácsaművész nevét. Szerencsés Haydn-szimfóniát (ezúttal a C-dúr, Medve-szimfóniát) és Prokofjev Klasszikus szimfóniáját egymás szomszédságában megszólaltatni – főként értő módon, vagyis úgy, hogy a műveket korábban nem (vagy alig) ismerő hallgató is felfedezzen a maga számára valamit a darabok „rokonságából”, a Prokofjev-mű „klasszikus”-voltából. Ehhez viszont az kell, hogy ne csak a karmester legyen tisztában ezekkel az összefüggésekkel, hanem a játékosok is. Mert hiába a dirigens leganalitikusabb mozdulat-kultúrája, ha a hangszeresek nem teljesítik kéréseit – sőt, hiába játszanak kézről, ha nem igazából tudják a szándékok okát-indítékát. A humor hiánya sokat levont a Klasszikus szimfónia előadásának értékéből – ebben része volt a dirigensnek is, aki túlzott-mechanisztikus agogikával próbált volna (a mű szellemével ellentétben) hatást elérni.

Összességében úgy tűnt: a Debreceni Filharmonikus Zenekar rangjának megfelelően becsülte meg e fellépési lehetőséget; elismerésre méltó fegyelmezettség, lelkiismeretes felkészülés jellemezte játékukat. Hiányzott viszont a fontosságuk tudata, a megmutakozni-vágyás, s ettől néha a zene – mintha ottmaradt

volna a pódiumon. Sajnálkozva vehettük észre: nem tudják vagy nem merik kihasználni a rendelkezésre álló nagy színpadot; középen összezsúfolódva érezték magukat biztonságban.

* * *

Nagyobb létszámú hallgatóság jutott másnap a **Szobathelyi Szimfonikus Zenekarnak**. Műsorösszeállításuk indítékait csak találgatni lehet – legjobb esetben is legfeljebb „kaleidoszkópszerű”-ként lehet jellemezni. Kezdeként 16 vonós vállalkozott korszakos jelentőségű kortárs-kompozíció, Szöllősy András: III. Concertójának megszólaltatására. A lelkiismeretességhez nem férhet kétség – ez azonban kevés: a darab most korántsem jutott el hallgatóságához. Utána, hirtelen váltással, Poulenc (hallgatni „habkönnyű”) kétzongorás Concertója következett, két pódiumra-termett fiatal szólista (Marosfalvi Tünde és Zalánki Rita) közreműködésével. Szünet utánra meglepetést tartogatott a dirigens Pál Tamás: a Szobathelyen sikeresen szereplő fiatal olasz hegedűs szőlőjével Sarasate népszerű darabja következett, a Cigánydalok (virtuóz technikai tudással, problémamentesen, ám oly groteszk mimikával, hogy megbűvölten nézni kellett!), ami után megint csak váratlanul hatott Sosztakovics: I. szimfóniája. Ennek a műsornak nem volt „súlypontja”, egyik mű sem vált az előadók szívügyévé. Az okozott állandó hiányérzetet, hogy elképesztően „kívül” tudtak maradni mindazon, amit megszólaltattak. Voltak szép pillanatok, de olyanira nem érezték sajátjuknak (néhány tetszetősen kivitelezett szólisztikus állást leszámítva), hogy lehetetlen volt intenzíven figyelni a felcsendülő zenére. Munka volt számukra a koncert (amit teljesítettek), távol a művészettől. Pedig még csak fáradtnak sem mondható a hangzás – viszont annál inkább érdektelennek!

Ráadásul, rosszízüen provinciálisnak hatott viselkedésük; a közönség-fürkészás, az ismerős-keresés (találat esetén akár hangszerrelvonóval „üdvözlés”). Mintha sohasem lett volna vendégszereplés-élményük, mintha semmit sem jelentene számukra e fellépés. Egy időben gyakori panasz volt az országos-szintű reflektor hiánya – aztán mintha már nem is lenne ilyesmire igény? Szomorú kilátások...

Lehet, hogy elvesztették a zenébe, a szépségbe vetett hitüket? Azon talán segíthetne pusztán az odafordulás gesztusa is: halljátok, milyen szép?

* * *

Szinte teltházás közönségnek okozott várakozáson felüli élményt 25-én (a Ferencsik-bérlet 4. estjén) a **Nemzeti Filharmonikus Zenekar**, koncertjének első részével. Élvonalbeli együttesünk Kovács László vezényletével Liszt méltán népszerű szimfonikus költeményével, a Les Préludes-del kezdte műsorát. Oldott légkörben áradt a muzsika, mindig szépen, mindig kiegyensúlyozott hangsín-viszonylatokban, gyönyörködtetően. Belefeledkeztünk dallamokba, harmóniákba-harmóniamenetekbe, nagyobb léptékben: hangulatokba. Bízást állíthatom, hogy a folytatás hasonlóképp lekötötte valamennyi hallgató figyelmét. Dubrovay László ütőhangszeres szólistára és zenekarra komponált Concertója ugyanis olyan sűrűn és oly változatosan adagolja a hatásos mozzanatokot, hogy lehetetlen kivonni magunkat a hatása alól. Közismert Dubrovaynak a hangszínek és a játékmód-lehetőségek maximális kiaknázására való törekvése; melyből következően autonóm módon bánik effektusokkal és affektusokkal. Ezúttal a szólista hangszerei önmagukban is élménytadóan gazdag hangsínvilágot képesek életre kelteni. Bíró Gergely pedig virtuóz módon uralta az instrumentáriumot. Ritkaság-élményként könyvelhette el a művet és előadását az is, aki talán kissé félt/idegenkedett a „modern” stílustól. Kétségkívül meghódította a publikumot a jól felépített, ugyanakkor frappáns-szellemes darab. Őszintén lelkes vastaps köszöntötte a színpadra lépő szerzőt, és még sokáig zúgott a tetszésnyilvánítás, Igen, eddig ez volt a legnagyobb siker (Ezt a közönséget kívántam volna Kocsár Brácsaversenyének is!). Nem szűk szakmai elismerés, hanem közönségreakció. Ezt kellett volna hallani mindazoknak a hivatalos-illetékes szerveknek, akik értetlenséggel, érdektelenséggel lesöpri az értékes művészetek ügyét azokon a platformokon, ahol sokminden eldőlhetne... sőt, megvalósulhatna...

Lelkes közönség hagyta el a termet a szünet kezdetén, minden bizonnyal pihentebben, mint ahogyan beült oda alig egy órával korábban. Igen, rövid időre mindenkié lett a zene – és pedig egy kortárs-mű jóvoltából! Ilyenkor kell visszasírni a „vidéki haknik” idejét – elképesztő tömegbázist lehetne visszaszerezni az úgynevezett komoly (sőt, kortárs) zenének például ezzel a koncert-féldíóval!

Igen, az első felének szól a hozsannázás, mert Brahms: D-dúr szerenádja kioltotta a lelkesedés görögtüzét. Visszasüpedtünk a jólnevelt zenehallgatói attitűdbe, s megadóan hallgattuk az egyébként szép, értékes muzsikát.

* * *

Érdemben „kupolás szerkezetűnek” mondható a **Budapesti Filharmóniai Társaság Zenekara** január 30-i estje. Nyitószámunk Kodálytól a Galántai táncokat választották. Szépgesztus, hiszen 1933-ban eme együttes nyolcvanéves fennállásának alkalmából készült a mű, amelyet kerekén 70 éve mutattak be. Azóta gyakran elhangzik, a 20. századi ismertnépszerű darabok egyike. Ez a tény kétféle hatást gyakorolhat az előadókra: tarthatják „tét-nélkülinek” a megszólaltatását, quasi ismételt eljátszásnak – míg megvan a lehetősége annak is, hogy minden egyes előadáson többet hozzanak ki magukból, alaposabb szólamtudás és műismeret birtokában. A mű magyarságához kétség nem férhet – ám elszomorító az olyan interpretáció, amikor a zenei anyanyelvesség nem érvényesül. Rico Sacconi feladata lett volna, hogy revízió alá vegye ama hangszeresek játékát, akiknek lassanként egy évtizede elnök-karnagya. Elszomorító, hogy e muzsika ízét-zamatát kevésbé érezték-értékelték, nem véve a fáradságot az élménytadó interpretációhoz. Tetszésnyilvánítás így is következik, részben a hála jeleként, amiért ismét módunk lehetett hangversenytermi előadásban találkozni e kompozícióval.

Az est fénypontját Baráti Kristóf, Paganini: D-dúr hegedűversenyének szólistája jelentette, aki képes komolyan venni a feladatot a virtuóz mű esetében, tehát korántsem tekinti brilirozási lehetőségnek szólamát. Technikai nehézséget mintha csak hallomásból se ismerne – mindig minden a helyén van. Baráti szólista-attitűdjének szembetűnő tulajdonsága a komolyság; szinte rezzenéstelen arccal játszik, legfeljebb tételszünetben, esetleg hosszabb zenekari szakaszok idején oldódik kissé a figyelem koncentrációja – s amikor a nyitótételt követően spontán tapsviharban tör ki a közönség, szemérmesen, ám őszinte örömmel elmosolyodik. Tanítani lehetne, s főként: tanulmányozni kellene azt az ökonómiát, amivel kezeli mozdulatait. Mindent az eltervezett kifejezésnek vet alá; már az elképzelései kontrolláltak, ezért kizárólag mindig az szól, amit ideálisnak tart. Könnyű dolga volt a dirigensnek és a kísérő-együttesnek – vélhetően ők is e műben lelték legtöbb örömeiket.

A ráadásaként eljátszott egykori sláger (Ernst: A nyár utolsó rózsája) arról győzte meg a hallgatót: az idők során rárakódott maní-

rok lehántásával régi-új értékek mutathatók fel.

Schumann: IV. szimfóniájában a dirigens délszaki vehemenciával hajtotta a hangszereket és hengerelte le a hallgatókat, akik a viharos hangzások után tapsukkal igyekeztek valami hasonlót produkálni. Hasonlóképp kevés meggyőző erővel.

* * *

Több urat próbált szolgálni február 6-i koncertjével a **Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara**. A „Magyar Szimfonikus Körkép” eme estjének látogatottságát biztosította, hogy a Mozart- (más források szerint: Mozart-Vásáry) bérlet része. Ráadásul, 17 ország 20 rádiója vette fel, közülük 10 pedig egyenes adásban közvetítette a rendezvényt. Ezzel függhet össze a 20 órás kezdés is – az viszont mindenképp csalódás, hogy az éppen az EBU-megrendelésre komponált műnek az ősbemutatójára nem került sor. Dubrovay László: After Mozart című darabját pedig több okból is érdeklődéssel vártuk; részben a Nemzeti Filharmonikus Zenekar estjének fergeteges sikerű kompozíciója hatására – másrészt pedig azért, mert fúvószenekari átíratát már ismerhetjük, hangfelvételtől.

Így viszont maradt a műsoron két ritkán hallható Mozart-mű: a c-moll („Árvaházi”) mise a 12 éves csodagyerek alkotása, valamint a korábban félbehagyott „nagy” c-moll mise anyagát felhasználó-kiegészítő Davidde penitente (A bűnbánó Dávid). Az előbbiben Cserekyei Andreához, Meláth Andreához és Fekete Attilához basszus-szólistaként Hámori Szabolcs társult, s mindkettő megszólaltatásában a Magyar Rádió Énekkara vett részt. A miseszöveg ismertnek tekinthető – s bizonyára sokak gondolkodtak el hallgatása közben azon, hogy a szerző mindössze 12 éves volt... A műfajilag gyakrabban kantátának, mint oratóriumnak nevezett mű esetében azonban nagyon elkelt volna a szöveg. Így, maradt a tájékozódást megkönnyítendő a műsorközlő néhány mondata, s ki-ki amit megértett a szövegből (amennyiben az énekes szólisták és a kórus kiejtése érteni engedte, s megvolt hozzá a szükséges nyelvtudás). Tehát, még a partitúra megvalósított, finom-érzékes fordulatait sem követhette értő figyelem!

A dirigens leginkább a zenei anyaggal törődött; átélte a kompozíciót, miközben általában taktírozott. A ténylegesen megszólaló hangzásba nem szándékozott beavatkozni; ebből adódóan a hegedűk analógiás artikulált fordulatai sematikusak lettek, a vonós-basszus magárahagyva hol nehézkessé vált, máskor „slepelt”, vagy épp indifferens távolságtartásával tüntetett. Ha pedig megszólaltak a harsonák, jaj volt a vonósoknak!

Abból, hogy viszonylag kislétszámú a zenekar, még nem következik, hogy egycsapásra kamarazeneekarrá lesz (kamarazenei érzékenységgel). A karmester kötelessége, hogy kiváltáságos helyzetében ténylegesen kontrollálja a mindenkor hangzasi arányokat, s neki kell elérni, hogy a szólisták éneke állandóan érzékeny kíséretet kapjon. Szinte párhuzamosan zajlott a zenei történet megannyi rétege; szerencsés esetben azonos sebességgel, s ilyenkor „találkoztak” a szólamok. Szokatlan lehetett ez a figyelmes kísérethez szokott Cserekyei Andreának (aki Vashegyi György együttesével mindig biztonságban érezheti magát), s többször tett hiábavaló kísérleteket muzikális megoldásokra Meláth Andrea is, akit újabban mind gyakrabban kényszerítenek „fregoli”-szerepkörbe koncertrendezőink. Meláth Andreának saját művészi pályája további íve érdekében és védelmében le kellene mondani végre a Jolly-Joker szerepről! Fekete Attila egyértelműen a közvetítéssel törődött – mikrofonba énekelt, s bizonyosra vehető, hogy a hangfelvételeken értékelhetőbb a produkciója. Hámori Szabolcs a megnyerő bemutatkozásra koncentrált – szépen megformált első megszólalásai után viszont esett a színvonala.

* * *

Kihasználta viszont a monumentális színpad lehetőségeit a **Zuglói Szent István Király Szimfonikus Zenekar** és a hozzá csatlakozó énekkarok: a Szent István Király Oratóriumkórus és Szent István Király Zeneművészeti Szakközépiskola és Gimnázium Vegyes Kara (a műsorközlő még tovább részletezte a mintegy 300 fős énekes-gárdát). Az iskolai zenei élet jó fél évszázados rendszeres-következetes magas színvonalát dicséri kulturális életünk eme oázisa; ahol a zenén nevelkedettek életét végigkíséri az aktív muzsikálás, s a mindenkor együtteseknek sincs gondja az utánpótlást illetően. Azok kedvéért, akik nem voltak jelen: a koncert kezdetén megtelik a színpad, s az orgonailéseket is énekesek foglalják el. Végig ott ülnek, az utolsó számig hallgatói a hangszeresek játékának. Teszik ezt belülről fakadó, példamutató fegyelemmel. Szünetben nagy a rohanás: irány a próbaterem, beéneklés lesz – aztán folytatódik a koncert, a gyönyörködőt „él díszlettel”, hogy végül (Mendelssohn: Szentivánéji álom – nyitánya, a Liener György szólójával előadott Brahms-hegedűverseny és Csajkovszkij: Rómeó és Júlia nyitányfantáziája után) felcsendüljön Kodály Kállai kettőse. Rögtön kétszer egymásután, hiszen a remek produkciót követő tapsra ismételni „kellett”. És kiderült: másodsorra, felszabadultabban, legalább olyan jól sikerült az előadás. Szép

emlékkel távoztunk tehát, megőrizve a hegedűverseny során tanúsított figyelmes-alkalmazkodó érzékenységüket, a vonósszólamok (ritka erény!) egységes-tónusos színét, általában, a főképp a vonósokra jellemző zenekari kultúrát. A konkrét művekkel való kapcsolatuk további elmélyülésre vár – de hogy a legjobb úton haladnak, az biztos. A zenekari játék a „vérükben van”, a zenei tapasztalatok pedig idővel beérnek. Az viszont nem hagyható szó nélkül: meg gondolatlanság volt nemcsak kezdő számnak választani, de műsorra is tűzni ilyen reprezentatív esten Mendelssohn nyitányát. Ha a négy álom-akkordban nem hajszálpontosan egyszerre szólalnak meg a hangok, oda a varázslat – s ezt nem szabad a véletlenre bízni. Ami korábban, a próbák során sem sikerült, valószínűleg nem itt fog „összejönni”. És erre ugyanolyan sokáig fogunk emlékezni, mint a méltán emlékezetes Kállai kettősre...

* * *

A sorozat tengelyében helyet kapott a **MÁV Szimfonikus Zenekar** estje február 8-án. Műsorválasztásukat bizvást nevezhetjük telitalálatnak. Először Prunyi Iлона szólójával Petrovics Emil Zongoraversenyét adták elő, majd Beethoven IX. szimfóniájával kívántak kedveskedni hallgatóiknak. (Ez utóbbiban Farkas Erzsébet, Wiedemann Bernadett, Molnár András és Kovács Kolos, valamint a Magyar Rádió Énekkara működött közre.)

Gál Tamás műgonddal irányította együttesét. Prunyi Iлона azzal lepte meg muzsikustársait és hallgatóit, hogy letisztultan, a zenei anyanyelv értésével és természetességével csendült fel tolmácsolásában a mű. Így beigazolódta a szerző szavai, melyeket a sorozat műsorfüzetében is olvashattunk: „Az hiszem, barátságos zenét írok, olyat, amit lehet szeretni”.

Beethoven remekét viszont, ahogyan felhangzott, nehezebb volt szeretni – pedig egyébként lehet! –, és pedig az énekes-közreműködőknek köszönhetően. A negyedik tételtől összedőlt a kártyavár, melyet pedig oly szorgosan épített vezető karmesterével a zenekar. Gál Tamás egyszerre foglalkozott a művel és az előadókkal. Az aktuális teendők (szólamok beintése) sohasem vonták el figyelmét a tételek egészéről, tehát törekedett az arányos formálásra. Nem kímélte magát; biztonságban volt tehát valamennyi hangszeres, hiszen kidolgozott koreográfia segítségével illeszkehdhetett mindig a mű-egészbe. Élt, lélegzett a kompozíció, s amikor nem adtak többletet a remekmű valamely részletének alaposabb ismeretéhez, akkor sem támadt hiányérzetünk. Mindez a kellemes gyönyörködés szertefoszlott a zárótételben, mert csak a „lejelvarázsol-

tabbaknak” nem tűnt fel a reális hangzás bántó volta. Kovács Kolos szép gesztusa, hogy kotta nélkül énekel; s aki régóta hallgatja, készséggel „belehall” többletet a ténylegesen megszólalóhoz képest – de tudomásul kellene venni végre: míg a kifejezést tudatosan uralja, a hang felett nem rendelkezik tulajdonosa. Kiszámíthatatlan, hogy mi sikerül és mi nem. Molnár András is feszengett szólamában. Farkas Erzsébet, akit először hallottam e műben, alkalmatlannak tűnt a szólam eléneklésére. Ilyen környezetben még csak az esélye sem volt meg Wiedemann Bernadettnek, hogy kárpótolhassa a közönséget. A Magyar Rádió Énekkara talán csak fáradt volt, s „túlélésre” rendezkedett be; kívülről, indifferensen-leketlenül hangzott a varázslatos ének. Hogy a szöveget nem lehet érteni, gyakori panasz – de a karakterek-hangulatok is hiányoztak, egyáltalán, az atmoszféra. Leginkább a hangos szakaszok voltak leleplezőek: hiába mutatta volna ki műszer a decibeleket, kiabálás volt legfeljebb, olyan hangképzéssel, ami nem fárasztja az énekest.

A leginkább elszomorító az egészben a nagy taps volt – a naivan hálás közönség köszönetnyilvánítása. Mert a hallgatónak minden esetben ünnep, ha „előben” hallhatja a Kilenvediket, s az Örömóda jóvoltából már-már elérheti a transzcendencia világát. Sajnos, ezúttal rászorultunk korábbi műismeretünkre és hangzó emlékeinkre...

* * *

Február 9-én a **Miskolci Szimfonikus Zenekar** lépett a Nemzeti Hangversenyterem pódiumára, művészeti vezetője és zeneigazgatója, Kovács László vezényletével. Első pillantásra jó benyomást tett a női játékosok esztétikus viselete, s a koncentrált légkör vélhetőleg együttjárója nemcsak fellépéseiknek, hanem próbáiknak is. Játékuk összecsiszolt, a vonósszólamok tónusa egységes – mindez a műsor második részében volt meggyőzőbb. Beethoven Egmont-nyitányát és II. szimfóniáját inkább csak eljátszották – a későbbi muzsika hallhatóan közelebb áll hozzájuk. Talán nem pusztán feltételezés, ha abban keresem a helyzet magyarázatát, hogy – részben épp a repertoár szélesítése kedvéért – a zenekarnak (a mostani tagságnak) nem volt módja klasszikus stílusban való jártasság megszerzésével megalapozni zenekari kultúráját. A tetszetős választék, kínálat csillogásáért az elmélyült műhelymunka hiányával kell fizetni. Aki szereti Beethovent, annak nem mondták újat – annak viszont kicsi a valószínűsége, hogy ilyen előadással új rajongókat toborozzanak zenéjének. Mintha ők sem lennének meggyőződve a mű-

vek megunhatatlanságáról, örök-aktualitásáról. Az érdektelenség, a személyes jelenlét hiánya okozta, hogy elsikkadt a szimfónia lassú tételének varázslatos álomvilága, s nem érte el a várható hatást a szellemes finálé sem. Pedig a zenei –technikai felkészültségükkel nincs gond, panaszra legfeljebb a rezesek kisebb gikszeri adhattak okot.

Annál előbb volt a második rész. (Itt még nagyobb bizalmat is lehetett volna szavazni a szólistikus állások megszólaltatóinak. Debussy: Egy faun délutánja kezdetén például felesleges „vezényelni”, a próbák során kidolgozott részletek megformálása előadóművészi feladat.) A klasszika duális rendszerében, feszültség-oldás viszonylataiban magukat kényszeredetten érző muzsikusok szép színek kavalkádját keverték ki, érzékenyen alkalmazkodó dinamikai keretek között. Két francia mű között, kontrasztáló trióként, vitális interpretációban csendült fel Horváth Bence szólójával Jereb Ervin Trombitaversenye. Az est megkoronázása a zárószám volt, Ravel: Daphnis és Chloé – II. szvitje. Itt tökéletes összehangoltság uralkodott karmester és együttese között, a „félszavakból”: félmozdulatokból való értés biztonsága. Kovács László mozdulatai, gesztusai rajzolták a formáit, s a játékosok (kisebb-nagyobb együttesként vagy alkalmanként szólista-funkcióban) rendre akusztikus megfelelőit adták. Vélhetően hasonló mértékben gyönyörködtek a megszülető hangzásban, mint közönségük.

Lehet, hogy a korrektségnek esett áldozatul a műsorösszeállítás? Korántsem csupán erősségük, tudásuk legjavát akarták megmutatni – inkább több pillanatképet vállaltak: ezek mind mi vagyunk.

* * *

Február 11-én a „Vonzások és választások” bérleti program második estjén vendégkarmester, Will Humburg vezényletével lépett fel a **Pannon Filharmonikusok**. Először szülővárosa egykori híres szülöttének, Brahmsnak D-dúr szerenádját vezényelte (az egyetlen művet, amelyet e sorozatban két zenekar is műsorára tűzött), utána pedig Bartóktól A kékszakállú herceg vára került előadásra, Meláth Andrea és (villámgyors beugrást vállalva) Fried Péter közreműködésével. Humburg lelkesen és lelkesítően dirigál. Alapos műismeret birtokában minél több, általa fontosnak tartott hangzást kíván életre hívni. Állandó-aktív kapcsolatot tart az előadókkal, a pillanatnyi aránytalanságokra azonnal korrigálóan reagál. Nagy, látványként néha túlzottan ható mozdulataival precíz össz munkát és karakterizált zenei anyagot követel. Vezeti a dallamok ívét,

s figyel a hangulati kontrasztokra. Nagy lendülettel indult a mű – a tételek során tompult az érdeklődés még a változatos hangzások iránt is. (A sokáig példás csendet mind gyakoribb koncentráció-lazító köhécselések-zörgések törték meg.) A jól felépített finálé persze nem tévesztette el hatását.

Állóképességből (is) jól vizsgáztak a pécsi muzsikusok, amikor az est második felében a Bartók-művet előadták. A kékszakállú herceg vára elsősorban Humburg számára lehetett próbakő; a zenekar – a Bartók-CD felvétel tanulságaival – jártasabb e zenei nyelvben. Megvalósult, amit bár elvárni lehet, kikövetelni nem: valamennyi előadó szívügyének tekintette a produkciót. Kontrollálható a látványból is (a zene: vizuális művészet!), a karmesterre szegeződő figyelmes tekintetekből – de főként a hangzásokból. S abból a dinamikai árnyaltságból, melynek köszönhetően Meláth Andrea hangját egyetlen pillanatra sem nyomták el, s Fried Pétert is csak olyankor volt nehéz érteni hallani, amikor azonos regiszterű kísérettel hangzott. Remekeltek a szólisták is, külön élmény volt látni Judit jelzészert (ki tudja, mennyire tudatos) mozdulatait – a sötét vár valósággá vált, amikor úgy hajtotta le a fejét, hogy árnyékba borult az arca; s együtt borzongtunk vele, amikor a zenekari „glissando”-effektusok hallatán ösztönös mozdulattal összefogta stóláját. Élő előadás volt, az első pillanattól az utolsóig (a Regös szövege ezúttal nem hangzott el – zenei megfelelője, a népdal-tónusú zenekari unisono egyenrangúan helyettesítette). S miközben Meláth Andrea Judittá lényegülését csodáljuk, ismételt hangot kell adni az aggódásnak: a megrendítő zenei élményt létrehozó hangért, ezért az értékért felelősséggel tartozik – nem szabad könnyelműen-pazarlón bánni vele!

Megtörtént a mű – létrejött az, ami az élő előadás sajátos varázsát jelenti; s most már csak azt kívánhatom, bárcsak lenne módja még jópár előadásra a zenekarnak, hogy ne csak szép emlék maradjon, hanem minél több haszonnal kamatoztatható zenei tanulságot eredményezzen.

* * *

Hangszínek kavalkádjával kápráztatta el közönségét február 13-án a **Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar**. Ezúttal nemcsak az Akadémiai Kórustársaság nagylétszámú dalosai, hanem a Gerenday Ágnes vezette Budapesti Ifjúsági Kórus is kapott szereplési lehetőséget a műsor első részében, amikor Gal James szólójával Vajda János Magnificatját szólaltatták meg. Hollerung Gábor énekari és zenekari-zenésznevelő koncepciójában fon-

tos szerep az élményszerűség. Tudja: élményre nemcsak a hallgatóknak, hanem az előadóknak is szükségük van. Éppen ezért, néha még a kiegyensúlyozottság szempontja is háttérbe szorul – egyetlen felkészült muzsikusról sem tagadja meg (magasabb zenei szempontokra hivatkozva) a közreműködés lehetőségét. Szerencsére Vajda János művében kifejezetten hatásosnak bizonyult a népes előadógárda. Vajda eme magasztaló éneke ugyanis nemcsak a Lukács evangélium történetileg zenei műfajjá vált részletének újbóli hangokba öntése, hanem személyes-összinte életérzések kifejezése. Ehhez a harsányság éppúgy hozzátartozik, mint a meghitt-bensőségesség megannyi árnyalata. A rövid szövegű, egy-egy karaktert pregnánsan megjelenítő, egy-egy hangulatot-életérzést bejáró tételek attacca követik egymást, hangzó ikonosztázt alkotva. Mindig már az első pillanatban eldől, sikerült-e megragadni az adekvát tónust – s ezúttal így történt. Hollerung biztos kézzel irányította az előadógárdát; megvan a megfelelő mozdulatkészlete elképzelési megjelenítéséhez, s a pillanatnyi hangzás azonnali korrekciójához is. Akusztikailag is „uralta” a teret; a szólistához mindig megfelelő dinamikai arányban társultak a hangszerekek, s kivételes élmény volt lehetetlen (szólisztikus) hangszer-hangokat hallani a jó akusztikájú teremben.

A tényleges hangzás kontrollált ismeretéről tanúskodott az est második részében Berlioz: Fantasztikus szimfóniája. Korántsem csupán a látvány kedvéért változott meg a zenekari felállítás, hanem (az eredmény ismeretében) konkrét helyismeretre vallott. Kihasználták a teret (terjedelmében és a dobogókkal is), s a „kényelmes” elhelyezkedés talán azt is elősegítette, hogy a játékosok ténylegesen hallják egymást. Plasztikusan realizálódott a partitúra megannyi hangszerelési finomsága, követhető volt a hangszerek-hangszínek váltakozásának játéka. Talán csak a nyitótételben éreztük a tényleges hangszeres-technikai játékot (vonós futamokat hallottunk például, jól időzítve, ám korántsem intenzíven végigvezetett hangokkal, hanem néha már-már „markírozva”), a továbbiakban azonban nem lehetett panaszunk a konkrét tartalmi kidolgozottságra sem. A Keringő-tétel agogikái sohasem sematikusan ismétlődtek, az előzmény határozta meg a folytatás milyenségét az adott pillanatban. Végig bírták erővel-energiával, képesek voltak további fokozásra; ébren tartották az érdeklődő figyelmet, s így megérdemelten arattak nagy sikert. A tetszésnyilvánítás nemcsak a kedvelt előadóknak szólt (Dohnányi-bérlet), hanem a tényleges produkciónak, tehát a köszönet kifejezéséül is szolgált.

* * *

A **Danubia Szimfonikus Zenekar** volt az egyetlen, amely műsorával nemcsak a 20-21. századi kompozíció műsorra tűzése kritériumának tett eleget (ami végülis a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekaránál nem is valósult meg), hanem Smetana Moldváját követően két jelentős magyar művet szólaltatott meg. Dirigensként alapító karmesterük, Héja Domonkos lépett fel.

A műsor három száma háromféle elgondolkodnivalót kínált. A Moldva már-már komolyzenei slágernek számít – eleve-ismerete a közönség részéről biztosítja a lelkes fogadtatást, ám az előadók részéről azt a veszélyt rejti, hogy a mű-ismerethez interpretáció-ismeret is járul, tehát a rátapadott manírok kritikátlan tudomásulvétele. A nagylétszámú vonószólamok ezért ezúttal mintha kevésbé érzékenyen követték volna a karmesteri kéréseket – vagy talán a ő is a szokásosnál jobban magára hagyta a játékosokat? Vizuális hasonlattal úgy közelíteném meg: a természeti kép akusztikus ábrázolása helyett ezúttal reprodukcióval kellett beérnünk – igaz, remek minőségűvel. De mégis éreztük: kópiáról van szó.

Lajtha László: IV. (A tavasz”) szimfóniájának megszólaltatásáért külön köszönet jár az előadóknak. A telt házi közönség sorában bizonyára szép számmal akadtak, akik először hallottak Lajtha-művet koncertteremben – netán számukra ez az est jelentette a szerző művészetével való első találkozást. Figyelemfelkeltésként feltétlenül értékes volt ez a gesztus; ám érezhető volt, hogy a fiatal muzsikusok maguk is ismerkednek – no, nem a szólamukkal, még csak nem is a művel (annál jóval felkészültebbek voltak), hanem a stílussal, pontosabban, a szerző nyelvezetével (szóhasználatával, dikciójával). Érdemes lenne oly gyakran műsorra tűzniük e művet, hogy érezzük a kifejezés választékosságát, s maguk is élvezzék azokat a szavakba nehezen foglalható jellegzetességeket, amelyek azt eredményezik, hogy Lajtha zenéje minden magyarsága mellett is franciás – és megfordítva is igaz: a franciás ízlés sohasem fed el a zenei anyanyelv magyarságát. A pozitív közönségvisszhang mérvadó lehet.

Bartók zenéje szervesen beletartozik a zenekari játékosok zenei anyanyelvének alapszókincsébe. Felszabadultan játszották a Concertót, néha kicsit talán túlságosan is közvetlenül, már ami az olvasatot illeti. Mintha megengedték volna maguknak, hogy szabadon értelmezzék maguknak a kottaképet – szinte tudomást sem véve történeti jelentőségű interpretációk tanulságairól. (Lám, hol az anyag-ismeret, hol az anyag ismeretlen-

sége jelent problémát, netán előadói hagyományok ismerete illetve, nem-ismerete!) Ezzel nem valamely neves előadó kopizálását hiányolom, hanem a kottakép kissé szabados olvasatát. Persze, egy előadást sok minden befolyásol – mindenestre, ezúttal a játéköröm messzemenően háttérbe szorította a művészi alázatot. Lám, a professzionális színvonal nem kell, hogy elvegye a muzsikusk kedvét a zenéléstől. Igaz, Héja minden mozdulatával lelkesíti a játékosokat. Az intenzitás mindenképp hasznos volt atekintetben, hogy ellenállhatatlanul magával ragadta a közönséget. A taps inkább a hangulatot tükrözte, semmint a tényleges teljesítményt értékelte. Bár ne legyünk hálátlanok: a programösszeállítás (és tényleges megvalósítása) külön elismerést érdemel.

* * *

A **Szegedi Szimfonikus Zenekar** február 23-án lépett fel e rendezvénysorozat keretében. A Budapesten viszonylag ritkán hallható együttes megbecsülte e lehetőséget, ami a játékosok számára érezhetően eseményt jelentett. Túl a fegyelmezettségen, néha már-már megilletődöttséget véltem felfedezni, a tisztelet gesztusának egyedül megnyilatkozásaként. És talán ez okozta azt az elfogódottságot, amely visszafogta a játékörömet. Vezető karmesterük, Gyüdi Sándor irányításával Lendvay Kamilló Rapszódiját, Mendelssohntól a IV. (Olasz) szimfóniát, valamint Máté Győző szőlőjével Berlioz: Harold Itáliában című kompozícióját adták elő.

Már Lendvay Rapszódijában felfigyelhetünk a hegedű-szólamok üde-szép, tónusos hangjára, igaz, a kifejezőerővel, az érzelmi-indulati töltéssel óvatosan bántak. Bár ez a tartózkodó gesztus mindvégig jellemzője volt játékosoknak, mégsem interpretációs koncepciót próbálok belemagyarázni – inkább az általuk akusztikailag kevésbé feltérképezett tereben való tájékozódás számlájára írom azt. Ha valami mindvégig hiányzott, az a drámai formálás szándéka; a ciklikus műveknek tételekből való felépítése, kisebb léptékben pedig a tételeken belüli plasztikus-áttekinthető formálás. Inkább csak egymás után következtek a különböző karakterű szakaszok, semminthogy érezhető lett volna kapcsolatuk, kölcsönhatásaik bonyolult rendszere. A túlzott kontrolláltság egyaránt megfigyelhető a dinamika terén, valamint a hangzás tömörségében-sűrűségében, magvasságában. Mintha beérték volna azzal, hogy folyamatában létrehozzák a zenét – miközben szinte alig foglalkoznak a ténylegesen megszólaló hangzás perspektivikus beágyazásával. Éppen ezért tűnt gyengének a közön-

séghez való odafordulás, az ajándékozás gesztusa.

Lendvay darabjának korrekt előadása után több felszabadultságot vártunk volna a Mendelssohn-szimfóniában, kontrasztáló színeket akkor is, ha az árnyalatok különbözősége elenyésző. Berlioz művében viszont a szólista érezhetően inspirálóan hatott a zenekarra – hallhatóan figyeltek szólamára, tehát ténylegesen betöltötték a kíséret funkcióját, nemcsak hangzó háttérrel szolgáltattak.

Összességében kissé „pasztell” hatásúra sikeredett az est, mégse bánhatta meg senki, aki meghallgatta. Ilyen szín- és árnyalatvilágnak is van létjogosultsága a nagy palettán – s ki tudja, máskor, más megvilágításban, más tónusait (is) felfedezhetjük.

* * *

Nem örvendezhetett teltházyi érdeklődésnek a sorozat záró rendezvényén, február 28-án a **Győri Filharmonikus Zenekar**, bár a jelenlévők derekasan kitétek magukért, már ami a tetszésnyilvánítást illeti. Igaz, a műsorválasztásra aligha lehetett panasz. Medveczky Ádám vezényletével Brahms-művek (Variációk egy Haydn-témára, II. szimfónia) keretették Dohnányi Ernő II. zongoraversenyét, melynek magánszólamát Baranyay László játszotta.

Ismertek és a nagyközönség számára ismeretlen; találhatott ki-ki kedvére valót, ám az ilyesfajta program rendkívül veszélyes. Az ismertek előadásának milyensége ugyanis feljogosíthatja a hallgatót, hogy következtetéseket vonjon le a továbbiakra nézve is. Ezúttal azonban másfajta tanulságok kínálkoztak.

Például, hogy nem kíván kevesebb figyelmet a komolyzenei sláger színvonalas megszólaltatása. A Brahms-variációk sorozata a téma már-már didaktikusan tagolt megszólaltatásával kezdődött – a későbbiek folyamán, a zenei anyag összetettségével arányosan vált kevésbé áttekinthetővé. Mintha a dallam szépségébe is bele lehetne unni, s a kísérő-formulákat is csak addig lenne érdemes plasztikusan játszani, ameddig jól kivehetően szólnak. Az egyes hangszínek, hangszerek-hangszercsoportok arányai iránt pedig kevés érdeklődés mutatkozott a dirigens részéről is. Összességében azonban sok részlet-szépség köthette le figyelmünket.

A D-dúr szimfóniában élvezhettük a széles dinamikai skálát, a hangszerelés megannyi részlet-szépségét – mégis, röviden úgy értékelhetném a produkciót, hogy a mű nem „felcsendült”, hanem mindösszesen „elhangzott”. Része lehetett ebben annak is, hogy a Nemzeti Hangversenyteremben való eddigi szerepléseik még nem érte el azt a mennyiséget, amely

kihívásnak tekintené az akusztikai lehetőségek kiaknázását. A nagylétszámú együttes – hagyományosan – elhelyezkedett, s ki-ki játszotta a szólamát. Aki bizonytalankodott, rontott, annak szólama feltűnően „kiszólt”. Időnként egy-egy vonós-szólam egységessége kérdőjeleződött meg. A szépen megoldott részletek hatására viszont a hallgató könnyen elbízta magát, elvárásokat táplált, magától értetődően tekintve mindazt, ami jó. A versenymű esetében viszont sajnos bántóan méltatlanok maradtak a szólistához. Baranyay nemcsak a művet tudja, hanem anyanyelvi szinten érzékeny a Dohnányi-zene fordulataira. Ehhez képest kevés a zenekari kottaképnek mégoly pontos megszólaltatása is! Jelentéstanilag különböző funkciói vannak a szünetnek például – s nem mindegy, hogy – „láthatatlanul” – összeköti vagy éppen ellenkezőleg, elvágólag tagolja az akkordokat. Szó sem lehetett a szólista érzékeny kíséréséről, legfeljebb a pontos együttlétre törekedhettek. Így viszont hiányoztak azok a kulminációs pontok, ahol hatványozódik a mű két rétege.

Úgy tűnik, az adott körülmények között ennyire tellett – s hogy ez nem kevés, abban oroszlánrészre Baranyaynak van, akivel nem kellett „törődnie” a karmesternek. Miközben tette a dolgát, időnként bizonyosan nagyon egyedül érezte magát - olykor stagnált a folyamatok íve. Amit a szerző és a mű iránt érez, átsütött játékán; felszabadultságra azonban nem sok oka volt. Mint szerep, bemutatva az áldozatot – partnerei pedig ministráltak. A hallgatóság több-kevesebb áhítatot érezhetett, akár a mű szépségeinek felfedeztén (amennyiben nem ismeri hangfelvételtől), akár pedig elismeréssel adózva a szólista-teljesítménynek, melyre a koronát a két ráadás Dohnányi-darab tette fel (Etűd-capriccio, Vízésés). Lehet, hogy egyszerűen több próbára lett volna szükség.

* * *

A másfél hónap 13 estje változatos (hang)képet mutatott. Csak azt sajnálhatjuk, hogy a zenekari zenészek, mint olyanok, általában ritkán tudják hallgatni egymás játékát. Mert elsősorban talán az ő számukra (és karmestereiknek) lett volna tanulságos szakmailag az „összkép”. Így viszont a körkép arról győzte meg a hallgatót, hogy élőzenét hallgatni jó! Élvezetes a kiszámíthatatlanság zsákbamacsakája, tanulságos a szabad műsorválasztások feltérképezése – a mindegyre elbukkanó élményszerű újdonságok pedig a zeneirodalom kimeríthetetlen gazdagságát hirdetik.

Fittler Katalin

Virágokból lesz a koszorú...

Inspiráció-leplezés Bartók hegedűműveiben

Négy részes Bartók-sorozatunk második fejezetében, a II. hegedűversennyel kapcsolatban már említettük, hogy bár a versenyművet a hagyományokhoz, a magyarsághoz való ragaszkodás hatja át, a hegedűversenyben felbukkanó emlékképek, felszakadt sebek, hamu alatt parázsló szenvedélyek többről árulkodnak, mint amire a fentiek magyarázatul szolgálhatnak. A kérdésre majd a Brácsaverseny további ismertetését követően, írásunk befejező részében keressük a választ.

A Brácsaversenyről

Bartók utolsó művével, a Brácsaversennyel kapcsolatban gyakran hangzik el a vélemény: a művel az a legfőbb gond, hogy a kézirat befejezetlen. De valójában mihez képest befejezetlen ez a versenymű? – tesszük fel a kérdést, ugyanis a kézirat áttanulmányozása után mi Bartók kijelentését látjuk igazolva, aki halála előtt 5 nappal, 1945. szeptember 21-én, a kórházba vonulása előtti estén úgy nyilatkozott az asztalán fekvő kéziratról tanítványának, Serly Tibornak: készen is van, meg nem is... A mi olvasatunkban Bartók megjegyzése azt sugallja, hogy összeállt a versenymű, annak minden lényeges zenei gondolata lejegyzésre került, és már csak a különálló részek összeillesztése, a zenei anyag letisztázása, illetve kisebb módosítása, valamint a kíséret pontosabb kimunkálása váratott magára. Érdekes módon, a fentieket még a kíséret üresen hagyott ütemei is alátámasztják. Az 1. tétel 165–173. ütemében, a kézirat 20. (14.) lapján a kíséret hiányát a magyarítja, hogy hasonló zenei anyag található (kísérettel együtt) a kézirat 15. (9.) lapján. De üres ütemeket találunk a 3. tétel kíséretében is, az 5. ütemtől kezdve, ahol Bartók jelzi, hogy jó ideig szinte mechanikusan folytatható a kíséret, a későbbiekben természetesen figyelembe véve a harmóniaváltásokat. (Az utóbbi rész a kézirat 10. (4.) oldalán található, a lapot megfordítva kell tartani.)

Meglátásunk szerint a befejezetlenség érzését mindenekelőtt a versenymű struktúráját illetően felmerülő kételyek táplálják, vagy másként fogalmazva: a struktúrával kapcsolatos tisztánlátás hiánya vezetett el a fenti, kényszerű magyarázathoz.

Az első látásra kuszának tűnő kézirat ismeretében, valamint Bartók véleményét olvasva, (akiről nem gondoljuk, hogy bármilyen értelemben is „kész”-nek minősített volna egy kompozíciós szempontból befejezetlen művet) úgy látjuk, hogy a struktúra helyeállításával egyáltalán nem irreális célkitűzés, hogy egy napon egységes egészet alkotó, hiteles Bartók-műként tarthassuk számon a Brácsaversenyt is. Mindenesetre, ebbe az irányba tett, fontos lépésként kell üdvözlőnk Bartók Péter (Nelson Dellamaggiore) 1995-ös, és Erdélyi Csaba 2002-es, kéziraton alapuló átdolgozásait.

Lássuk, hogyan áll össze a „kusza” és „befejezetlen” kézirat lapjaiból ez a nagyszerűen felépített versenymű, amelynek strukturális egységének felmutatásával az eddigi kiadványok adócsak maradtak. Mivel Serly betoldásai, illetve elhagyásai miatt a tételek terjedelme is módosult, támpontként általában Erdélyi Csaba ütemszámozását vesszük alapul (Promethean Editions Limited, 2002, Wellington, New Zealand) kivéve a Lento- és Allegretto-részt, ahol külön ütemszámozást alkalmazunk.

Az 1. tétel 1–43. üteme a kézirat 18. (12.) lapján került lejegyzésre. A 44–65. ütem a 15. (9.), a 66–98. ütem a 16. (10.), a 99–124. ütem a 17. (11.), a 124–128. ütem a 19. (13.), a 129–137. ütem a 17. (11.), a 138–164. ütem a 19. (13.), a 165–173. ütem a 20. (14.) lapon található. Az itt hiányzó 174–180. ütem 7 ütem terjedelmű kíséreténél a kézirat 15. (9.) lapján található, hasonló zenei anyag kíséretét kell figyelembe venni, lásd Erdélyi Cs. kiadványának 54–60. ütemét.

A 181–190. ütem a 20. (14.), a 191–225. ütem a kézirat 21. (15.) lapján került lejegyzésre.

A 2. tétel (1–57. ütem) a 9. (3.) lapon, a *Lento* (14 ütem terjedelmű kadencia) a 21. (15.) lapon, az *Allegretto* 1–10. üteme a 9. (3.) lapon, 11–59. üteme a 8. (2.) lapon található. (Az *Allegretto* 34. ütemében kezdődő, 16 ütem terjedelmű kanasztánc-közjátékhoz zongora bal kézszólamot kell szerkeszteni, majd pedig a szólóbrácsa 10 ütemes refrénje alá is zongorakíséret szükséges. Bartók kanasztánc-feldolgozásai (Gyermekeknek I–II., 37. és 40. szám, lásd a „Magyar képek” 5. számát is, a „Hűsz magyar népdal” I. füzet 7. száma, vagy a „Tizenöt magyar parasztdal” 15. száma, stb.) szerencsére jó alapot adnak ahhoz, hogy a zongorakíséret többé-kevésbé hitelesen pótolható legyen.

A 3. tétel 1–71. üteme a kézirat 10. (4.) lapján van. A 72–146. ütem a 11. (5.), a 147–202. ütem a 12. (6.), a 203–255. ütem a 13. (7.) lapon található.

*

A Brácsaversenyről készült írásunkban gyakran hivatkoztunk a verbunkos dallamgerinc „hősi” hangsorára. Ezzel kapcsolatban most Serly Tibor nyilatkozatából idézünk, amely Donald Maurice: Bartók's Viola Concerto (Oxford, 2004, 44. l.) c. könyvében olvasható: „Az egész versenymű a dominánsseptim-akkordon alapszik. Egy napon sokkal részletesebb vizsgálati elemzéssel rendelkezünk majd arról, hogy milyen irányba haladt Bartók. A dominánsseptim-akkord valamennyiünk nagy ellensége volt – engem is beleértve –, amire utálattal tekintett a XX. század.”

Mivel Serly nem fűz bővebb magyarázatot a dominánsseptim-akkorddal kapcsolatos, fenti észrevételéhez, csak sejthetjük, hogy a moll hangsor emelt VII. fokára épített, domináns funkciójú, szűkített szeptimakkordra („szi-ti-re-’fá) gondolhatott. Nem akkordikus (függőleges irányú), hanem „vízszintes”, hangsor-szemlélettel értelmezve Serly kijelentését, Bartók „egymásra helyezett” hangsoraiból (polimodalitás) kiindulva gyanítjuk, hogy Serly arra a „szi-ti-re-’fá „csigolyasorra” gondolhatott, amire a verbunkos dallamgerinc hősi hangulatot sugárzó, „szi-lá-ti-dó-re-mi-’fá hangsorának „izomzata” és „izületei” ráépülnek, és amelyben a hősi hangulatúpest felidéző „sarokhangok” szerepét valóban az említett szeptimakkord hangjai töltik be.

A Brácsaverseny Allegretto-tétele

Mint tudjuk, Bartók a magyar népzene fejlődése szempontjából fontos szerepet tulajdonított a kanasztáncnak, amit a hangszeres verbunkoszene egyik kiindulópontjaként tartott számon, és amely közvetve az új magyar népdalstílus kialakulására is hatással volt.

A Brácsaverseny Allegretto-tételére egyrészt a kvart-szerkezet jellemző, (lásd az énekekre és zongorára írt „Hűsz magyar népdal” kanasztáncának (7. sz.) jellegzetes kvart-lépéseit, amihez kvart-hangközökben mozgó kíséretet társít Bartók), másrészt a jellegzetes [TTT] | [T] | [TTT] | [T] | kanasztánc-lüktetés. Ez a ritmika már a tétel formai tagolása érdekében, 3/4-es ütemmel (26. ütem) lezárt első szakaszának „csatajelenetében” is megjelenik, még egyelőre csak a zenekari kíséretben. Az a körülmény, hogy a tétel első szakasza az ötfokú Páva-dallam ’ef-esz-cé-bé-,asz hangkészletére épül, jól tükröződik a kíséretben is. Ezeket a hangokat tartalmazza a 11. ütemben megszólaló szólóbrácsa, kvartokból felépített „cé-ef-bé-’esz alapakkordja is (a hiányzó asz-hang a kíséretben ismétlődik), elindítva azt a 8 ütem terjedelmű akkordikus sort (brácsa-„kontrát”), amely a Páva-dallamokból összeállt (lásd az akkordikus

részben négyes térbeli elhelyezkedéssel rejtőző, cé-ről, ef-ről, bé-ről és esz-ről indított Páva-dallamok hangkészletének egyidejű jelenlétét), hősiesen harcoló „sereg” energikus vagdalkozását jeleníti meg.

Az akkordikus rész első 4 ütemét Bartók egy kvarttal feljebb emelve megismétli, majd variációs jelleggel, körülíró mozgással halad visszafelé az akkordikus soron, miközben folyamatos nyolcadmozgássá sűrűsödő, egyre merészebb kvartgrásokkal (gondoljunk a sakkjáték „kvartokban” haladó lógrásaira...) tarkított kíséret társul a harci forgatagban összekuszálódott lovasvágtá-ritmusokhoz.

Több szempontból is érdemes megvizsgálni ezt a 19–26. ütemig tartó szólóbrácsa-szakaszt. A 20–26. ütem látszólag kromatikus mozgással lefelé ereszkedő dallamíve a tételt, illetve az egész brácsaversenyt ef(re)-kezdettel uraló Páva-dallamhoz igazodva, asz (fá)-kezdettel rejti az 'asz-gé-ef-esz-dé-cé-(há)-(á)-(gé) verbunkos dallamgerinc hangsorát, amelynek utolsó hangjai már a 28. ütemben kezdődő brácsavariációban folytatódnak. Hét ütemmel később, a zenekari kanasztánc-téma (lásd: Zenekar, 2006/1., 37. l.) ugyanerre a verbunkos hangsorra hajlik rá.

Az Allegretto kvart-szerkezetének megfelelően, a szólórész a 24. ütemtől már esz-kezdettel ('esz-dé-cé-bé-á-gé-fisz-é-.dé) halad lefelé a verbunkos dallamgerincen. A 3/4-es ütem végén rövid időre megtorpan, majd folytatása átnyúlik a 28–33. ütem brácsavariációjába, amelynek hangulattípusa már a szólórész 21–26. ütemében is jelen van (itt csak az á-hang hiányzik, mivel a szintén hiányzó bé a kíséretben ismételt előfordul, továbbá a szólórész 11–15. ütemében is).

Most lássuk, hogyan alakul az Allegretto második részében a 11–15. ütem kvartokból felépített, 'cé-ef-bé-'esz alapakkordjának további sorsa.

A cé-hangon záruló brácsavariáció utolsó ütemei cé-kezdettel (2 b) tartalmazzák a Páva- és a Pünkösdrózsa-dallamot. Ez a két dallam a 34. ütemtől, négy ütemenként kvart-emelkedéssel megszólaló kanasztánc-témában előbb ef-kezdettel (3 b), bé-indítással (4 b), majd esz-hangról kezdve (5 b) rejtőzik, mind a négy esetben ráringatózva a „hősi” verbunkos dallamgerincre.

Az imént még az összekötő „híd” túlsó oldalán harcoló „Pávák” tehát ezen az oldalon már a „Pünkösdrózsaikkal” összefonódva kelnek tánra...

Külön figyelmet érdemel a cé-hangon záruló brácsavariáció alatt felhangzó, 7 ütem terjedelmű, szintén cé-hangon záró zenekari átvezetés (27–33. ütem). Előző írásunkban (Zenekar, 2006/1., 37.l.) már foglalkoztunk az Allegretto első és második szakaszának összekapcsolásával, akkor még csak a szólóbrácsa számára keresve a lehetséges összeillesztési pontot. Az Allegretto második szakaszának zongorakíséret-lehetőségeit mérlegelve, a kéziratról készült, valamivel jobb minőségű másolat (Bartók Archívum) tanulmányozása révén azóta pontosabb képet sikerült kialakítanunk a kapcsolódást illetően.

Az Allegretto 3/4-es ütemmel lezárt, első szakaszt követően (a 3/4-es ütem a tétel tagolása miatt kerül ide), a 27. ütemtől Bartók a zenekarral kívánta megismételtetni a szólóbrácsa 11–26. ütemének anyagát (lásd Erdélyi Cs. kiadványát). Később, a kézirat 8. (2.) lapján, a 26. ütem után, a tervezett zenekari ismétlést jelölő ütem fölé jól látható, bekarikázással kiemelt x-jelzést tett, értelmezésünk szerint így jelölve, hogy ide egy újabb szakaszt kíván beilleszteni. (Megjegyzendő, hogy amikor csak néhány ütemet kíván betoldani, más jelölést használ, lásd pl. a 9. (3.) lapot. Bekarikázott x-jelzés máshol nem található a kéziratban.)

A zenekari kíséretet a megfelelő sorban tovább folytatja (ez lesz az Allegretto 27–33. üteme), és cé-hangon zárja. Ennek a 7. ütemes zenekari átvezetésnek a 2. üteme alá halványan látható x-jelzést tesz, jelölve, hogy itt kell majd belépni a 6 ütem terjedelmű, szintén cé-hangon záró brácsavariációval.

Az ALLEGRETTO középrészének a kézirat alapján rekonstruált brácsavariációja és kísérete:

A zenekari átvezetés kvartokban lefelé lépő, 'desz-asz-,esz dallamvezetésében, és 'esz-desz-,cé zárásában egyrészt a szólóbrácsa 14–15 ütemének hangulati elemeit ismerhetjük fel, másrészt már benne rejlik a kanasztánc 5–8. ütemének (38–41. ütem) 'desz-cé-(bé)-asz-(gé)-(ef)-édé-,cé hangsora is, a zárójelbe tett hangok nélkül.

A zenekari átvezetés 1–2. és 3–4. ütemében lévő desz-dé és asz-á ringatózás dé- és á-hangjai mintegy „összekacsintanak” a felette mozgó brácsavariáció verbunkos hangsorának hasonló hangjaival. A 28. ütem kísértének asz-hangja, és a felette megszólaló brácsavariáció gé, dé, és há-hangjai ugyanazt a hiányos „hősi” hangsort ('fá-mi-ti-,szi) adják ki, amivel a Brácsaverseny 18. ütemében (1. tétel) már találkoztunk, miközben az üres G-húrja folyamatosan ráringatózó brácsavariáció a verbunkos dallamgerinc hangulatát idézi fel, szintén hiányos hangsorral (ef- és cé-hang nélkül).

A zenekari átvezetés lüktetésén érződik, hogy egyrészt a kanasztánc-jelleg újbóli felidézésére törekszik, másrészt a zenekari átvezetés 1. és 3. ütemének ritmikájával, valamint az 5–7. ütemmel az Allegretto 24–26. ütemének (szólóbrácsa) „tükörképét” villantva fel, lényegében a korábbi elemekből épít hidat a hamarosan felhangzó kanasztánc-hoz. Megfigyelhetjük, hogy a zenekari átvezetés felett lüktető brácsavariáció első üteme, valamint a mindvégig az üres G-húrja ringatózó dallamvezetése szintén a 34. ütemben megszólaló kanasztánc hangulatát készíti elő. A csatajelenetet (1–26. ütem) követően, a „hídon” áthaladva (27–33. ütem) már a vidám hangulatú, 16 ütem terjedelmű kanasztánc, és annak 10 ütemes refrénje (szólóbrácsa) fogad bennünket, tartalmilag is természetes „ellensúlyt” képezve az Allegretto pontosan kiegyensúlyozott, 10+16+7+16+10=59 ütemes struktúrájában. A számok – a 6 ütemes szólóbrácsa-variációt véve alapul „híd”-ként, a tétel közepén – az arany metszés szerinti, Fibonacci-féle ...3,5,8... számsor dupláját adják ki.

*

Bartóknak, Fábíán Felicitaszhoz fűződő diákori kapcsolatán kívül három nagy szerelme volt életében: mindhárman hegedűsök. A 21 éves Bartók 1902 májusától kezd járni Arányiékhoz, és öt éven át tanítja zongorára Hortanszot (Hortense, beceneve Titi). Hamarosan fülig szerelmes lesz a 16 éves Arányi Adilába. Az igen eleven Adila kedveli Bartókot, de nem szerelmes belé, és így a dologból nem lesz semmi. Adila 1906 őszétől nagybátyjánál, Joachimnál folytatja hegedűtanulmányait, Berlinben.

*

Bartók nagy szerelme Geyer Stefi iránt 1907 tavaszán kezdődik. Az 1908. február 13-i végleges szakítás szinte a nemlét szélére sodorja Bartókot. Évekig kerüli Stefi társaságát, aki aztán 1911-től Bécsben, majd 1920-tól Svájcban él. Csak jóval később találkoznak újra, amikor a hegedűművész nő már évek óta Svájcban van férjével.

Bartókot a Geyer Stefivel való, 1908. február 13-i végleges szakítást követő, súlyos válságból a tanítványával, Ziegler Mártával kezdődő kapcsolata, majd 1909-ben kötött házassága segíti ki.

1909. február 4-én így ír Ziegler Mártának, a Nyitra környéki Darázsról, ahol népdalt gyűjt:

„Azelőtt nem hittem, míg magamon nem tapasztaltam, hogy valakinek művei tulajdonképpen életrajzával pontosabban jelölik meg életének nevezetes eseményeit, irányító szenvedélyeit. Persze csak igazi és igaz művészről beszélünk. Különös, hogy a zenében mindaddig csak lelkesedés, szeretet, bánat, legfőljebb elkeseredés szerepelt indítóokul – vagyis csupán u.n. magasztos érzelmek –. Míg a bosszú, torzrajz, sarcasmus csak a mi időnkben élnek vagy fogják élni zenei világukat. Ezért talán az előbbi korok megnyilatkozó idealizmusával szemben a mai zeneművészetet reálisnak lehetne nevezni, mint amely válogatás nélkül őszintén, igazán minden emberi érzelmet bevesz a kifejezhető sorába...”

Perzselő angyalszárnyak...

Arányi Jelly 10 és fél éves zeneakadémista előkészítő növendék, amikor 1904. dec. 10-én a Joachim-kvartett búcsúfélépését tartja Budapesten, a Royal-teremben. Joachim Budapesten élő húgánál reggeli utáni családi összejövetelt tartanak, ahol Adila a Beethoven-koncert 1. tételét, Jelly pedig egy Spohr-hegedűversenyt játszik nagybátyjának.

Joachim ekkor hallja először Jelyt. Rendkívül elégedett játékaival, és szeretné Berlinbe vinni, hogy nála tanuljon, de mivel túl fiatal, szülei nem engedik.

Jelly ezt követően szépen fejlődik, 1908 ősztől Bécsben, Klagenfurtban, Triesztben, Marburgban és Goriziában lép fel nővéreivel. 1909 februárjától Angliában töltenek négy hónapot, majd Olaszország, Franciaország, Svájc és ismét Anglia következik.

Édesanyjuk is velük utazik. Anyagi helyzetük most már azt is megengedi, hogy a londoni házon kívül egy nyaralót is béreljenek. Itt éri őket az 1. világháború kitörése, és már hiába utaznak Ostendébe, nem tudnak visszajutni Budapestre.

A háborús éveket Angliában töltik, és az angol külügyminisztérium csak 1921-ben engedélyezi, hogy hazalátogassanak. Jelly felkeresi Bartókot és együtt kamarazenélnék. Bartók ekkor már hosszabb ideje nem komponál.

Egy, a Gellért hotelben tartott ebéd alkalmával Jelly megkérdezi Bartóktól, nem írna-e valamit hegedűre. Az Arányi-nővérek életrajzírója, Joseph Macleod így számol be erről (The Sisters d'Arányis): „Bartókot teljesen lenyűgözte Jelly egyénisége és ihletett játéka. Benyomása még inkább megerősödött, amikor egy barát házában ismét együtt játszottak. A kislányból, akit korábban ismert, kivételes tehetségű muzsikussá, és rendkívül bájos hölggy lett...”

Amikor 1921. szept. 21. körül az Arányi-lányok visszautaznak Nagy-Britanniába, az osztrák vasutas sztrájk miatt hajóval mennek Bécsig. Bartók kikíséri őket, és a rakparton állva, szűkszavúan megjegyzi Jellynek: „Már el is kezdtem Magának egy szonátát.”

Amint a Gellért szállóban lezajlott beszélgetéssel kapcsolatban Macleod írja: „...A rákövetkező napon már Bartók fejében voltak a mű témái, és a dumai gőzhajónál mondta neki, hogy hosszú hallgatás után most már biztosabb önmagában. Miközben komponált, elképzelte, milyen hévvel fogja Jelly játszani az első, allegro tételt, milyen szépek lesznek a kantilénák az adagio-ban, és milyen fuoco barbaro módon adja elő a harmadik tétel egzotikus táncritmusait. Mondta, hogy kizárólag neki írta a művet, és ha nem tudja, vagy nem akarja eljátszani, akkor ő sohasem fogja azt előadni...”

Hogy az Arányi Jellyvel történt találkozás milyen nagy hatást tett Bartókra, ez a feleségének, Ziegler Mártának Bartók édesanyjához, 1921. okt. 19-én írt, alábbi sorából is kitérünk:

„...Majd kibújok a bőrből, – Béla avval lepett meg, hogy – komponál! Végre-végre megint, – alig bírtam magammal, mikor reggel megmutatta születésnap ajándékként a hegedűszonátát, amin dolgozik... Olyan boldog vagyok, – mennyit félttem, hogy az utolsó évek sok nyomorúsága végleg meg fogja bénítani Béla munkarejét, – s olyan hálás vagyok Arányi Jellynek, akinek a szép hegedűlése kiugratta Bélából ezt a (mint meséli) régen szunyadvó tervet. –”

Az I. hegedűszonátát Bartók és Arányi Jelly először Londonban adja elő 1922. márc. 14-én, a magyar követségen, majd márc. 24-én nyilvánosan is.

M. Gillies a következőket írja erről az időszakról (Bartók in Britain, Oxford, 1989, 138–139. l.): „Bár Bartók nem Arányiéknál lakott, sokat időzött Titi (megj.: Hortense) otthonában, a Chelsea-városrészen lévő Elm Park Gardens 18-ban, ahol Jelly és édesanyjuk is lakott akkoriban. Miután a legfontosabb londoni koncert-kötelezettségeknek eleget tettek, Bartók néhány napig egy, a Half Moon Street-en, a Piccadilly oldalán lévő címen lakott.

Az, hogy Jelly néhány nap múlva emlékeztette Bartókot, adja vissza a kulcsot a lakás tulajdonosának, azt sejteti, hogy ezt a London központjában lévő lakhelyet is a család intézte el számára...

Arányiék kezdték idegesítőnek találni. A dolgok Párizsban fordultak válságosra, ahová Jelly édesanyja kíséretében utazott, hogy néhány koncerten működjön közre Bartókkal. Mindannyian a Majestic Hotelben laktak, és a közelség, és a gyakori érintkezések nyilvánvalóan még tovább fokozták a meglévő feszültséget. Bartók kezdte szabályosan üldözőbe venni Jelyt, de ő nem tudta komolyan venni vonzalmának megnyilvánulásait. Meglehetősen naiv módra, Jelly nem ébredt tudatára, hogy a zenei dolgokkal kapcsolatos, gátlásoktól mentes lelkesedését másképpen is lehet értelmezni. Párizsban hamarosan azon vette észre magát, hogy igyekszik kerülni Bartókot, és visszautasította, amikor ő egy hangversenyre hívta.”

Jelly ápr. 13-án többek között ezt írja édesapjának Budapestre:

„...A múlt szombaton volt életem talán legizgalmasabb zenei eseménye. Bartók és én játszottuk szonátáját egy hangversenyen, és a legnagyobb ma élő zeneszerzők jöttek el meghallgatni; ez délután történt, és este valamennyien eljöttek egy estélyre, hogy még egyszer hallják – Ravel, Stravinsky, Szymanowsky és sok más, kevésbé jelentős szerző. (Megj.: ott volt még Milhaud, Poulenc és Honegger is.)

Azt mondták valamennyien, hogy én vagyok a legnagyobb hegedűs, stb. Nagyon izgatott lettem, és nagyon örültem neki... Bartók holnap megy el – örülünk ennek, mert kicsit nehéz együtt lenni vele –, de meg kell mondanom, igen nagy sikere volt itt is, meg Londonban is.”

Jelly ápr. 18-án így ír ugyanerről Titinek, Párizsból (M. Gillies i.m. 139. l.)

„Kimondhatatlanul örültünk ma érkezett levelednek. Bartók megkeresítette az életünket itt. Londonból majd bővebben írok. Időpocsékolás volt annyit segíteni Bartóknak – szörnyen undorító egy alak... Holnap hazamegyünk. Bartók már elment...”

Lássuk, mit tudunk meg Macleod életrajzi munkájából:

„Jelly kicsit bűnösnek érezhette magát. Az elmúlt év októberében (megj.: szeptemberében) szeretett játszani Bartókkal Budapesten, és így mondta: közben kissé naiv módra emlékeztetnie kellett önmagát arra, hogy mindez a felesége előtt történik. Ahogy a születő kacérkodásoknál történik, Jellynek fogalma sem volt róla, hogy már pusztán szárnysuhogásával is megperzseli az emberek szívével... [Bartók] nem jött ki a feleségével... Magyarországon könnyen ment a válás, de Jelly nem tudott megbarátkozni a gondolattal, hogy feleségül menjen hozzá... Jelly iránta megnyilvánuló érzelmei nem mentek túl azon, amit egy régi barát és nagy muzsikussal íránt táplál az ember: de ezt az elutasítást ő rosszul viselte. A mértékletes emberek szokása szerint másnap, ebédnél túl sokat ívott. Jelly ettől kijött a sodrából. Ezt írta naplójába: »Az jó és nagyszerű, hogy nekem kellett inspirálnom ezt a remek szonátát, – de úgy látszik, egy nő nem tud egy férfi lelkére hatni anélkül, hogy ne okozna neki nagy bajt. Ez szomorú, nagyon is szomorú, hogy miattam kell szenvednie ennek a nagy embernek.«

Végül olvassuk el, hogyan vélekedett az I. hegedű-zongoraszonáta párizsi előadásáról a francia zenetörténész, Henry Pruniéres. (A kritika a La Revue Musicale 1922. máj. 1-i számában jelent meg, lásd Bartók-breviárium, 293–295. l.)

„...Csodálatosan játszotta ezt a Vieux-Colombierben a szerző és egy bámulatos művész, a szerző honfitársa, Arányi Jelly, aki meglepő könnyedséggel győzte le a műben felhalmozott technikai nehézségeket és vissza tudta adni az abban rejlő szenvedélyes líraiságot, kétségbeesést és diadalmas örömet...”

Érzésem szerint ez a szonáta a legjelentősebb mű, melyet Európában húsz év óta hegedűre írtak. Hatalmas élettel alkotás, telve túlradó szenvedéllyel, fájdalommal és örömmel. Roland-Manuel szavait idézve valóban »mestermű ez, kristályosan áttetsző, tiszta és kemény mestermű«.

Lássuk, hogyan írja le az események további alakulását M. Gillies (i. m. 139–143. l.):

„...Bartók túl messzire ment, ráadásul nehezen tűrte a visszautasítást. Egy együtt elfogyasztott ebédnél túl sokat ívott, ezzel további viselkedését váltva ki.

Ez a Bartók és Arányi Jelly közötti érzelmi konfliktus több volt, mint »vihar egy pohár vízben«. Bartók koncert-lehetőségei veszélybe kerültek Nagy-Britanniában. Ottani fő támogatóit bántotta meg, és nem várhatta tőlük, hogy vegyék a fáradságot újra segíteni neki. Novemberben igen megcsappantak a nagy-britanniai látogatás lehetőségei. Amikor az Ibbs és Tillett koncertiroda közös szólóestet próbált rendezni Jelly és Bartók részére Wales-ben, Jelly azt válaszolta, nem szándékozik Nagy-Britanniába menni (megj.: vagyis Londont és Angliát elhagyni), és javasolta, hogy az iroda magával Bartókkal vegye fel a kapcsolatot, amennyiben az ügy intézését folytatni kívánja. Bartók a június végén (1922. jún. 24) Calvocoressi-nek írt levelében azon kesereg, hogy nem kap híreket az Arányi-nővérektől, levonva a következtetést: »bármennyire is szeretnék visszamenni Angliába a most következő télen, ezt a tervet egyelőre nem tudom megvalósítani.« Még augusztusban sem kap semmiféle hírt, ami arra készíti, hogy újabb panaszkodó levelet küldjön Calvocoressi-nek:

»Most megpróbálok itt gyakorolni a szonátát Waldbauerral, és a fiatal hegedűssel, Székellyel; Remélem, mindketten tisztességesen el fogják játszani; de – amennyire a játéukat ismerem – sajnos szinte bizonyos vagyok benne, hogy egyikük sem képes csak némileg is megközelíteni azt a csodálatos, tökéletes előadást, amit ettől a páratlan művésznőtől volt szerencsénk hallani.« (Megj.: 1922. aug. 22-én, németül írt levél.)

Telt-múlt az idő. 1923 márciusára még mindig nem jutott előbbre a brit látogatás ügye. Bartók szerette volna 1922-ben írt, új (második) hegedűszonátáját Arányi Jellyvel előadni, akinek – a visszautasítás ellenére – a szonáta ajánlása szólt. De mivel erre a közreműködésre nem volt kilátás, a bemutató előadásra Berlinben került sor február 7-én, a szerző és Waldbauer Imre társaságában.

Nem sokkal később, a Nemzetközi Kortárs Zenei Társaság munkálkodásának köszönhetően lehetővé vált a brit turné. A Társaság kérésére Jelly beleegyezett, hogy egy május 7.-i hangverseny fő műsorszámaként előadja Bartókkal mindkét hegedűszonátát. A kritika elismerte hozzájárulását az előadás sikeréhez, bár Bartók fanyar hangszerkezelési technikája valamelyest levont a játék összhangjából...

Bartók 1923. évi első látogatása idején a nővéreket a legnagyobb aggodalom töltötte el édesanyjuk egészségi állapotának gyors rosszabbodása miatt. Jelly olyan szomorú, hogy senki másra, így Bartókra sem képes ekkor gondolni. A Bartók vizsgautazását követő egy hónapon belül édesanyja meghal. (Megj.: Arányi Taksonyné 1923. június 10-én hunyt el. Előzőleg rosszindulatú daganattal operálták.) Személyes fájdalom ellenére a nővérek egyre nagyobb gyakorisággal folytatják tovább a koncertezést.

Titi 1923. május 14-én levélben számol be Budapesten lévő édesapjának édesanyjuk állapotáról, említést téve Bartók londoni fellépéséről is: »... Bartók ma megy haza. Volt sikere és csinált is pénzt. Egészen jól viselkedett és sympatikusabb volt. Mi nagy mesternek találjuk és mások is, habár még eddig csak kevesen értik meg. Jellynek nagyon jól mennek a koncertek, már jövőre is nagyon kérik... Jellynek nagy sikere volt mikor Bartókkal játszotta a szonátákat. Most jött meg az első szonátája a nyomdából és mindkettő Jellynek van írva...«

»Amikor Bartók 1923 végén ismét Nagy-Britanniába látogatott, a nővérekhez fűződő hangverseny-kapcsolatai tovább javultak. Jelly kétszer játszott vele, november 30-án nyilvános hangversenyen az Aeolian Hallban, amelynek fő műsorszáma a II. hegedűszonáta volt, és egy pri-vát összejövetelen...

...A kapcsolatok javulását mutatja, hogy Jelly és Adila szívesen csatlakoznak Bartókhöz egy 1923. december 20-án, Genfben tartott koncert alkalmával. Ennek az előadásnak fő műsorszáma a nővérek *piece de résistance*-darabja (megj.: a közönség ellenállását leküzdő műsorszáma), Bach d-moll, két hegedűs versenyműve, és Bartók I. hegedűszonátája volt. A másodikikat Jelly és Bartók adta elő, bár az előző héten Adila is játszotta azt Bartókkal Londonban. Jelly előre látta, hogy kellemetlenség lesznek az »igen sznob közönség« miatt. Míg a Bach-mű

előadását nagyon sikeresnek ítélték, a Bartók szonáta után alig tapsoltak. Az »túlnehéz feladat volt a publikumnak« (megj.: Bartók dec. 21-i levele szerint), amit Bartók beletörődéssel vett tudomásul. Látva a mű korábbi, kedvezőbb fogadtatását, a nővérek ószintén sajnálták, hogy zenéjét ilyen utálattal fogadta a konzervatív svájci közönség. Elutazásukkor biztosították Bartókot, hogy rendszeres bázisra építve, az elkövetkezendő években sok koncert-szerződést tudnak szerezni neki Angliában. Bartók nem tette próbára őket határozott ígéretük érvényességét illetően. Gyorsan kilépett a brit érdekszférából, sok, nagy fáradtsággal megalapozott kapcsolatot veszítve el ezzel. A tanítás, terjedelmes román népzenei tanulmányának előkészületei, az új családi kötelezettségek és betegség – mindezek együtt évekre tették csaknem lehetetlenné a külföldi koncertturnékat és az alkotó, kompozíciós munkát. Hogy Bartók kívánságára történt-e így, vagy sem – mindenesetre bármilyen, Jellyhez fűződő, folytatódó kapcsolat nyilván aggodalommal töltötte volna el új feleségét, Dittát.

Arányiék a maguk részéről nem igyekeztek további koncerteket szervezni Bartók bevonásával. Jelly ereje teljében volt, 1924-ben Ravelt a „Tzigane”, a következő évben pedig Vaughan Williams-t a „Concerto Accademico” megírására inspirálva. Bartók csak egy volt a sok közül, akiket elbűvölt tehetségével. Bár Jelly nagyritkán előadott egyet »az ő Bartók-szonátái« közül – például 1925. június 9-én, az Oxford University Musical Club közönségének –, egyébként a nővérek keveset tettek Bartók zenéjének nagy-britanniai népszerűsítése terén...

1927 decemberéig Bartók és Arányi Jelly nem találkozott. Mindketten nagy hangversenyturnékra utaztak az Egyesült Államokba, ráadásul Jellynek több fontos hangfelvételt is teljesíteni kellett. Nem sokkal azután, hogy Bartók New-Yorkba érkezett, egymástól függetlenül, mindkettőjüket meghívták ugyanarra az összejövetelre. (Ez a Bohemians Club-ban volt, valószínűleg december 18-án, ahol Mengelberg, Rahmanyinov és Szigeti is megjelent.) Jelly közvetlenül karácsony után, Titinek írott levelében megjegyezte: »Láttam ismét Bartókot egy összejövetelen – olyan boldogtalannak látszik, de a zenéje, amit megint játszott, nagyszerű...« Bartók fennmaradt leveleiben nem történik említés az összejövetelről, sem bármilyen fontos változásról hangversenyek szervezésével kapcsolatban. Szigetit és Bartókot felkérték, hogy 1928-ban, újév napján működjenek közre néhány műsorszámmal a Kortárs Zenei Társaság által szervezett hangversenyen, Philadelphióban. December végén Szigeti presztízst jelentő felkérést kapott Chicagóból, ugyanarra a napra. Ki tudná helyettesíteni, hogy eljuttassa Bartók II. hegedűszonátáját, ilyen utolsó pillanatban kapott értesítés alapján? Szigeti azonnal telefonált annak, akinek a mű ajánlása szólt. Később Jelly ezt így idézte fel Titinek: »... [Szigeti] könyörgött, hogy helyettesítem – nem volt honorárium, csak a költségeket fizették. Akkoriban nagyon rosszkedvű és ideges voltam, és mondtam neki, hogy valószínűleg nem tudom vállalni, mivel csak szombaton tudom gyakorolni a művet, és túlságosan fáradt leszek a teljes három napon át tartó hangfelvétel után, stb.; de annyira könyörgött, és mivel kedvelem őt, engedtem neki. Mindjárt jobban lettem, mivel valódi áldozatot hoztam, és büszke voltam egy kicsit magamra.«

Bartók bizonyára nem nyugtalanzkodott a változás miatt. Négy év után váratlan lehetőség adódott, hogy eljuttassa a művet azzal, aki számára az készült. A koncertet követő napon, a vonattal Buffalo felé tartva, Jelly a következőt írta Titinek újbóli találkozásuk magánemberi oldaláról: »...Philadelphia egészen jelentéktelen volt, akár a Contemporary Music Society Londonban. Viszont jó volt együtt lenni Bartókkal! El sem tudod képzelni, mit jelent ebben az országban régi barátokkal találkozni, – hát még Bartókkal! Főleg, hogy valamennyi kellemetlenség már a múlté. Csak arra tudok emlékezni, ahogy gyermekként ismertem. Olyan boldog volt, hogy velem lehet, mivel nagyon kínozza a honvágy – ami engem illet, most boldog vagyok – egyre közeleg találkozásunk nagyszerű pillanata és tényleg kivételesen nagy sikerem van. Sokkal nagyobb, mint Jósának (megj.: Szigeti) vagy Orlovnak, mikor először lépett fel itt.«

A kellemes magántermészetű kapcsolat ellenére Philadelphiában a duó jelentős ellenállással találkozott a közönség részéről. A hangverseny túl hosszúnak és diszsonzánsnak találták azok, akik a városban rajongtak a kortárs zenéért. Bár Szigeti lemondását »az elfertőződött ujj miatt« már előzetesen bejelentették, a terem zsúfolásig megtelt kíváncsi emberekkel, akik szerettek volna megbizonyosodni, milyen is a sokat vitatott Ornstein, Ravel és Bartók zenéje. Bár az első két szerző műveit a közönség némi szimpátiával fogadta, Bartók két műve kemény ellenállásba ütközött. Jellynek a műben tanúsított nagyszerű művészi teljesítményét – Ravel Tzigane-jában nemkülönben – elismerte a sajtó, de Bartók zongorajátéka nem váltott ki különösebb figyelmet. Amint korábban annyiszor, szerzeményeit a műsor legeredetibb és egyben legrondább számaiként értékelték.”

Hogy a hegedűsök közül ki inspirálta leginkább Bartókot, erre vonatkozóan igen árulkodó Calvocoressi véleménye (lásd Macleod i. m. 138. l.): „Bartók jobban kedvelte a II. szonátát, amit a későbbi évek során gyakran játszott más Hubay-növendékekkel, mint Szigeti, Székely, Waldbauer. De Calvocoressi szerint, amikor Szigetivel játszott, kevesebb feszültség volt az előadásban, mint amikor Jellyvel adta elő.” (Michael D. Calvocoressi görög származású, 1916 óta Londonban élő francia zenekritikus és zenei író, aki Bartók 1922. évi, első angliai turnéjának egyik előkészítője volt. Bartók 1914 nyarán ismerkedett meg vele Párizsban.)

Feltűnő, hogy Bartók, aki 1923–1927 között nem ír hegedűművet – miután 1927–28-as turnéján, Philadelphiában váratlanul alkalma van fellépnie Jellyvel –, Magyarországra visszatérve, az inspiráció egyetlen nagy lendületével két hegedűrapszódit is ír, az elsőt Szigeti Józsefnek, a másodiknak Székely Zoltánnak ajánlva. (Rádásul az elsőt cselló-zongora verzióban is, illetve mindkettőt zenekari kíséretes változatban is elkészítve.) Hogy Bartók továbbra is igényelte ezt az inspirációt, az is alátámasztja, hogy amikor 1930 januárjában, egy Szigetivel együtt adott, londoni BBC-koncertet követően ő tehet javaslatot a következő, novemberben sorra kerülő hangversenyen közreműködő partnerre vonatkozóan, első helyen Arányi Jellyt, második lehetőségként Székely Zoltánt ajánlja. Ezzel vállalja még azt a kényelmetlenséget is, hogy otthon mélyen hallgatnia kell majd a Jellyvel való, újabb együttműködésről, miként tette azt az 1928 januárjában, Philadelphiában sorra került, közös fellépésüket követően is.

A körülmények ismeretében nyilvánvaló, hogy a hegedűrapszódiaikat nem lehetett Jellynek ajánlani. Tekintettel arra, hogy a két rapszódia ajánlása azoknak szólt, akik azokat be is mutatták, az inspiráció kérdése (hogy Ziegler Márta szóhasználatával élve ki „ugratta ki” Bartókból ezeket a műveket) legalább rejtve maradhatott...

És akkor még ott van az újabb kérdés: az 1930. nov. 14-i, londoni rádiós szereplést követően – amikor Jellyvel Mozart A-dúr (K 305) hegedű-zongoraszonátáját játszotta, amit otthon, nyilvánvalóan Ditta nyugalma érdekében egyszerűen eltitkolt –, 1931-ben írt 44 hegedűduó 37. számának „Két szál pünkösdrózsája” mögött milyen inspiráció rejlik? Ez a népdal lesz majd ihlető dallamforrása a II. hegedűversenynek, amellyel 7 évvel később (1938) Bartók egy korábbi variációs elképzelését valósítja meg, vagyis ebben a tekintetben nem engedi át a kezdeményezést a művet megrendelő Székely Zoltánnak. (A hegedűverseny formailag ugyan 3 tétele, miként Székely kívánta, de valójában egyetlen, nagy, összefüggő variációs egység.) Újabb hét esztendő telik el (1945), és Bartók utolsó művében, a Brácsaversenyben vesz búcsút ettől a régóta kedvelt, „Pünkösdrózsá”-dallamtól.

Egyébként inspiráció-ügyben érdemes beleolvasnunk Szigeti József visszaemlékezéseibe (Beszélő húrok, 209–210. l.).

„...Naplójegyzeteim megerősítik azt a felfévesemet, hogy Bartók hangversenyezése nagy hatással volt alkotómunkájára... Amikor »Kontrasztok« című, zongorára, hegedűre és klarinéttra írt művét próbáltuk, azt mondta, hogy a mű kezdete a Ravel-szonáta »Blues« tételnek hatására keletkezett, annak a szonátának nyomán, melyet oly sokszor játszottunk együtt... Nem tudnám megmondani, hogy mennyire hatott Bartók második (helyesen: első) szonátája – melyet Arányi Jelly

1922. április 15-én (helyesen: ápr. 8-án) játszott Párizsban, Henri Prunier házában – Ravel »Tzigane« című művére, mely 1924-ben keletkezett. Ravel jelen volt azon az összejövetelen, csakúgy, mint Sztravinszkij és Szymanowski is, és 1924-ben Arányi Jellynek ajánlotta a »Tzigane«-t, akitől annak idején Bartók szonátáját hallotta... Viszont ki tudhatja, hogy mennyiben járult hozzá a »Tzigane« Bartók első rapszódijának keletkezéséhez, melyet a mester 1927-ben vagy 28-ban szerzett (megj.: 1928 nyarán írta, lásd Bartók aug. 26-i levelét) és nekem ajánlott? Vajon ez a rapszódia, mely tősgyökeres népi motívumokon épült és persze merőben más, mint az úgynevezett cigányzene – nem tiltakozás volt-e az ellen a szintetikus ál-magyar zene ellen, amit a »Tzigane« jelképez? Csak sejtethetjük az összefüggéseket, biztosat nem tudunk...”

Lássuk a tényeket. Azon a bizonyos – Szigeti által előzőleg lemondott – 1928. jan. 1-jei, philadelphiai hangversenyen Bartók és Arányi Jelly nemcsak a II. hegedűszonátát, hanem Ravel Tzigane-ját is előadta, amit nyilván ekkor hallott először Bartók Arányi Jelly igen inspiráló előadásában, hiszen a mű keletkezése (1924) óta nem találkozta. Valószínűnek tartjuk, hogy Bartók – Jelly nagyszerű hegedűjátékából töltekezve – meg akarta mutatni Ravelnak, milyennek kell lennie egy igazi magyar hegedűrapszódia, és egyetlen lendülettel mindjárt írt kettőt is...

Szigeti fenti nyilatkozatával kapcsolatban az az érzésünk, hogy vannak sejtései, amiket kimondatlanul hagy. A művek inspirációjának hátterében kizárólag a zeneszerzői hatásokat vizsgálja, figyelmen kívül hagyva az előadóművésztől kapott ösztönzést. Ugyanakkor mintha ez utóbbira utalna finoman megjegyzése: hogy „az 1927-ben vagy 28-ban szerzett” I. hegedűrapszódit Bartók neki ajánlotta. Pedig tudnia kellett, hogy az I. és II. hegedűszonátát „Arányi Jelly szép hegedülése ugratta ki” Bartókból (lásd Ziegler Márta 1921. okt. 19-i levelét), és ugyanez történt Ravel esetében is, miként azt a „Tzigane” ajánlása is alátámasztja. Macleod (The Sisters d’Arányi, 47. l.) egyébként már Jelly kezdeti hegedűtanulmányait illetően is utal első hegedűtanára, Grünfeld Vilmos véleményére, a kislány játékmódjával kapcsolatban: „»Kis cigány«-nak hívta, mivel olyan spontán fesztelenséggel játszott.”

A két Bartók-hegedűrapszódia keletkezésével kapcsolatban nem hallgathatjuk el, hogy Ravel művét éppen Arányi Jellyvel játszotta Bartók mintegy fél évvel az I. hegedűrapszódia komponálását megelőzően. Erről Szigeti is tudott, hiszen az ő kérésére „ugrott be” helyette az utolsó pillanatban Jelly. Természetesen érthető, hogy miért nem bolygatja az I. hegedűrapszódia keletkezésével kapcsolatos inspiráció ügyét alaposabban Szigeti, és inkább sejtésekre hagyatkozik...

És ezzel lényegében egy olyan szempont bukkan fel Bartók és Jelly további együttműködésének vizsgálatánál, ami – Jelly szemszögéből nézve az eseményeket, és figyelembe véve a jó viszony ellenére meglévő rivalizálást Jelly és Szigeti között – magyarázatul szolgálhat ahhoz, hogy később miért váltak el véglegesen Jelly és Bartók útjai.

Jelly – miként a két hegedűszonáta esetében is tudatában volt ennek – nyilván érzelte, hogy a két hegedűrapszódia – akaratától függetlenül – ismét ő vált inspirálójává. Ennek ellenére – egyéb megfontolásból – Bartók mégis Szigetinek és Székelynek ajánlotta azokat. Jelly nyilván volt annyira önzetesen, hogy a továbbiakban ne asszisztáljon mások művészi ambícióinak kiteljesítéséhez. Szerénysége mellett tisztában volt művészi kvalitásaival, és talán úgy érezte: legjobb, ha Bartók a saját útját járja. Ezzel útjaik elváltak...

1928 nyarának végén Adila meglátogatja Bartókot a Zeneakadémián, aki nagyon örül a találkozásnak.

A sors úgy hozza, hogy Bartóknak 1930 őszén, egy héten belül alkalma van találkozni mindhárom, egykori szerelmével. Lássuk, mit ír erről az időszokról M. Gillies.

„1930 elején Bartók Jellyt javasolja egy, az év későbbi időszakában sorra kerülő BBC stúdió-koncertre, közreműködő művészként. Második lehetőségként új partnerét, Székely Zoltánt nevezte meg... Végül is egy késő esti adást szerveztek Bartók és Arányi Jelly számára, amit a nemzeti rádióállomás közvetített 1930. november 24-én. A fő műsorszám

Mozart A-dúr hegedűszonátája, K. 305. volt, amihez rövid Bartók- és Kodály-zongoradarabok társultak. (Megj.: a Marosszéki táncok, és Bartók-dalok, Basildes Mária előadásában.) *Úgy tűnik, Bartók hallgatott otthon erről a Jellyvel közösen tartott előadásról. A feleségének aznap írott képeslapon sok próbáról tesz említést, de elmulasztja megemlíteni, kivel; a Bartók édesanyjánál lévő hangverseny-jegyzékben ezen a napon nem történik említés más közreműködő művésztől, és még Bartók idősebb fiának az utóbbi időben megjelent életrajzi krónikái (ifj. Bartók Béla: Apám életének krónikája, 296. l., és Bartók műhelyében, 195. l.) is a családi forrásanyag alapján Basildes Máriát tartják számon közreműködő művészként...*

Bartók 1930. nov. 26-án, Londonból, feleségének írott levelében ez áll: „Tegnap este Fachiriéknál vacsoráztam (= Adila), idegenek nélkül...”, gondosan kerülve, hogy Adila húgáról, Jellyről említést kelljen tennie.

Amikor néhány nappal később, november 30-án, Bernben jártsza Geyer Steffel a II hegedűszonátát, dec. 3-i, Pásztory Dittának írt levelében még Stefi nem éppen pártatlan ítéletét is felemlgeti Casals játékkal kapcsolatban – vagyis ezt a találkozást nem hallgatja el.

1932. febr. 29-én, Glasgow-ban adott szerzői estjét követően, Bartók márc. 1. és márc. 5. között Arányi Adiláéknál száll meg Londonban, Netherton Grove 10-ben lévő otthonukban. (Adila és férje 1919. április 1-jén költöztek ide, és itt laktak Alec 1939. március 27-én bekövetkezett haláláig.) Jelly 1927-ben hozzájuk költözik, és – mivel Macleod könyvében nincs arra utaló nyom, hogy Jelly ebben az időszakban külföldi turnén lett volna – ekkor valószínűleg ismét találkoztak. Bartók 1932. márc. 3-i levelében írja édesanyjának, hogy „...A(dila) beteg volt, de most már egészséges” – ami szintén arra utal, hogy Jelly jelenlétére Bartók érkezésekor mindenképpen szükség volt.

Nagy valószínűséggel ez volt tehát az utolsó alkalom, amikor Bartók és Arányi Jelly találkozott. Bartók feleségének, Hollandiából (Nijmegen, 1932. febr. 27.), Székely Zoltánéktól írt levelében írja, az angliai vízumra várva, az alábbiakat: „Székellyel átnéztünk egyet-mást (muzsikát), aztán a duókból egypárat játszottunk: én az 1. hegedűt, ő a 2.-at de balkézben tartva a vonót, jobb kézben a hegedűt átcserélt húrokkal. Ezzel úgy meg volt „handicap” ova (kiegyenlítésként megterhelve), hogy – én játszottam sokkal jobban!...”

A fentiekből kiderül tehát, hogy Bartók, Angliába készülve, magával vitte megmutatni a hegedűduókat, hogy ezzel kedveskedjen vendéglátóinak és régi barátainak, az Arányi-nővéreknek. Jelly és Adila, a két kiváló hegedűs valószínűleg el is játszotta ekkor a sorozat több darabját, Bartók instrukciói alapján.

A duók közül a „Két szál pünkösdrózsza...” kezdetű népdal nyomán készült, 37. számú mű az egyik legszebb, és feltételezzük, hogy elhangzott a találkozás alkalmával.

Mindenesetre, a később komponált II. hegedűverseny és a Brácsaverseny dallamforrásait figyelembe véve megállapítható, hogy „hegedűs”-inspiráció tekintetében a hegedűduók 37. számú, „Két szál pünkösdrózsza...” kezdetű dallama állt a legközelebb Bartókhoz.

Amikor néhány nappal korábban, Hollandiában Bartók Székely Zoltánéknál átjátszott néhány hegedűduót, vállalkozva az egyik szólam hegedűn való megszólaltatására, ehhez képest most londoni vendéglátói, Arányi Jelly és Adila révén a duók eljátszására nagyszerű lehetőség kínálkozott, azt is figyelembe véve, hogy az Arányi nővérek mindig is nagyra értékelték Bartók művészetét. Sőt gyanítjuk, hogy mivel a duók 1931-ben készültek (a két hegedűrapszódia 1928-ban történt komponálása óta Bartók most először írt újra hegedűre), mint korábban annyiszor, most is az Arányi Jellyvel közösen adott 1930. nov. 24-i, londoni BBC-stúdiókoncert élménye adhatott inspirációt az újabb hegedűs mű, a 44 hegedűduó megírásához. Bartók családi háttere és Ditta nyugalma érdekében nyilvánvalóan szó sem lehetett a duók ajánlásáról, ami egyébként a magyar hegedűs testvérpár esetében szinte magától értetődő lett volna.

Az is feltűnő, hogy az Arányi nővéreknél, 1932-ben, Londonban töltött 4–5 nappal kapcsolatban egyetlen családi jellegű eseményről sem történik említés Bartók, feleségének, márc. 2–3-án írott levelében,

amelyből megtudjuk, hogy márc. 3-án nincsen semmi dolga, tehát még akár arra is lett volna lehetőség, hogy egy rögtönzött házi hangversenyen elhangozzák néhány duó, hiszen Adila gyakran szervezett ilyeneket.

Édesanyjának is csak annyit említ Bartók (márc. 3.), hogy „...Leveled itt várt rám A.-éknál (megj.: Adiláéknál). A beteg volt, de most már egészséges.” (Ez is olyan szűkszavú beszámoló, mint amit Arányiékkal kapcsolatban, 1930. nov. 26-án küldött.)

Abból kiindulva, hogy Bartók 1927 végétől kezdve valamennyi Arányi Jellyvel való találkozását, illetve együtt muzsikálását eltitkolja otthon, nem remélhetjük, hogy többet tudunk meg erről a fontos epizodról. Ugyanakkor, ennek a „Két szál pünkösdrózsának”, mint valami sírig tartó érzelmi szálnak (lásd a dallam hét évenkénti felbukkanását Bartók 37. duójában, a II. hegedűversenyben és a Brácsaversenyben: 1931, 1938, 1945) a jelenléte ettől kezdve végigkíséri Bartók életét. (Ebből az inspirációs láncból csak a Menuhin részére, 1944-ben komponált Szonáta szóló hegedűre c. mű „lóg” ki.)

Még 1922-ben, az I. hegedű-zongoraszonáta nagyszerű, párizsi bemutatója idején Jelly ezt írja naplójába: „Az jó és nagyszerű, hogy nekem kellett inspirálnom ezt a remek szonátát, – de úgy látszik, egy nő nem tud egy férfi lelkére hatni anélkül, hogy ne okozna neki nagy bajt. Ez szomorú, nagyon is szomorú, hogy miattam kell szenvednie ennek a nagy embernek.” (Macleod: The Sisters d’Arányi, London, 1969, 140. l.)

Lássuk most a 37. sz. hegedűduóban, 1931-ben feldolgozott Pünkösdrózsza-dallam további sorsát, azt követően, hogy 1932 márciusában, több más Bartók-duóval együtt gyaníthatóan ezt is eljátsza Arányi Jelly és Adila Bartóknak, londoni otthonukban.

Amikor Bartókot – saját kérelmére – 1934-ben felmentik a tanítás alól, és a Magyar Tudományos Akadémiára osztják be (itt dolgozik 1940-ig), a Magyar Népköltési Gyűjteményben akad rá a „Virágokbul lesz a koszorú...” kezdetű népballadára (Népdalok és mondák, Pest, 1846, 382–383. l., lásd Somfai L. írását: Magyar Zenetörténeti Tanulmányok, 1969, 366. l.), amelynek hat versszakából hármát vesz át kisebb módosítással „Bolyongás” című kórusművéhez (1935).

Bartóknak a népballada szövege, de főleg a ballada fő gondolatát kifejező, „Amióta az én rózsám elveszett, Szomorúan töltöm én az éltemet...” sorai a „hervadóban lévő” („nincs ki leszakítsa”) „Két szál pünkösdrózsza” szomorkás dallamát juttatja eszébe. A fenti szöveggel úgy társítja a népdal dallamát, hogy egymásba ringatja a népdal második és első szakaszát. Bartók legtitkoltabb érzéseit rejti a népballada sorai közé, ezáltal mintegy fel is oldva bánatát ebben a nép által versbe öntött, együttes közösségi fájdalomban.

A Bartók lelke mélyéről fakadó dallamtársítással nemcsak a balladai szöveg forr csodálatos hangulati egységbe a népdal szellemével, de más megvilágításba kerül az 1931-ben keletkezett 37. számú duó Pünkösdrózsza-feldolgozása is, amely há-hangról indul, akárcsak a kórusmű említett témájába rejtett népdal:

Tempo I.

A-mi-ó-ta az én ró-zsám el-vezett, Szomo-rú-an töl-töm én az él-te-met,
A-mi-ó-ta ró-zsám el-vezett, Szomo-rú-an
Szomo-rú-an töl-töm az él-te-met,

De a most már elmaradhatatlan Pünkösdrózsza-dallam továbbra is ott motoszkál Bartók fejében. 1935–36 táján annak újabb változatát jegyzi le egy hirtelen jött, ihletett pillanatban: ez lesz a II. hegedűverseny lassú tételének a témája. Az I. tétel főtémáját is ez a népdal inspirálja. A főtéma-inspirációnak a hangulati „ljenomata” már a kórusmű „Szomorúan töltöm én az éltemet...” sorában is felbukkan (figyelembe véve a többi szólamot is), természetesen most eltekintve a főtémának a verbunkos dallamgerincre történő, disz- és eisz-elringatózásától. A II. hegedűverseny (1938) főtémája – hűen a 37. számú hegedűduóhoz – szintén

há-kezdettel rejti a Pünkösdrózsa-dallamot, akárcsak a Brácsaverseny (1845) 2. tételének témája.

Bartók hegedűműveit perzselő angyalszárnyak szívet melengető suhogása inspirálja és repíti, miközben a szerzőt a célt soha fel nem adó, dacos eltökéltség: „az ördög sarkantyúja” ösztökéli tovább, gyakran gyötrelmekkel kísért útján, „életrajznál pontosabban jelölve meg életének nevezetes eseményeit, irányító szenvedélyeit...” (lásd 1909. febr. 4-i, Ziegler Mártának írt levelét).

Miközben a hegedűs inspiráció nyomait kutattuk, találtunk néhány, mindennél szebben beszélő rózsaszálát is ezen az irányító szenvedélyekkel kikövezett úton. Befejezésül következzenek a verssorok: sorozatunk utolsó fejezete a Bartók rózsáiból font koszorúval búcsúzik.

„Vad erdőben járok, járok éjszaka,
Ide kerget engem szívem fájdalma,
Vad erdőben járok egyedül,
Rajtam az Isten sem könyörül.

Házam volt, elégett, ezt bánom,
Szöllőm volt, elpusztult, sajnálom.
Lovam volt, ellopták, az is tör,
Rózsám volt, elvitték, ez megöl!

Amióta az én rózsám elveszett,
Szomorúan töltöm én az életemet,
Vad erdőben járok egyedül,
Rajtam az Isten sem könyörül!

*

Két szál pünkösdrózsa, Kihajlott az útra,
El akar hervadni, Nincs ki leszakítsa.
Nem ám az a rózsza, Ki a kertbe nyílik,
Hanem az a rózsza, Ki egymást szereti.

Rakos Miklós

„Az ember semmiképp sem szabadulhat biztosabban a világtól,
mint a művészet által, és semmiképp sem kapcsolódhat hozzá
szorosabban, mint a művészet által.” (Goethe)

Richard Wagner zenetörténeti jelentősége

Richard Wagner zenetörténeti jelentőségéről – akár csak művészetéről – kötetek, tanulmányok ezrei születtek. Bírálóinak és rajongóinak tekintélyes tábora állt és áll szemben mind a mai napig hatalmas életműve előtt. Ez is bizonyítja mekkora hatást váltott ki MŰVE – így csupa nagy betűvel – a múlt és a jelen társadalmában egyaránt. Wagner jelentőségét azonban nem csak zenei oldaláról kell vizsgálni. Drámaírói munkássága, tekintve, hogy saját maga írta operáinak szövegekönyveit, szintén egyedülálló. Megzenésített drámái által megújította és megreformálta az opera műfaját. „Mi emeli Wagner művét szellemileg olyan magasra a régebbi daljáték fölé? Két erő párosul ehhez, két hatalom és zseniális adottság, amelyről azt hihetnők, hogy ellenségesen szemben állnak egymással, s amelynek ellentmondására éppen manapság megint szívesen mutatnak rá, a nevük: pszichológia és mítosz. Tagadni próbálják, hogy összeegyeztethetők; a pszichológia túlságosan racionálisnak tetszik, semhogy ne akarnánk benne mindenáron áthághatatlan akadályt látni a mítosz országába vezető úton. A mítosz ellenlábásának tekintik, csak úgy, mint a zene ellenlábásának, holott épp e háromnak, a pszichológiának, a mítosznak és a muzsikának a komplexusa szerves valóságként áll szemünk előtt Wagner esetében” (Thomas Mann). A szórakoztató, gyönyörködtető opera helyett Wagner a görög dráma szellemében fogant etikus és katharizist – megtisztulást – hozó műfajt alkotott. Az őt megelőző korok dalművei legnagyobb részt irodalmilag, költőileg igénytelen szövegekre készültek. Azokban a zene, illetve az ének volt leginkább a fontos, a zenekar csak alárendelt kísérő szerepet játszott. Wagner számára viszont a drámai szövegeköltemény, vagyis a cselekmény és az azt hordozó, azt kifejező lélektani és drámai hatást kiváltó zene egyszerre és egyaránt egymást kiegészítve döntő fontosságú.

Ez az újfajta operadráma azonban megkövetelte a meglévő zenei eszköztár hihetetlen mértékű kitérítését, megújítását. Wagner a harmóniavilág végsőig való szétfeszítésével teremtette meg a színpadi és drámai cselekmény addig sohasem hallott zenei kifejezését. Nála a szöveg szolgálja a zenét és a zene a drámai cselekményt. A színház e két alapvető ősi princípiuma egyenrangúan van jelen műveiben. De ennél még sokkal többről van szó, mivel az általa kifejlesztett vezérmotívum technika lehetővé teszi a cselekmény kimondatlan eseményeinek, háttérnek, következményeinek, sőt a szereplők elhallgatott gondolatainak zenei megjelenítését is.

A vezérmotívumok alkalmazása így a dráma egyik fontos hordozójává válik. A motívumtechnika változatosságát, sokszínűségét fantáziadús variálással, hangnemi, harmóniai és nem utolsósorban hangszerelési ötleteinek azelőtt soha nem létezett gazdagságával éri el. Wagner idézet: „a pusztán harmónia, mely a drámában nem tudja megvalósítani a költő által neki szánt, csak elképzelt gondolatot – akár csak az énekhangok tömege, mely a melódiát szólaltatja meg -, a zenekarban teljesen reális és különleges képességhez jut, csakis ennek segítségével hozható egyáltalán létre a tökéletes dráma”. A zenekar tehát döntő szerepet kap. Addigi alá és mellérendelt kísérő funkciójából Wagner teljes értékű szimfonikus főszereplővé alakította.

A szerző által megálmodott és létrehozott zenekar összetételében, méreteiben korszakalkotó. E romantikus nagyzenekar kifejezési skálája korlátlan. A Nibelung gyűrűje tetralógiában (Rajna kincse, Walkűr, Siegfried, Istenek alkonya) a következő zenekart írja elő: 16 prím, 16 sekund, 12 brácsa, 12 cselló, és 8

Walkür – Tűzvarázs

nagybőgőhöz rendelt négyes fák, 4 trombita, 4 harsona, 8 kürt mely vált Wagner tubákra, ütők, hárfák. Ez az együttes nem a hangerőnövelést szolgálja, hanem új, addig ismeretlen hangszínek, hanghatások mesteri kikeverésére nyújt lehetőséget. Zenekari hangzásának érzéki pompája azonban nem csak ezen múlik. Alterált harmóniáinak gazdag szövevénye a kromatikus szerkesztésmód, a mellék és kísérő szólamok fantáziadús vezetése sok egyéb mellett szintén az alkotói titkok szférájába tartozik. Az ő zenekarán szólalt meg a zenetörténetben először az elemek, a természet hangja, a tűz, a víz, az erdő, az éjszaka, a napfény épp úgy mint az emberi lélek Freud által később felfedezett mélyrétege is; az álom, az anya-fiú kapcsolat bonyolultsága, a félelem, a gyűlölet, az extázis, a hősiesség, a boldogság. De hogy témaválasztása milyen döntő mértékben határozta meg kompozíciós és hangszerelési módszerét, arra példa víg dalműve, a Nürnbergi mesterdalnokok harmóniavilága és zenekara. A reneszánszban játszódó XVI. századi történet harsány vidámsága nem igényli a kromatika bonyolultságát, a diatónia egyszerűbb eszközével él, harmóniavilága áttekinthető. Mindez zenekara összeállítását is meghatározza; a vonósokon kívül ketős fák, 4 kürt, 3 trombita, 3 harsona, tuba, ütők és hárfák. Virtuóz zenekar kezelése példa volt az utókor, Strauss, Ravel, Stravinszky, Puccini, Bartók és még sokak számára. Kitágított harmóniavilágát pedig az epigonok széles tábora igyekezett követni. Wagner iskolát teremtett, de műve nem folytatható. A Mesterdalnokok kivételével operáinak tárgyát a mondák és a mitológia világából választotta.

Thomas Mann szerint: „Wagner a mítosz tudója és felfedezője az opera számára, az opera megváltója a mítosz által. Nem ismerünk senkit, aki lelkileg annyira fogékony lett volna e kép és gondolatvilág iránt, senkit, aki hozzá hasonlóan tudta volna megidézni és új életre kelteni a mítoszt. Ha az ember az ő műveit hallgatja, azt hihetné, hogy a zene semmi másra nincs teremtve, semmi más feladatot nem tűzhet már ki maga elé csak azt, hogy a mítosznak szolgáljon. Wagner olyan ösztönös rokonságot tanúsít vele, s olyan anyanyelvi fokon beszél nyelvét, amely mindenképpen egyedül áll a világ művészetében”.

Tudjuk, az emberiség ősemlekezete sőt őstörténete a mítosz. E témák örök érvényű igazságaival tartott mintegy „tükröt a természetnek” shakespearei mércével.

A Nibelung gyűrűjében az istenek világával is az emberekről szól örök érvényűen – aranyról, bűnről, hatalomvágyról, árulásról – és életműve egyik fő gondolatáról az önfeláldozó tiszta szerelem megváltó erejéről. Műveinek mindegyike jelkép, példázat Furtwängler szerint, aki egyik legértőbb előadója volt.

Megbocsájthatatlan bűne a jelenkori színháznak amikor a napi aktuálpolitika és egyéb zavaros, a műveket eredeti alakjukból kiforgató, úgynevezett rendezői ötletek szintjén adják elő Wagner örök érvényűen megfogalmazott, minden korok embere számára érthető és mindig aktuális, mélyen etikus zenedrámáit, operáit. Richard Strauss véleménye szerint a Nibelung gyűrűje tetralógia kétezer év színházi fejlődésének betetőzése.

Boros Attila

Hangszerkereskedelmi és szolgáltató Kft.

1074 Budapest,
Dohány u. 86.
Tel./fax:
342-3623
Nyitva:
hétfő–péntek
9.30-tól
18.00 óráig
Szombat
9.30–13.00

Új és használt hangszerek vétele, eladása,
igazságügyi szakértő véleményezése, szakbecslése.

Alkatrészek, tartozékok, kiegészítők forgalmazása:
húrok, vonók, tokok, huzatok, állványok stb.

Thomastic, Pirastro, Corelli és Jargar húrok

Minden ami a fújáshoz kell!

A zenei hagyományok méltó megőrzése jegyében, a Fon-Trade Music Kft. Magyarországon egyedülálló hangszerkészlettel és szolgáltatásokkal áll a muzsikusok, zenei intézmények és kereskedő kollégák rendelkezésére.

• a világ vezető fúvós márkáinak széles skáláját kínáljuk: nálunk ezeket nem csak megrendelheti,

kézbe veheti, kipróbálhatja, összehasonlíthatja.

- ritmus- és ütőhangszerek teljes tárházát, az Orff-hangszerektől a jazz- és rock szereléseken át a szimfonikus hangszerekig.
- szavatolt minőséget a tanuló hangszerektől a professzionálisig, melyek a világ legnevesebb hangszergyártó cégeitől közvetlenül kerülnek üzletünkbe.
- a fúvós hangszerek szakszerű javítását, karbantartását: javítóműhelyeinkben a legmodernebb és tradicionális technikák ötvöztetésével, elismert mesterek irányításával, eredeti gyári alkatrészek felhasználásával folyik a munka. **Így magától értetődő a garancia...**

1081 Budapest, Kiss József utca 10-14., Telefon: 06 1 210 2790, Fax: 06 1 303 1158, E-mail: fontrade.music@axelero.hu

Hirdessen

Lapunk eljut minden zenészhez, zenekarhoz, zenei szervezethez, zenei műhelyhez, iskolához, hangszerészhez, valamint minden zenével foglalkozó intézményhez, hivatalhoz éppúgy, mint a zeneszerető közönséghez.

Apróhirdetés magánszemélyeknek 1/8 oldal terjedelemben ingyenes.

A folyamatosan hirdetőik árkedvezménye öt számra 25%, három számra 10%

LEGYEN A PARTNERÜNK, HIRDESSEN VELÜNK!

Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetsége

1068 Budapest, Városligeti fasor 38. • Tel.: 342-8927 • Fax: 326-8831

AKUSZTIKUS HANGSZER ZÁLOG!

3 és 90 napos hitel!

Szakértői felvétel csütörtökönként

9–12 h között

ÉRTÉKHATÁR NÉLKÜL

Kreditor Zálogház

1087 Budapest, Luther u. 1.

Telefon: 210-6040

BM DUNA SZIMFONIKUS ZENEKAR

Március 10. péntek

BM Duna Palota 19.00

Tavaszi bérlet 2.

Weber: A bűvös vadász, nyitány

Hidas: Oboaverseny

Borodin: 2. (h-moll) szimfónia

Km.: Kovács Zsolt (oboa)

Vez.: Horváth Gábor

Március 19. vasárnap 10.30

BM Duna Palota

Ifjúsági bérlet 6.

„Szólisták Paradéja”

Hangszerszólók,

kamarazenei remekművek hangzanak el, a zenekar szólistáinak előadásában.

Vez.: Deák András

Műsorvezető: Zelinka Tamás

Március 24. péntek, 19.00

BM Duna Palota

Tavaszi bérlet 3.

Mahler:

Adagio az V. szimfóniából

Mahler: Gyermekgyászdalok

Brahms: 2. (D-Dúr) szimfónia Op. 73

Km.: Maria Teresa Uribe (Ének)

Vez.: Deák András

Április 7. péntek, 19.00

BM Duna Palota

Tavaszi bérlet 4.

Haydn: Nyitány D-dúrban

Schubert:

4. C-Moll („Tragikus”) Szimfónia

Beethoven: 8. Szimfónia

Vez.: Deák András

Április 9. vasárnap 10.30

BM Duna Palota

Ifjúsági bérlet 7.

„Kedvenc Zeneszerzőm”

A hangverseny műsorát

a koncertlátogató gyerekek

kívánságai alapján állítjuk össze.

Vez.: Deák András

Műsorvezető: Zelinka Tamás

Április 26. szerda, 19.30

Zeneakadémia Nagyterem

Tavaszi bérlet 5.

Romantikus Opera Est

Km.: a Magyar Állami Operaház

magánénekesei

Vez.: Deák András

A Parsifal Alapítvány támogatásával

Május 12. péntek, 19.00

BM Duna Palota

Tavaszi bérlet 6.

Cherubini: A Vízholdó lány nyitány

Mendelssohn:

Szentivánéji Álom Szvit

Csajkovszkij: 4. Szimfónia

Vez.: Izaki Masahiro (Japán)

DANUBIA IFJÚSÁGI SZIMFONIKUS ZENEKAR

Március 15.

Emlékhangverseny Schumann halálának 150. évfordulója alkalmából

Brahms: Tragikus nyitány

Schumann: a-moll zongoraverseny

Km.: Baranyay László

Schumann: IV. szimfónia

Vez.: Héja Domonkos

DEBRECENI FILHARMONIKUS ZENEKAR

Március 7.

Debreceni Egyetem, Aula

Universitas III.

Vivaldi: A négy évszak

Astor Piazzola: A négy évszak

Szólista (a Piazzola-művekhez):

Március 8. 19.00, Nádudvar

Vivaldi: A négy évszak

Astor Piazzola: A négy évszak

Szólista (a Piazzola-művekhez):

Március 30., Bartók terem

„A Tavaszi”

Rubányi IV.

Glazunov: Tavaszi

Ernest Chausson: Poeme de l'Amour et de la Mer

Mahler: I. Szimfónia

Vez.: Kocsár Balázs

Szólista: Provvisionato Francesca,

Műsorvezető: Vitéz Ferenc

BUDAFOKI DOHNÁNYI ERNŐ SZIMFONIKUS ZENEKAR

Március 4. szombat, 19.30

Zeneakadémia

Universitas / 4

Mozart: Zongoraverseny K. 595.

Sosztakovics: XIII. szimfónia

(„Babi Yar”)

Km.: Maurizio Moretti – zongora

Honvéd Férfikar

(karigazgató: Drucker Péter)

Vez.: Dian Tchobanov

Március 17. péntek, 19.00

Budafoki Hangversenyesték/6

Dél-budai Kulturális és Szabadidő-

központ

Dvořák: Csellóverseny

Schumann: IV. szimfónia

Km.: Rohmann Ditta – cselló

Vez.: Gál Tamás

Március 18. szombat, 11.00

A Zene Titkai / 4

Dél-Budai Kulturális és Szabad-

időközpont

„A tánc a zenében”

Haydn: Üstdob szimfónia

Brahms: Magyar táncok

De Falla: A háromszögletű kalap

Strauss: Kék Duna keringő

Schumann: IV. szimfónia

Előad és vez.: Hollerung Gábor

BUDAPESTI FILHARMÓNIAI TÁRSASÁG

Budapesti Tavasz Fesztivál

Március 20.

Vez.: Rico SACCANI

Vkm.:

Andrea LUCCHESINI (zongora)

Goldmark K.:

„Tavasszal” koncertnyitány Op. 36

F. Chopin:

I. zongoraverseny, e-moll Op. 11

P. I. Csajkovszkij: II. (Kisorosz)

szimfónia Op. 17

Március 21.

Mahler Bérlet IV.

Vez.: Rico SACCANI

Vkm.:

Andrea Lucchesini (zongora)

Goldmark K.: „Tavasszal”

koncertnyitány Op. 36

F. Chopin:

I. zongoraverseny,

e-moll Op. 11

P. I. Csajkovszkij:

II. (Kisorosz) szimfónia Op. 17

GYŐRI FILHARMONIKUS ZENEKAR

Március 3. és 5. 19.00

Győri Nemzeti Színház

Puccini: Turandot

Vez.: Medveczky Ádám

Március 6.

10.00 Apor iskola

12.30 Krúdy gimnázium

Március 7. 8.55 Kovács M. ÁMK

12.00 Szabadhegyi Okt. Közp.

Március 8.

10.00 Móra gimnázium

12.00 Richter terem (Kölcsy)

Március 9. Richter terem

10.00 Prohászka Ált. Isk, Petz Eü. SZKI

12.30 Révai gimnázium

Március 10. Richter terem

10.00 Nándorvárosi Közokt. KP

12.30 Bercsényi

Március 15. 11.30, Richter terem

Ünnepi közgyűlés

Weiner: Divertimento

Liszt: Les Preludes

Kodály: Maroszléki táncok

Vez.: Medveczky Ádám

Március 16. 24. és 28. 19.00

Győri Nemzeti Színház

Puccini: Turandot

Vez.: Medveczky Ádám

Március 30. Richter terem

12.00 Nyilvános főpróba

19.00 Richter bérlet

Haydn: G-dúr szimfónia No. 88

Neruda: Trobitaverseny

Schubert: VII. szimfónia C-dúr

Km.: Stepper Tibor

Vez.: Medveczky Ádám

MAGYAR RÁDIÓ SZIMFONIKUS ZENEKARA

Március 2. csütörtök,

Zeneakadémia

MR Szimfonikus Zenekar

Vez.: Vásáry Tamás

Km.: Rost Andrea (ének)

Mozart-bérlet VI/5.

g-moll szimfónia, K. 183.

Operaáriák

Esz-dúr szimfónia, K. 543.

Március 4. szombat

Olasz Kultúrintézet

Jótekonysági hangverseny

Vez.: Vásáry Tamás

Km.: Rost Andrea (ének)

Március 11. szombat

Olasz Kultúrintézet

Vez.: Fischer Ádám

Brahms: III. szimfónia

Brahms: IV. szimfónia

Március 27. hétfő, Zeneakadémia

Budapesti Tavasz Fesztivál 2006.

Mozart-bérlet VI/6.

D-dúr szerenád I.

Zaide – kétfelvonásos vígopera (hang-

verseny-előadásban), K. 422.

Vez.: Graeme Jenkins

MÁV SZIMFONIKUS ZENEKAR

2006. március 11. szombat, 19.30

Zeneakadémia

MÁV-Lukács-bérlet

Beethoven: I. szimfónia

Rossini: Stabat Mater

Km.: Bátor Éva, Németh Judit, Fer-

dinand von Plettenberg, Rácz István

Vez.: Guido Mancusi (Ausztria)

2006. április 11. kedd, 19.30

Zeneakadémia

MÁV-Erdélyi bérlet

Bizet: Az arles-i lány – szvit

Saint-Saëns: Gordonkaverseny

Debussy: Három noktürn

Ravel: Daphnis és Chloé – II. szvit

Km.: Elizaveta Souschenko

(Oroszország), a 2004. évi

Budapesti Nemzetközi Gordonka-

verseny díjnyertese

Vez.: Lukács Ervin

2006. április 20. csütörtök, 19.30

Művészetek Palotája

Nemzeti Hangversenyterem

MESTERBÉRELET

Mozart: Varázsfuvola – nyitány

Brahms: Kettősverseny

Bartók: Concerto

Km.: Kelemen Barnabás – hegedű

Fenyő László – gordonka

Vez.: Gál Tamás

2006. április 22., szombat, 11 és 13

óra Stefánia Kulturális Központ

(XIV. Stefánia út 34.)

Unokák és nagyszülők

hangversenyei

**MOZARTRA EMLÉKEZÜNK,
250. SZÜLETÉSNAPJÁN**

Mozart: Idomeno – nyitány
Papok indulója, Balettzene
Haffner szimfónia – részlet
Vez.: Vashegyi György

2006. április 25. kedd, 19.30**Zeneakadémia**

MÁV-Erdélyi bérlet – MOZART-est
Idomeno KV 366 – Nyitány
– No. 11 Ilia áriája
(„Se il padre perdei”)
– No. 25 Papok indulója (Marcia)
– No. 32 Balettzene
Don Giovanni KV 527 – Nyitány
– No. 23 Donna Anna áriája
(„Crudele” – „Non mi dir”)
D-dúr „Haffner” szimfónia KV 385
„Bella mia fiamma” koncertária KV 528
Km.: Korondi Anna
Vez.: Vashegyi György

2006. május 10. szerda, 19.30**Zeneakadémia**

MÁV-Lukács-bérlet
Mozart: G-dúr szimfónia K. 199
Mozart A-dúr hegedűverseny K. 219
Mozart: C-dúr rondó K. 373
Csajkovszkij: Svit Nr. 4.
„Mozartiana”
Km.: Miriam Contzen (Németo.)
Vez.: Takács-Nagy Gábor

2006. május 18., csütörtök 18.00

A MÁV Szimfonikus Zenekar
kamarazenekari hangversenysorozata
a Festetics Palota Tükörtermében
Szerenád fúvóshangszerekre
W.A. Mozart: Serenade
(Gran Partita), K. 361
Dvořák: Szerenád
R. Strauss: Szerenád
Km.: a zenekar művészei

2006. május 27. szombat, 15.00**Zeneakadémia**

Unokák és nagyszülők hangversenyei
EGY ZONGORA, KÉT ZONGORA...
Zongoraművek 1-2-3-4 kézre
Mozart: Versenymű két zongorára
Saint-Saëns: Az állatok farsangja
Km.: az Egri-Pertis duó: Egri Mónika
és Pertis Attila
Vez.: Gál Tamás

2006. június 2. péntek, 19.30**Zeneakadémia**

MÁV-Lukács-bérlet
Friderich Gulda: Cselloverseny
fúvószimfonikus kísérettel
SZTRAVINSZKIJ: Petruska
Km.: Mérei Tamás
Vez.: Gál Tamás

2006. március 19. vasárnap 19.00**Millenáris Teátrum**

Budapesti Tavasz Fesztivál
Mozart operaest
Figaro házassága
Vez.: Oberfrank Péter

2006. március 20. hétfő 19.00**Millenáris Teátrum**

Budapesti Tavasz Fesztivál
Mozart operaest – Così fan tutte
Vez.: Oberfrank Péter

2006. március 21. kedd 19.00**Millenáris Teátrum**

Budapesti Tavasz Fesztivál
Mozart operaest
Don Giovanni
Vez.: Oberfrank Péter

2006. március 26. vasárnap**Millenáris Teátrum**

Budapesti Tavasz Fesztivál
Mozart-maraton
11.00 – Figaró házassága
16.00 – Così fan tutte
20.00 – Don Giovanni
Vez.: Oberfrank Péter

2006. április 5. szerda, 18.00**Magyar Rádió Márványterem**

Haydn: Krisztus utolsó hét szava
Vez.: Takács-Nagy Gábor

2006. május 19. péntek, 18.00**Magyar Rádió Márványterem**

Szerenád fúvóshangszerekre
W.A. Mozart: Serenade
(Gran Partita), K. 361
Dvořák: Szerenád
R. Strauss: Szerenád
Km.: a zenekar művészei

**MISKOLCI
SZIMFONIKUS ZENEKAR****Március 7., Kazincbarcika**

Brahms: Variációk egy Haydn-témára
Haydn: Oboaverseny
Csajkovszkij: IV. f-moll szimfónia
Vez.: Kovács László

2006. március 20., Szeged

Csajkovszkij: IV. f-moll szimfónia
Kovács Zoltán: Adagio
R. Strauss: Imígyen szóla Zarathusztra
Miskolci Szimfonikus Zenekar
Vez.: Kovács László

2006. március 25.

„Játsszunk zenét a Szimfonikusokkal!”
Gyermekműsor
Miskolci Szimfonikus Zenekar
Vez.: Kovács László

Március 26. 19.30**Miskolci Nemzeti Színház**

Szezonbérlet
Bartók: III. zongoraverseny
Bartók: I. hegedűverseny
Bartók: Concerto
Nemzeti Filharmonikus Zenekar
Zongora: Ránki Dezső
Hegedű: Kelemen Barnabás
Vez.: Kocsis Zoltán

**NEMZETI
FILHARMONIKUSOK****Március 9. csütörtök****Pécs, PTE Aula**

(Rendező: Filharmónia
Dél-Dunántúl Kht.)

Március 10. péntek**Nemzeti Hangversenyterem**

Klemperer-bérlet/4

Március 13. hétfő**Szombathely, Bartók Terem**

(Rendező: Filharmónia Budapest és
Felső-Dunántúl Kht.)

Március 14. kedd**Debrecen, Bartók Terem**

(Rendező: Filharmónia
Kelet-Magyarország Kht.)
Haydn: C-dúr (Medve) szimfónia,
No. 82
Mozart: G-dúr zongoraverseny,
K. 453
Mozart: D-dúr fuvolaverseny,
K. 314
Mozart: D-dúr (Párizsi)
szimfónia, K. 297
Km.: Bálint János – fuvola
Vez. és zongorán km.: Kocsis Zoltán

Március 24. péntek**Nemzeti Hangversenyterem**

Bérleten kívüli előadás
A Budapesti Tavasz Fesztivál
keretében

Március 25. szombat**Eger, Gárdonyi Géza Színház****Március 26. vasárnap****Miskolc, Nemzeti Színház**

Bartók: I. hegedűverseny, op. posth
Bartók: III. zongoraverseny
Bartók: Concerto
Km.: Nemzeti Énekkar
(karigazgató: Antal Mátyás)
Kelemen Barnabás – hegedű
Ránki Dezső – zongora
Vez.: Kocsis Zoltán

**PANNON
FILHARMONIKUSOK****Március 1. 19.00****Művészetek Háza**

Fülszöveg
Vendég: Friedrich Reinhold

Március 2. ZenePark 11.00

I Forintos koncert
Mendelssohn: Szimfónia No. 5.
„Reformáció” D-dúr, Op. 107
Vez.: Hamar Zsolt

Március 2. 19.30**Pécsi Nemzeti Színház**

Kronosz
M. Haydn: C-dúr concertino
J. Haydn: D-dúr szimfónia „Óra”
Hob. 101
J. Haydn: Esz-dúr trombitaverseny
Mendelssohn: Szimfónia No. 5.
(„Reformáció”) D-dúr, Op. 107
Vez.: Hamar Zsolt
Km.: Friedrich Reinhold trombita

Március 15. 19.00**Pécsi Nemzeti Színház**

Március 16. Kaposvár;
Március 17. Szekszárd Ünnepi
Díszhangverseny
Brahms: Akadémiai nyitány, Op. 80
Liszt: Magyar rapszódia
No. 2.; No. 9.;
Magyar fantázia
Bartók: Magyar képek
Kodály: Intermezzo a Háyry szvitből
Berlioz: Rákóczi induló, S. 242.
Vez.: Hamar Zsolt
Km.: Jandó Jenő – zongora

Március 23. MÜPA, Budapest

Budapesti Tavasz Fesztivál
Mozart: G-dúr szimfónia No. 32. K318
Sosztakovics:
Hegedűverseny I. a-moll
Schumann: C-dúr szimfónia,
No. 2. Op. 61
Vez.: Hamar Zsolt
Km.: Maxim Vengerov – hegedű

**SZEGEDI
SZIMFONIKUS ZENEKAR****Március 13. hétfő 19.30****Szegedi Nemzeti Színház**

Fricsay-bérlet / 4.
Bartók: Kossuth-szimfónia
R. Strauss: Kürtverseny
Beethoven: V. szimfónia
Km.: Szabó László
Vez.: Gál Tamás

**SZOMBATHELYI
SZIMFONIKUS ZENEKAR****Március 11. szombat 16.00****Bartók Terem**

Családi hangverseny
Mozart: Bastien és Bastienne
Vezényel: Hámori Máté

Március 21. kedd 19.30**Olasz Intézet, Budapest**

Magyar-Ír hangverseny
Kodály: Háyry János – Intermezzo
Erkel: Ünnepi nyitány
Victory: 3 ír darab
Ír dudaverseny
Magyar énekes művek
Szólista: Sebestyén Márta – ének
Liam O’Flynn - dуда
Vez.: Robert Houlihan

Március 27. hétfő 19.30**Bartók Terem**

Bartók Emlékhangverseny
Kodály: Nyári este
Bartók: Táncszvit
Soproni: Oboaverseny
Bartók: Zene húros- és ütő-
hangszerekre, és cselesztára
Szólista: Lencsés Lajos
Vez.: Pál Tamás

**TELEKOM SZIMFONIKUS
ZENEKAR****Március 3. 19.30****Olasz Kultúrintézet**

Itália Bérlet
Geminiani: Concerto Grosso
Mozart: D-dúr szimfónia KV.133.
Haydn: Esz-dúr szimfónia Nr.103.
Vez.: Fürst János

**Március 29. – Nemzeti Hang-
versenyterem**

Budapesti Tavasz Fesztivál
Bartók: Hegedűverseny
Mozart: Requiem
Km.: Lendvay József, énekes
szólisták,
Magyar Rádió Énekara (karigaz-
gató: Strausz Kálmán)
Vez.: Ligeti András

PRÓBAJÁTÉK

A Győri Filharmonikus Zenekar próbajátékot hirdet

BŐGŐ SZÓLAMVEZETŐ állásra

A próbajáték ideje:

2006. JÚNIUS 02-ÁN 11.00 óra

Helye:

Richter Terem (Győr Aradi vértanúk útja 16.)

A próbajáték anyaga:

Bach szvit egy tétele

Szabados választott versenymű 1. tétel
Kadencia

Zenekari szólók

Haydn: fisz-moll (Búcsú) szimfónia utolsó tétel

Kodály: Psalmus Hungaricus bőgő szóló

Kodály: Marosszéki táncok

Bartók: Divertimento bőgő szóló

Beethoven: IX. szimfónia IV. tétel Recitativo

Musszorgszkij: Egy kiállítás képei –VI. tétel

Mahler: I. szimfónia

Verdi: Requiem Agnus Dei

JELENTKEZÉS:

rövid szakmai önéletrajzzal a Győri Filharmonikus Zenekar irodájában (9021 Győr Aradi vértanúk útja 16. tel.: 96/312-452)

Az állás 2006. szeptember 01-től betölthető. Bérezés a közalkalmazotti bértáblázat szerint.

A próbajáték anyaga előzetes telefon-egyeztetés után átvehető a zenekar portáján.

Zongorakísérőről nem gondoskodunk.

Baross Gábor
igazgató

PRÓBAJÁTÉK

A Győri Filharmonikus Zenekar próbajátékot hirdet

II. OBOA (ANGOLKÜRT) fél állásra

2006. június 02-án 10.00 órakor

A próbajáték helye:

Richter Terem (Győr Aradi vértanúk útja 16.)

A próbajáték anyaga:

Oboa:

Brahms: Variációk egy Hydn témára

Dvořak: h-moll csellóverseny lassú tétel

Kodály: Galántai táncok

Bartók: concerto II. tétel eleje

Angolkürt:

Rodrigo: Gitárverseny II. tétel

Dvorak: IX. szimfónia II. tétel

Zongorakísérőről nem gondoskodunk.

Sikeres meghallgatás esetén az állás 2006. szeptember 01-től betölthető.

Bérezés a közalkalmazotti bértáblázat szerint

JELENTKEZÉS:

a zenekar irodájában telefonon, írásban vagy személyesen (9021 Győr Aradi vértanúk útja 16. Tel.: 96/312-452)

Kottaanyag a zenekar irodájában telefonon történő egyeztetés után átvehető.

Baross Gábor
igazgató

A Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetségének tagjai:

Bélgényi Általános Kht.

- Duna Szimfonikus Zenekar

Próbaterem: 1124 Budapest,

Németvölgyi út 41.

Tel./fax: (+36-1) 355-8330

Levelezési cím: 1903 Bp., Pf. 314

Bérletvásárlás, jegyrendelés:

Jagoschitz Istvánné (+36-1) 250-5338

Internet: www.orchestra-duna.hu

E-mail: info@orchestra-duna.hu

Budafoki Dohnányi Ernő

Szimfonikus Zenekar Kht.

Cím: 1221 Budapest,

Ady Endre út 25.

Levelezési cím: 1775 Budapest, Pf. 122

Telefon: 424-8056 Fax: 424-8057

E-mail: dohnanyi@axelero.hu

Próbaterem: 1074 Budapest,

Rottenbiller u. 16-22.

Telefon: 322-1488, 479-0810

Fax: 413-6365

Danubia

Szimfonikus Zenekar

1066 Budapest, Jókai u. 2. I. em. 7.

Levelezési cím: 1399 Budapest, Pf. 716

Tel./fax: (+36-1) 269-1178

Sms: 06/20-20-20-11

E-mail: info@danubiazenekar.hu

www.danubiazenekar.hu

Debreceni Filharmonikus Zenekar

4025 Debrecen, Simonffy u. 1/c.

Tel.: (52) 500-200

Fax: (52) 412-395

E-mail: mail@dpho.org

Győri Filharmonikus Zenekar

9021 Győr, Aradi vértanúk u. 16.

Tel.: (96) 312-452

Fax: (96) 319-232

Magyar Nemzeti Filharmonikus

Zenekar, Énekkar és Kottatár Kht.

1095 Budapest, Komor Marcell u. 1.

Postacím: 1364 Budapest, Pf. 49

Tel.: 411-6610 Fax: 411-6699

E-mail:

G.Kovacs@filharmonikusok.hu

www.filharmonikusok.hu

Magyar Állami Operaház

Budapesti Filharmóniai Társaság

Zenekara

1061 Budapest, Andrássy út 22.

Tel.: 331-2550; fax: 331-9478

http://www.bpo.hu

Magyar Rádió

Szimfonikus Zenekara

1800 Budapest, Bródy S. u. 5-7.

Tel.: 328-8326, fax: 328-8910

http://www.radio.hu/muveszet/

Magyar Telekom

Szimfonikus Zenekar

1094 Budapest, Páva u. 10-12.

Tel.: 215-5770; fax: 215-5462

E-mail: btg@tza.hu

http://www.telekomzenekar.hu

MÁV Szimfonikus Zenekar

1088 Budapest, Múzeum u. 11.

Tel.: 338-2664 tel./fax: 338-4085

E-mail: bco.office@mavintezet.hu

www.mavzenekar.hu

Miskolci Szimfonikus Zenekar

3025 Miskolc, Fábán u. 6/a.

Tel.: (46) 506-695 Fax: (46) 351-497

E-mail: missyo@hu.inter.net

www.mso.hu.

Pannon Filharmonikusok – Pécs

7621 Pécs, Király u. 19.

Tel.: (72) 510-114; fax: (72) 213-513

E-mail: info@pannonfilharmonikusok.hu

www.pannonfilharmonikusok.hu

Szegedi Szimfonikus Zenekar

6721 Szeged, Festő u. 6.

Tel.: (62) 426-102

E-mail: orch@symp-h-szeged.hu

www.symp-h-szeged.hu

Szombathelyi Szimfonikus Zenekar

9700 Szombathely, Thököly u. 14.

Tel.: (94) 314-472

Fax: (94) 316-808

E-mail:

savaria.symphony@mail.datanet.hu

www.savaria-symphony.hu

ZENEKAR

A MAGYAR SZIMFONIKUS ZENEKAROK SZÖVETSÉGÉNEK, valamint a MAGYAR ZENEMŰVÉSZÉK ÉS TÁNCMŰVÉSZÉK SZAKSZERVEZETÉNEK közös lapja, a Nemzeti Kulturális Alapprogram és a NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG MINISZTERIUMA, VALAMINT A FŐVÁROSI KÖZGYŰLÉS KULTURÁLIS ÜGYOSZTÁLYA támogatásával.

ALAPÍTOTTA: POPA PÉTER

A szerkesztőség címe:

MAGYAR SZIMFONIKUS ZENEKAROK SZÖVETSÉGE

1068 Budapest, Városligeti fasor 38.

Telefon: 342-8927 – Fax: 322-5446

e-mail: zenekar@mail.datanet.hu

www.hungorchestras.com

Felelős kiadó és szerkesztő: **POPA PÉTER**

Nyomdai kivitelezés: PUBLICITAS

1021 Budapest, Tárogtató út 26.

Telefon/fax: 200-7330

e-mail: nyomda@publicitas.hu • www.publicitas.hu

Felelős vezető: A Kft. ügyvezetője

ISSN: 1218-2702

Az interjúkban elhangzott véleményekkel és kijelentésekkel szerkesztőségünk nem feltétlenül azonosul. Észrevételeknek, helyesbítéseknek készséggel helyt adunk.

Bösendorfer

BUDAPEST ZONGORASZALON

1067 Budapest, Csengery u. 45

Tel.: 374-0890 Fax.: 374-0891

www.tuttohangszer.hu

2006 április 9. 19.30
Zeneakadémia Nagyterem

BOGÁNYI GERGELY
zongoraestje

A Budapest Zongoraszalon kizárólagos támogatásával

Jegyek elővételben a Zeneakadémia jegypénztárában kaphatók. Tel.: 462-4679